

קרימינולוגיה מורכבת משתי מילים: קרימ (פשע) לוגיה (תורה). תורת הפשע.

יש לזכור שהפשעה היא יחסית. מה שמותר בחברה אחת, אסור בחברה אחרת. מה שמותר היום, אסור מחר. אין משהו שהוא תמיד אסור או תמיד מותר. לדוגמא: אם אלעס גת במדינת ישראל, זה מותר. אך אם אלעס גת במצרים אני צפוי למאסר.

השאלה המעניינת היא למה אנשים מבצעים פשע?

לחברה יש שלוש דרכי התמודדות עם פשיעה:

1. **מדיניות אפס-** כלומר, אל תעשה שום דבר. שתהיה פשיעה. למשל עבירת השוטטות שבאה להילחם בתופעת ההומלסים. המחוקק הוציא את ההתנהלות מחוץ לחוק ובפועל מה שהיה קורה זה שהשוטרים היו מגיעים ומגרשים אותם. מכיוון שאין להומלסים איפה להיות, הם פשוט עברו למקום אחר. דוגמא נוספת היא מכוני הליווי שנמצאים בתל אביב, לפי חוק העונשין מי שמנהל מכוון ליווי עונשו 5 שנות מאסר. ועדיין, לא עושים שום דבר.
2. **הרחבה-** בפרק הלא פורמלי, למשל קעקועים. בשנות ה-60 מי שהיה לו קעקוע היה או עבריין בבית סוהר או הקיצוניים שבפריקים וילדי הפרחים. כיום לרוב האנשים יש קעקועים בלי לתייג אותם. בפרק הפורמלי- אם ממילא אנשים עושים שימוש בקנאביס, ולא עושים משהו רע במובן הזה **שהם** לא נוהגים אח"כ, לא סוחרים בזה אלא משתמשים לשימוש עצמי. המשטרה לא נוהגת לאכוף שימוש עצמי.
3. **הרחקה-** ישנן התנהגויות שאנחנו לא מוכנים להשלים איתן ופשוט מרחיקים את האדם מהחברה. המקרה הקיצוני להרחקה מהחברה זה עונש מוות. דוגמאות פחות קיצוניות זה מאסר, גירוש, הגליה וכו'.

כשמדברים על פשיעה וסטייה עושים הבחנה בין שני סוגים:

1. **סטייה בלתי פורמאלית-** תלויה במגעים אישיים כאשר אותו מגע זה אדם שהוא לא גורם רשמי. הגורם הראשוני בתהליך הם ההורים שלנו. התהליך הבלתי פורמאלי מתחיל עם ההורים ונמשך עד המוות. כלומר סטייה מאותם כללי התנהגות בלתי פורמאליים- אי צחצוח בבוקר, אכילה עם הידיים וכו'.
2. **סטייה פורמאלית-** סטייה מכללי התנהגות שמצויים בקודקס הפלילי. כלומר, עבירה. אם נפר אותה אנחנו צפויים לעונש. לפעמים ישנה תחושה לציבור שהסטייה הפורמאלית או הפיקוח בו, הוא הרבה יותר יעיל מהפיקוח הבלתי פורמאלי. אולם מסתבר שזה הפוך, מסתבר שהפיקוח הבלתי פורמאלי הוא הרבה יותר מרתיע- בעיקר מה שהחברה והקרובים חושבים.

יש קשר שלילי בין סטייה פורמאלית לבין מעמד סוציו-אקונומי. כלומר, ככל שאתה עני יותר כך יש לך סבירות גבוהה יותר להיות עבריין. כמו כן, יש קשר חיובי בין רמת העיור לרמת הפשיעה.

תאוריות סוציולוגיות

התאוריה של דורהקיים- גישה פונקציונאליסטית:

אמיל דורהקיים עשה הבחנה בין שתי סוגי חברות:

1. **מתפתחת-** חברה בהתהוות, בתחילת דרכה. זו חברה שהיא בעיקרה דתית. מרבית התושבים שם מכירים היטב אחד את השני. כמו כן, מרביתם גם עובדים באותן עבודות, מפני שזו חברה בהתפתחות. אין כמעט סטייה בחברה כזאת, אנשים לא יפגעו אחד בשני. בחברה הזאת, בגלל הדימיון בין אנשים, מתפתח מצפון קולקטיבי- המצפון שלי לא שונה מזה של האחר, אנחנו דומים אחד לשני. ולכן אדם שפגע בי, הוא לא רק פגע בי, אלא במצפון הקולקטיבי של כולנו, שזו פגיעה הרבה יותר חמורה. קל וחומר, אם מדובר בחברה דתית מקור החוק הוא האל ולכן הוא פוגע גם באל, בנוסף לאנשים.

דורהקיים קורא לחברה זו חברה בעלת "סולידאריות מכנית", ולכן מטרתו של החוק במקרה הזה, כדי להתמודד עם העבריינין, הוא לדכא בעונש מאוד חמור. לדוגמא, גניבה. העבריינין מערער את היסודות הקולקטיביים ואת המצפון, זאת הסיבה שנעניש אותו. על עונש הגניבה מקבלים 3 שנות מאסר אך על גניבה ממעביד מקבלים 5, מפני שיש אמון בני שני אנשים שנשבר. הדבר הכי חשוב על פי תאוריה זו היא סדר חברתי, כל שינוי עלול לעורר את היסודות הקולקטיביים, ולכן הוא הדבר שהכי מזיק לחברה. זה יכול להיות מצד אחד עושר ומצד שני עוני. במצב של שינוי פתאומי החברה מגיעה למצב של אנומיה (חוסר חוק), אנשים לא יודעים מה מותר ומה אסור.

2. **מפותחת- בחברה הזאת אנשים כבר פיתחו עיר.** יכולים להתנייד ממקום למקום. אנשים בחברה הזאת כבר לא דתיים, הם חילוניים וגם פיתחו מקצועות שונים, כבר לא עובדי אדמה ורועי צאן. כבר אין מצפון קולקטיבי בחברה הזאת כי אנשים הם שונים. דורהקיים מכנה חברה זו כחברה בעלת סולידאריות אורגנית. אדם שפגע באחר בחברה הזו כבר לא פגע בכולם, אלא רק באותו אחד שנפגע. הוא גם לא פגע באל כי הם כבר חילוניים. מכיוון שכך, מטרתו של העונש זה לפצות, ולא לדכא.

התאוריה של קרל מרקס - התאוריה המרקסיסטית:

עשה הבחנה בין אלה שיש להם ואלה שאין להם במובן אלה שיש להם הוא התכוון לכסף. ניתן לראות קונפליקטים בין שתי הקבוצות כאשר כל אחת ממנה מנסה להכפיף את השנייה. אולם, בעל המאה הוא בעל הדעה. מסתבר שאלה שיש להם יכולות כלכליות גבוהות יכולים ביתר קלות להגיע לממשל, וכאשר מגיעים לשם הם יוצרים חוקים שמשרתים אך ורק את האינטרס האישי שלהם.

בעלי ההון יודעים שמבחינה מספרית המעמד הנמוך והביניים עולים עליהם פי כמה, ויש להם את היכולת להפיל אנשים טוב, ולכן היא זורה מלח בעיני הציבור ונותן לציבור תחושה שאם הוא יתאמץ הוא יצליח. המדינה מציבה עוד מכשול למי שמנסה לבצע שינוי וזו הבירוקרטיה שגורמת לנו "להתעייף" ומייאשת אותנו.

כך למעשה המדינה זוכה ביתרון כפול: מצד אחד האליטה ממשיכה לחיות למעלה, ומצד שני אנחנו ממשיכים להיות למטה מבלי שאנחנו יודעים את זה. הפתרון על פי מרקס צריך להיות **מהפכה** - רק כשאנחנו ניקח את הכסף מהעשירים ונחלק אותו באופן שווה בחברה - לא יהיו עבירות.

ההבדל העיקרי בין דורהקיים למרקס, היא שאצל דורהקיים העברייין מזיק לחברה, שכן הוא מערער את הסדר החברתי ועלול להביא לאנומיה. לעומת זאת אצל מרקס, העברייין דווקא מביא לשינוי חברתי חיובי, העברייין הוא זה שמסוגל לצעוק ולומר "המלך הוא עירום". בזכות העברייין יכולה להיות מהפכה, הרי איך יהיה שוויון אמיתי? אם לא יהיו עבריינים החברה לא תשתנה.

התאוריה של מרטון - תאוריית המתח:

מרטון מאוד הושפע מהתאוריה של **דורהקיים** ושם לב שברגע שהבורסה מתמוטטת כמות ההתאבדות בחברה- עולה. מנגד הוא ראה שגם כשהחברה מתעשרת מספר ההתאבדויות עולה. במילים אחרות, הסדר החברתי משפיע על התנהגותם של אנשים. אולם התאוריה של מרטון היא ההפך המוחלט מהתאוריה של **דורהקיים** מפני שבעוד **שדורהקיים** טוען שאנומיה נגרמת כתוצאה מהתרופפות הנורמות החברתיות אצל מרטון האנומיה נגרמת דווקא מציות לנורמות החברתיות. למה הוא מתכוון? החברה האמריקאית מעודדת הצלחה המתקשרת עם הצלחה כלכלית. צריך להיות אמיד. אם אפשר להיות עשיר, זה עוד יותר טוב.

כלומר, הגדרת הצלחה בחברה המערבית היא כלכלית. אנחנו, כאנשי חברה, מפנימים את הנורמה הפנמת יתר, ונגיע לשם ויהי מה. אך כמו שהחברה מעודדת הצלחה כספית, היא גם מציבה הרבה מחסומים. אז יש חברות שמדכאות את האנשים בדרך להצלחה. למשל, לאיים על מרצה או לשלם לו כסף כדי שיתן ציון 100 זו דרך לא נאותה. מנגד, ישנן חברות או קבוצות בחברה שאומרות שלא משנה כיצד תעשה, העיקר שתגיע להצלחה.

תאוריה זו נקראת "תאוריית המתח" מפני שמצד אחד כולנו רוצים את **המטרות**, אך מצד שני מעט מאוד מאיתנו באמת נכבש את היעד הזה, מפני **שהאמצעים** שלנו מוגבלים- לא מספיק מוכשרים, לא מספיק יפים, לא מספיק חריפים וכו'. כתוצאה מפער בין המטרות לאמצעים **נוצרים תמישה סוגי אנשים:**

1. **קונפורמי-** אדם שהוא לא עברייין, אדם רגיל ונורמטיבי שמפנים את מטרות החברה ורוצה כסף, ומאידך גם הולך על פי האמצעים הכשרים שיש בחברה. עו"ד מצליח/ מנהל בהיי טק הם דוגמאות טובות.
2. **חדשן-** מקבל את מטרות החברה ורוצה להיות עשיר, אך הוא לא מקבל את אמצעי החברה. העברייין הוא הדוגמא הקלאסית- הוא רוצה כסף ושיג אותו בדרך לא לגיטימית.
3. **ריטואל-** מצד אחד הוא לא מקבל את מטרת החברה, הוא לא מסכים שצריך להיות עשיר כדי להיות מאושר, אך מצד שני הוא כן מקבל את זה שאסור להיות עברייין, צריך ללכת על פי האמצעים הכשרים. אדם החותם בלשכה הוא הדוגמא הקלאסית.
4. **נסגן-** מצד אחד לא מקבל את מטרות החברה ומצד שני הוא גם לא מקבל את האמצעים. הוא לא חלק מהחברה. חולה נפש/ הומלס/ נרקומן הם הדוגמא הקלאסית.
5. **מרדן/מהפכן-** לא מקבל את מטרות החברה וגם לא מקבל את האמצעים. לעומת הנסגן, הוא יוצר מטרות חדשות ואמצעים חדשים משלו. אם נלך בעקבותיו ונאמץ את התורה החדשה שלו, הוא יהפוך להיות מנהיג. אם הוא לא יצליח הוא יתוויג כעברייין. הדוגמא הקלאסית במדינת ישראל- צחי הנגבי שהיה סטודנט שנה ב' למשפטים בירושלים, הנהיג את כל המורדים נגד פיננוי היישוב ימית. בעקבות זה הוא הפך להיות גיבור והתקבל להיות ח"כ. דוגמא נוספת היא **דניאלה וייס-** הנהיגה את המרד נגד פיננוי גוש קטיף אך לא לגמרי הצליחה מפני שנפתחו נגדה כתבי אישום.

החיסרון של התאוריה הזו הוא שהוא טוען שעשירים לא סובלים ממתח. אי לכך הם גם לא יהיו עבריינים. אך המציאות מוכיחה שהמעמד הגבוה מבצעים לעתים לא פחות עבירות מבני המעמד הנמוך- העשירים רוצים להיות יותר עשירים.

תאוריה נוספת- גישת התיוג:

עוסקת בשאלה למה אנחנו מתייגים אנשים?

התאוריה הזו היא כללית ולא ספציפית. במילים אחרות היא עוסקת לא רק בעבריינות אלא בכל דבר בחיים, כי אנחנו כל הזמן מתייגים.

1. **אינטרקציה סימבולית (תאוריית המייסדים)** - על פי גישה זו נוצרת אינטרקציה בין האדם לחברה מהרגע שהוא נולד. מאותו רגע שהוא נולד כבר מתחיל התיוג - למשל חברה ילדה תינוק, כשבאים לבקר אותה קונים מתנה - אם זו בת נקנה ורוד, אם זה בן נקנה כחול - יש פה תיוג כבן או בת בהתאם ללבוש. התינוק מפנים את התג ומתנהג בהתאם. 3 שנים אחרי הוא נכנס לגן, יש לו יום הולדת - אם הוא בן נקנה לו כדורגל, אם הוא בת נקנה לה בובה. מה קורה כשהילד רוצה ללמוד בלט לצורך העניין? לעומת זאת אם בת בגיל 4 תלך ללמוד כדורגל או גיטרה ניתן להגיד שהיא "טומבוי". התיוג של בנים שצריכים להתנהג בגבריות הוא יותר חזק מבנות שצריכות להיות נשיות. התיוג יוצר את ההווה האנושית. אם האדם הפנים את התג, את מה שמצופה ממנו, אז אפשר להגיד שהחברה הצליחה. **מה קורה עם עבריינים?** עבריין הוא עבריין לא בגלל שהוא עבריין, אלא כי תייגנו אותו ככזה ואנחנו צריכים שיהיה עבריין לצורך התיוג. אם לא היינו מתייגים אותו כעבריין הוא לא היה עבריין. **תאוריה זו רואה באדם כבצק** - ניתן ללוש אותו ולעבד אותו בכל צורה שרוצים, כך גם לגבי תיוג. אחד האנשים שהכי מזוהים עם התאוריה הזאת זה **ז'אן ז'נה** שאומר שהחברה צבועה מפני שהיא מתייגת אותך כעבריין לא סתם, אלא כי היא רוצה שתהיה עבריין. מרגע שמילאתי תפקידי עבריין וביצעתי את החברה רצתה אתם מענישים אותי? זו צביעות. **ז'אן ז'נה יצא את עשרת הדיברות לעבריינות:**
- א. **פרסונה - מסכה** - אנחנו מחליפים מסכות בהתאם לתפקידים החברתיים שלנו, אין כזה דבר אישיות. **ז'אן ז'נה** טוען שבין אנשים עובר מסך ברזל. במילים אחרות, אף אחד לא יכול לחדור את המסכה של אף אחד. זאת הסיבה שכששופט דן נאשם, הוא אף פעם באמת לא יכול להבין אותו.
- ב. **תיוג** - החברה הצבועה בוחרת, על פי צרכיה, את מי לתייג כעבריין. אדם לא צריך להתנגד לתג העברייני אלא צריך לקבל אותו.
- ג. **אין הבדל** - אין הבדל בין עבריין לאדם הנורמטיבי מבחינה אישיותית.
- ד. **חוקים** - אתם, החברה הצבועה, יש לכם חוקים משלכם. לנו, העבריינים, יש חוקים משלנו ולא נפר אותם. לדוגמא, לא להלשין. עבריינים שמכירים אדם שמאושפז בבית בעקבות פציעה של אירוע פלילי, על הרופא להתקשר למשטרה. אין מצב שהוא מפיל משהו ומלכלך.
- ה. **ערכים** - עבריין אמיתי צריך לקדש את המשולש - רצח, גניבה והומוסקסואליות. מדוע לקדש דווקא את העבירות האלה? **מפני שהן הכי אסורות**. מדוע? **דווקא**.
- ו. **מיסוד הטוב** - החברה הצבועה קובעת מה טוב ומה רע בהתאם לצרכיה. חברה קפיטליסטית אומרת שללכת לעבוד זה דבר טוב, ולכן מעודדת אנשים לעבוד. העבריינים יחליטו עבורם מה טוב בשבילם, החברה לא תחליט בשבילם.
- ז. **חיזוק עברייני** - ככל שעבריין מבצע יותר עבירות, יש לתת לו חיזוקים על כך.
- ח. **סטטוס** - אותו עבריין שמבצע יותר עבירות הוא בעל סטטוס גבוה ונחשק יותר.
- ט. **למידה** - יש ללמוד כל הזמן להיות עבריין יותר טוב.
- י. **בית הבראה** - כשם שהחברה צבועה גורם ללכת לאנשים לעבוד והחופש שלהם זה בית מלון, העבריינים גם זקוקים לנופש מפני שקשה להיות עברייני - לברוח מהמשטרה, לחשוב כל הזמן, מדי פעם צריך להיתפס כדי לשבת בכלא כמה שנים - 3 ארוחות ביום, מיטה, החברה הצבועה מממנת אותך. הכלא הוא אוניברסיטה של פשיעה. יש פעמים שנכנסים לכלא כאדם ישר, והכלא הופך אותך להיות עברייני.

2. **התאוריה הפונקציונלית של שהם** - שהם מביא שלושה דברים נוספים לתיוג :
- א. **תיוג מוגבל בזמן** - בעוד שהזרם הראשון, של המייסדים, אומר שמרגע שתייגו אותך אתה מתויג לנצח, **שהם** אומר שהתיוג הוא לא נצחי אלא זמני, ובאיזשהי נקודת זמן יפסיקו לתייג אותך. כשאנחנו צעירים קל לתייג אותנו כעבריינים. אולם כשאנחנו מתבגרים, ואפילו מזדקנים, גם אם היינו עבריינים מאוד גדולים - התיוג נגמר ואף אחד לא ירדוף אחרינו.
- ב. **הספקה** - לדעת **שהם** העבריינים הם פונקציונאליים לחברה מפני שהם עוזרים לה לשרוד, היא מספקת לאנשים הנורמטיביים עבודה, בזכות זה אנשים לומדים משפטים ונהיים סגורים, אנשים הולכים ללמוד עבודה סוציאלית כי הם רוצים לטפל וכו'. החברה יכולה להצהיר רק באופן מילולי שהיא רוצה למגר את הפשיעה. אבל לא רק שהיא לא מנסה, לפעמים ההפך הוא הנכון, ככל שיש יותר פשיעה יש יותר עבודה. מוסכניק רוצה שיהיו תאונות, רופא רוצה שיהיו חולים, עו"ד רוצה שתעבור על החוק, רק הגנב רוצה שתצליח בחיים.
- ג. **שחרור קיטור** - התיוג עוזר לנו גם לשחרר קיטור. למשל כשאנחנו עומדים בפקק תנועה ואנחנו, אנשים ישרים, לא עוקפים וגונבים ורואים את כל ה"מסתננים" שעוברים את השוליים ו"גונבים" אותנו. ברגע שהוא בא לעקוף אותנו, לא ניתן לא לעבור. אנחנו רוצים שהוא יענש. העברייין משיג משהו שאנחנו צריכים לעבוד עליו קשה, והוא עושה זאת בקלות. **שהם** טוען, להבדיל מז'אן ז'נה, שהתיוג כשלעצמו לא יוצר עבריינות, אלא צריכה להיות איזשהי סטייה או חריגה ראשונית כדי שנתייג משהו. החריגה הזו יכולה להיות גם לחיוב וגם לשלילה.
- ד. **חריגות ראשוניות** - המהותי ביותר, ג'אן ג'נה טען שדי בתיוג כדי ליצור הווייה עבריינית כלומר אם החברה בוחרת לתייג אותי כעברייין אז אני יהיה עברייין שוהם אומר לא נכון לעברייין יש איזשהי חריגות ראשונית הוא כנראה ביצע עבירה ואחרי העבירה הראשונה שהוא ביצע אז תייגנו אותו כעברייין.
3. **התאוריה של משה אדד, קרקע מכינה** - ישנם אנשים שניתן לתייג אותם כל הזמן כאנשים שליליים, ובכל זאת הם לא יהיו עבריינים.
- לגישתו של **אדד**, הכל תלוי בילדות, ואם לדייק עוד יותר - **בחמש שנים הראשונות**. כל המסרים שאנחנו מקבלים בחמש שנים הראשונות הופכים להיות חלק מההווייה שלנו לצמיתות. הדברים שאנחנו לומדים בשנים האלה לא עוזבים אותנו. למשל האהבה הראשונה שלנו הייתה להורים, שתישאר לנצח. כל מה שנעשה בשנים האלה לא ניתן יהיה לקחת לנו. לכן, אם ההורים שלנו, בחמש שנים האלה, שידרו לנו מסרים חיוביים אזי כשהילד יגדל ומישהו יסדר לו מסר שלילי הוא לא יקלוט אותו. יהיה לו, מה שאדד מכנה, חוסן אנטי תיוגי. הוא יהיה מחוסן מהתיוג. מאידך, הילד כן יקלוט מסרים חיוביים. מהצד השני אם ההורים שידרו לילד מסרים שליליים של דחייה, חוסר אהבה, אז ברור לאן הילד יגיע, לילד יהיה קרקע מכינה, שאדד מכנה אותה בשם "**פרה דיספוזיציה**", לקלוט מסרים שליליים. כלומר, העובדה שאדם הוא רק פונקציה של החברה תלוי רק בתיוג - הוא לא נכון. הוא תלוי הרבה יותר בהורים.
- השאלה היא האם אדם שמקבל מסרים שליליים בילדות - הוא חסר תקנה? התשובה היא שלא, לפי אדד, אך יחד עם זאת זה דורש הרבה מאוד עבודה, האדם יצטרך חיזוקים חיוביים ללא הפסק.
- המאמר "גישת התיוג: בחינה עיונית ואמפירית"** - **מסביר את הגישה השל אדד**. השאלה הנשאלת במאמר היא האם האדם הוא יצור פסיבי שנשלט רק על ידי כוחות חיצוניים או שמא הוא מסוגל להתנגד לאותם כוחות? הזרם הראשון (זרם המייסדים) טוען שהאדם הוא נילוש, בדומה לבצק שאפשר ללוש אותו כפי שרוצים. אדד אומר שיש בסיס של אמת באמירה של עבריינים שאומרים שתייגו אותם כעבריינים ולכן הוא כזה, כלומר שהסביבה אשמה. אבל מכאן ועד שחרור הפרט מאחריות, הדרך ארוכה. במאמר הזה, אדד בודק את גישת התיוג ככל שהיא נוגעת לבני העדה המרוקאית בישראל. שיטת המחקר שלו הייתה פמנולוגית, שמתעסקת באדם עצמו ולא כמותית, היא ניסה לבחון מתוך בחינה סובייקטיבית של אותם אנשים, האם הם סבלו מתיוג. אדד ציין שהדרך הזו של הבחינה היא יחסית קשה, שכן לעתים אנשים מסרבים לקבל את העובדה שהם מתוייגים. בנוסף, לא תמיד הם בכלל יודעים את זה. אדד למעשה אסף סיפורי חיים.

- א. **טפלוך לכאורה** - אותם אנשים שמשתייכים לקבוצה הזו לא קיבלו מסרים שליליים בילדות. מצד החברה החיצונית, אף אחד לא העליב אותם, אף אחד לא צחק עליהם. קבוצה זו הייתה הומוגנית. מבחינתם להיות מרוקאי היה עוד נתון, כמו צבע שיער וגובה. מכיוון שהם לא נחשפו למסרים שליליים חיצוניים, לא ניתן לדעת אם יש להם חוסן אנטי תיוג. לכן, לכאורה, קבוצה זו לא התאימה למחקר של אדד.
- ב. **טפלוך של ממש** - קבוצה זו גדלה בקבוצה אוהבת ותומכת, כל הזמן קיבלו מסרים חיוביים, אבל בניגוד לקבוצה הראשונה, הם הלכו לבית ספר שיש בו רוב אשכנזי. כשהם הגיעו לבית הספר האשכנזים תייגו אותם. כאן התבטא החוסן האנטי תיוג - כשאותם ילדים חזרו הביתה הם קיבלו אהבה. הם לא היו ילדי מפתח, אמם תמיד הייתה בבית, דואגת ומטפלת, תמיד היו סירים במטבח. לכן הם לא קלטו את המסרים השליליים מבית הספר. כשהם גדלו הם שמרו על קשרים הדוקים עם המשפחה ומרביתם עברו להתגורר בסמוך להורים, ולא בגלל סיבות כלכליות.
- ג. **מתוייגים** - מה שאפיין את השנים הראשונות לחייהם זה חוסר סדר, חוסר פיקוח, חוסר עקביות וגבולות פרוצים. הם יכלו לצאת מהבית מתי שהם רוצים ולחזור מתי שהם רוצים, אף אחד לא דאג להם. במילים אחרות הם סבלו מ"התפוררות חברתית". כשאותם אנשים גדלו הם התביישו במוצא המרוקאי שלהם, ואמרו אפילו שהם לא יתחתנו בחיים עם מרוקאית. מנגד, אלה שהתחתנו עם אשכנזים, התרברבו בכך. כאן רואים את התיוג השלילי. הם הפנימו את התג השלילי מפני שהם לא היו מחוסנים. מבחינתם להיות מרוקאי זו הייתה קללה.
- ד. **הלוחמים** - קבוצה זו התגאתה מעצם היותה מרוקאית ויצאה "כנגד כל העולם". בגלל שהקבוצה הזאת לוחמת, לא ניתן לדעת אם התיוג הביא ללוחמה אצלה או שמא הלוחמנות שלהם הייתה כדרך התגוננות מפני תיוג. מכיוון שלא ניתן לדעת מה קדם למה, אדד החליט שהוא מתעלם מהקבוצה הזאת.
- המסקנה של אדד היא שהמשפחה היא בעלת ערך וכוח הרבה יותר גדולים מאשר החברה החיצונית.

הגישה הפסיכואנליטית של פרויד - מכונה גם פסיכודינאמית:

פרויד היה רופא, והתעסק יותר בנפש. הוא אמר שמה שאנחנו רואים חיצונית זה החלק הכי קטן ממה שיש באמת. האישיות שלנו מאוד דומה לשעון, כשמסתכלים על שעון רואים רק את החלק החיצוני שלו, אך כל מערכת הפעולה שלו נסתרת מהעין. כך גם האישיות. לפרויד ישנן ארבע הנחות יסוד :

1. **דטרמיניזם** - הכל קבוע מראש. לכל דבר יש סיבה ותוצאה, כך גם להתנהגות שלנו. אנחנו לא עושים דברים סתם.
2. **שלמות נפש** - הנפש שלנו אמנם שלמה, יחד עם זאת היא מתחלקת לתתי רמות שונות.
3. **איזון נפשי** - אנחנו כל הזמן סובלים מכוחות חיצוניים ופנימיים ובסופו של דבר צריכים להגיע לאיזון ביניהם.
4. **קונפליקטים** - חלק בלתי נפרד מהחיים שלנו, אנחנו כל החיים נהיה בקונפליקטים. לדעת פרויד ישנם כמה מודלים בביסוס האישיות :

מודל טופוגרפי - פרויד משווה את התודעה שלנו לקרחון, בעל שלוש רמות :

מודע - מדובר אותם תכנים שמצויים אצלנו בתודעה כאן ועכשיו. ברור שזה החלק הכי קטן של התודעה, בדומה לאותו קרחון.

סמוך למודע/ תת מודע - אותו מידע שאנחנו נושאים איתנו אבל לא חושבים עליו ברגע זה. עם זאת, בקלות אנחנו יכולים להעלות אותו למודע. חלק זה מכיל יותר מידע מהרמה העליונה. שתי הרמות האלה לא מעניינות את פרויד. החלק המעניין שנסתר מהעין, שהוא החלק הכי גדול באישיות שלנו, זה הלא מודע.

לא מודע - מתווה את החיים שלנו ואנחנו לא יודעים את זה. מדובר בחומר שאם היינו חשופים אליו לא היינו יכולים להישאר שפויים. כמה שלא נתאמץ לזכור, לעולם לא נוכל לחשוף באופן מודע את אותם תכנים. למשל אנשים שעברו תאונת דרכים, לעולם לא יזכרו מה היה, לדעת פרויד זה מפני שהמוח לא מסוגל להתמודד עם הטראומה. יחד עם זאת, אפשר להגיע לאותו מידע לא מודע ע"י דרכים עקיפות, לדוגמא חלומות. החלום, לדעת פרויד, מסמן כל כולו את הלא מודע שלך-חלומות, רצונות, תשוקות, פחדים. דוגמא נוספת- אסוציאציות. כשאנשים פולטים משהו הוא מגיע מהלא מודע. דוגמא נוספת הוא צחוק- הביטוי "בכל צחוק יש טיפת אמת" הוא לא נכון לדעת פרויד, אלא לדעתו יש המון מהאמת בצחוק. **גם באמצעות היפנוזה** פרויד היה יכול "לחטט" בגלגלי הזמן, ולהחזיר את האדם לנקודה מסוימת אותה הוא רוצה לשכוח, שם טמונה הבעיה.

המודל הסטרוקטוריאלי - לדעת פרויד האישיות שלנו מבוססת על שלושה כוחות :

סתמי/id - האינסטינקטים הראשוניים שלנו. הוא פועל על פי עיקרון העונג. כל כולו אמור לשרת את הצורך המידי הזה.

Super ego - ה"אני העליון". כל הערכים, הנורמות, התרבות והמסורת שמנתבים את ההתנהגות שלנו. הסופר אגו מנסה כל הזמן לבלום את id.

Ego - האני. פועל על פי העיקרון של המציאות, הוא מתווך בין ה-id לסופר אגו על פי עיקרון המציאות. הוא מנסה לפשר בין הסתמי לסופר אגו.

- **ארוס** - יצר האהבה. היצר הזה יגרום לנו בסופו של דבר לחבור לבן/ בת זוג ולהישאר איתו ולעשות ילדים.

- **טנטוס** - היצר שמנוגד לארוס, היצר ההרסני שיגרום לנו למוות.

המודל הפסיכוסקסואלי - לדעת פרויד, המערכת הנפשית שלנו מתפתחת בהתאם לגיל כאשר כל גיל או שלב ניהן באזור ארוגני (הנאה מינית) שונה. אנחנו לא יכולים לדלג על שלבים וחייבים לעבור שלב אחר שלב. אם אתה לא עובר שלב, יש לך קיבעון, שעד שלא תפתור אותו הוא לא יעבור.

אוראלי- עד גיל שנה, כל מה שתיתן לתינוק הוא יכניס לפה. זה נותן להם סוג של הנאה מינית.

אנאלי- שנה עד שלוש. החינוך לניקיון, כאשר האזור הארוגני בשלב הזה הוא פי הטבעת.

הילד לומד לשלוט על צרכיו וכאשר הוא מתאפק יש לו סוג של הנאה מינית.

פאלי- שלוש עד חמש. האיזור הארוגני בשלב זה הוא איבר המין. בשלב זה יש תסביך אדיפאלי. לדעת פרויד, התשוקה המינית, הלא נודעת, של כל ילד היא אמא שלו. האבא מציב מכשול ולא נותן להשיג את אמא. פנטזיה נוספת של הילד זה להרוג את אבא כדי שאמא תהיה רק לעצמו. המחשבה של הילד, באופן לא מודע, על כך שאבא ימות, יוצרת בו חרדה והיא לא נעימה לו, מפני שגם את אבא הוא אוהב. לכן בשלב הפאלי הוא מתחיל תהליך של הזדהות ונהיה דומה יותר לאבא, מנסה לחקות את ההתנהגות של אבא שלו. כשהילד מזדהה באופן מושלם עם האבא הוא משיג שני דברים:

אמא שלו תרצה אותו- כי הוא אבא.

הוא כבר לא צריך להרוג את אבא.

ילד בגיל הזה חושב שהמחשבות שלו שקופות, והוא יכול לחשוב שאבא שלו יכול לראות שהוא רוצה להרוג אותו, ולכן יחתוך לו את איבר המין. זה נקרא "חרדת סירוס".

דבר דומה היה אצל בנות ונקרא "תסביך אלקטרה". הפנטזיה של כל ילדה זה להרוג את אמא ושאבא יהיה רק לעצמה. הילדה הולכת לשירותים ורואה את אחיה הקטן עושה פיפי בעמידה ומקנאת, ולכן בגיל הזה יש לבנות "קנאת פיין". שלב זה יסתיים בכך שהילדה תזדהה עם האמא.

שלב חביון- האזור הארוגני לא קיים. לכן הוא נקרע חביון, מהמילה חבוי. בשלב זה התשוקה המינית נסתרת. מכונה גם השלב ההומוסקסואלי.

שלב גניטלי- מגיל 13 ועד סוף החיים. האזור הארוגני הוא שוב איברי המין, וכך זה נשאר למשך כל החיים.

רגרסיה- לעיתים כשאנחנו נמצאים במצוקה פיזית ו/או רגשית, יותר נוח לנו באופן בלתי מודע לחזור לשלבי התפתחות קודמים מבחינה פסיכו-סקסואלית. **דוגמא:** נפגעת אונס שמוצאים אותה שרועה על הרצפה והיא עם אצבע בפה – לא מוציאה אותה! חזרה לשלב האוראלי למעשה, זו רגרסיה לשלב התפתחותי. השלב הזה אמור להגן עלינו, עכשיו אנחנו תינוקות ואמא אמורה לחבק ולהגן עלינו. זה קורה באופן בלתי מודע. כשכואב לנו ממש- בוכים. אוראלי, אנאלי – מאפיין את השלבים האלה, כשהיינו תינוקות. נוח לנו לחזור בעת מצוקה לשלב בו אנחנו רוצים את הסביבה החמה... בעיקר את אמא! עבריינים הכי שרוטים הכי אלימים- אמא שלו זו הנק' הכי רגישה שלו.

מנגנוני הגנה- המשך לפרויד:

כל פעם שיש קונפליקט פנימי, כתוצאה מדחפים של איד מצד אחד, לבין הסופר אגו מצד שני (ערכים), כשנוצרת התנגשות של שניהם- נוצרת חרדה מפני שכל הזמן יש קונפליקטים. כדי להתמודד עם אותה חרדה אנחנו עושים שימוש לא מודע במנגנוני הגנה. המנגנוני הגנה אלה טכניקות שלנו לעוות את המציאות. אולם, אלמלא מנגנוני ההגנה האלו, לא היינו יכולים לתפקד. עם זאת חשוב לציין שצריך להיזהר משימוש יתר במנגנוני הגנה.

דוגמאות למנגנוני הגנה:

1. הדחקה- זהו המנגנון הראשוני והפרימיטיבי ביותר, כל חומר שאנחנו לא מסוגלים להתעמת איתו באופן מודע, הוא מודחק לעבר הלא מודע. הדוגמא הקלאסית להדחקה היא אנמנויית ילדות- שכחה של השלוש שנים הראשונות של החיים. כמה שלא נתאמץ לזכור את השלוש שנים האלה, אנחנו לא נצליח. זה מודחק ללא מודע.

2. התקה- הפניית האגרסיות מגורם שהוא מסוכן לגורם פחות מסוכן. לדוגמא הבוס צעק עלינו בעבודה, את העצבים נוציא בבית ולא על הבוס שרוב הסיכויים שיפטר אותנו.

- 3. השלפה- נטייה לייחס תכונות שליליות שנמצאות בדך- לאחרים.** למשל בסקר ששאלו מכון גמילה מסמים, שיש שם בעיקר גנבים ונרקומנים, שאלו עם איזה אנשים הם לא יתחברו- הם הגיבו שלא יתחברו עם נרקומנים וגנבים. אם יש תכונה שהיא רעה אצלנו, בדרך כלל נגיד שהאחר הוא כזה. מה שנקרא "על ראש הגנב בוער הכובע".
- 4. הכחשה- הכוונה לשכחה של דברים שקרו לנו ביום יום כי אנחנו לא מסוגלים להתעמת איתם.** הדוגמא הקלאסית זו אמא שיש לה ילד שהתגייס ליחידה צבאית קרבית ומת בצבא, הוא היה כל עולמה, היא מגיעה להלוויה ולא בוכה אפילו דמעה. חוזרת הביתה, נכנסת לחדר שלו, מקפלת לו את הבגדים, מכינה לו אוכל למחר, היא מדברת אליו והוא עונה לה. **זו הכחשה-** היא לא מסוגלת לקבל את העובדה שהוא מת. יום אחד זה יקרה. אבל ההכחשה הייתה עוזרת לה מפני שאם לא הייתה מכחישה היא הייתה מאבדת את השפיות. דוגמא פחות קיצונית היא של קורבנות אונס שלא זוכרת את האירוע מפני שהן לא מסוגלות להתעמת.
- 5. היפוך תגובה- הכוונה היא פעולה הפוכה מהרגש האמיתי.** לדוגמא, אהבה- שנאה. זה כל כך קרוב מפני שזה אותו דבר. ככל שהאהבה יותר גדולה כך השנאה אחר כך יותר גדולה. השנאה גורמת להפסיק, לכאורה, לאהוב. הדוגמא הקלאסית זה תסמונת עמי ותמי- במהותם עמי ותמי היו שני אחים שעברו התעללות מינית על ידי הוריהם, כשהם גדלו הם לא יכלו לעשות התקה של אהבה ולכן נשארו לגור אחד עם השני למשך כל החיים. בדרך כלל כשאנחנו מרגישים תשוקה מינית לאח שלנו, כמו בעמי ותמי, זה גורם לנו לחרדה מה שתגרום לשנאה לאח שעבר היפוך תגובה.
- 6. סובלימציה- עידון- הפניית הדחפים שלי לאפיק חברתי פרודוקטיבי (מועיל) אותו אדם שיש לו דחפים תוקפניים הולך ללמוד אגרוף אותו עבריין שהולך ללמוד כרימינולוגיה. הוא נותן עידון לדחפים וזה בסדר גמור.**
- 7. רציונאליזציה- מנגנון הגנה קצת יוצא דופן, שכן הוא יותר מתוחכם.** מתן הסבר משכנע למציאות רעה. סוג של לשקר לעצמך. מתן הסבר למציאות בן אדם שהייתם מאוהבים בו הוא לא רוצה אותכם אז אתה צריך להתמודד אז אתה רואה עוברת עם אמא שלה ואתה אומר איזה מזל מה עוד 20 שנה היא הייתה נראית כמו אמא שלה איזה מזל. כל הזמן עושים את זה. האנס לא אונס היא מתגרה בו.

פריד לא דיבר כלל על עבריינות, זה נעשה על ידי היקש. לעבריין קיימות שלוש בעיו עיקריות:

1. **Id-** לעבריין יכול להיות איד מאוד חזק שקשה מאוד לרסן אותו.
2. **בעיה בסופר אגו-**
  - א. **סופר אגו שיכול להיות מאוד נוקשה.** ניקח את הבית האנגלי הקלאסי, האמא מכריחה להוריד את הנעליים, הבית חייב להיות מסודר ונקי. לאנשים האלה כל הזמן יש רגשות אשם כי כל הזמן יש טענות וביקורות. רגשות האשם האלה דורשות עונש, ורק אחרי העונש נוכל להירגע. הילד עושה משהו אסור בכוונה, מקבל עונש, נרגע, וחוזר חלילה. לא סתם יש עבריינים שהולכים לבצע פשיעה ו"במקרה" נופלת להם הת"ז באותו בית אליו פרצו, הם רוצים להיתפס וכך הם נרגעים.
  - ב. **סופר אגו חסר-** שהוא קיים אבל בחלקו ולא התהווה בשלמותו. התוצאה יכול להיות שאדם יכול להיות מאוד מוסרי בדברים מסוימים ולא מוסרי בכלל בדברים אחרים. למשל העולם העברייני, מבחינתם לדקור זה בסדר, אבל לקלל את אמא שלו זה לא בא בחשבון.
  - ג. **סופר אגו לא קיים-** זהו הפסיכופת האמיתי. מהו בעצם פסיכופת? זה אדם שמסיבה כלשהי לא הצליח לפתח מצפון כלל. מה שמאפיין את הפרעת האישיות זה שהיא יותר סביבתית ופחות תורשתית. הם מתאפיינים בדרך כלל בחוסר פחד, חוסר חרדה, ולכן הם גם כל הזמן צריכים גירויים סביבתיים. האנשים האלה הם אימפולסיביים, מאוד אינטליגנטיים, אנשים בעלי לשון חלקקה, שקרנים פתולוגיים ונוטים להפיל את כולם ברשת.
3. **מנגנוני הגנה-** העבריין לא מצליח להשתמש באופן נאות במנגנוני הגנה.

התאוריה שהיא ההפך המוחלט לתאוריה של פריד : התאוריה ההתנהגותית / הביהביוריסטית - מבחינה כרונולוגית נוצרה בגלל פריד, באה לתת קונטרה לגישה שלו, לכן היא גם בדיוק הפוכה. אם פריד נותן מקום ממש רחב ללא מודע – ההתנהגותיים מתעלמים מהלא מודע באופן מוחלט! לא מכירים בו בכלל. מבחינתם, הכל התניות, "אילופים". למעשה בדרך של יצירת גירוי, נוכל ליצור תגובה. מה קורה בתהליך הזה בין הגירוי לתגובה?! זה משהו שלא ברור – הוא נסתר מהעין, זו ה"קופסא השחורה" שלעולם לא נוכל לדעת מה קורה בה.

בני האדם גם יצורים מאולפים, הכל אצלנו זה התניות: ילד בן 3 שלא עבר תהליך אילוף... הילד לא בא לו ארוחת ערב אלא קינוח!! אז הוא הולך לאכול עוגות כי הוא לא מכיר את הסדר. האמא אומרת: לאאא זה אחרי האוכל ונותנת לו פליק. הילד נבוך, מושפל – מתבצר באגו שלו.. למחרת אותו סיפור. זוכר מה קרה אתמול – במכה שקיבל, יודע שזה יחזור. גירוי –> קופסא שחורה –> תגובה. דרך חיזוק חיובי- אצור התנהגות מסוימת. דרך עונש- אכחיד התנהגות מסוימת. גירוי מוביל לתגובה.

תגובה שעוצבה בגיל צעיר – קשה מאוד לשנות אותה. עפ"י הגישה הזו- אדם מגיע חלק, ריק. ומכאן מתחילים לעצב אותו. זו התאוריה שהכי מקובלת בעבריינות בעולם הטיפולי מבין: פדופיליה, פוביות, חרדות. אצל עבריינים – מקבלים חיזוק כלשהו על התנהגות עבריינית ולכן נהיים עבריינים!!!

הגישה הפסיכולוגית של אדלר:

אדלר היה יוצא מדרשו של פריד והושפע ממנו רבות. כשהוא היה ילד הוא היה חולה, כמעט מת מדלקת ריאות, היה חלש פיזית, בגלל מצבו לא היו לו חברים אז הוא כל הזמן סבל מנחיתות. לכן הוא אמר לעצמו שאמנם הוא לא כל כך יפה וחזק, אבל לפחות שיהיה חכם, ולכן הלך ללמוד רפואה. על הבסיס הזה הוא פיתח את התאוריה שלו- התאוריה של אדלר. יש לה כמה הנחות יסוד:

1. **נחיתות-** לכל אחד מאיתנו יש נחיתות. היא יכולה להיות ביולוגית, סביבתית (שכונת עוני) וכו'.
2. **עליונות-** כל אחד רוצה להגיע לעליונות ושליטה.
3. **פיצוי-** "אני לא חכם אז לפחות אני אהיה משכיל". מנסים לפצות על מה שאין. הדוגמא הקלאסית זה בן גוריון- הוא אמר שהצליח להגיע לאן שהגיע מפני שהיה מכוער ונמוך. הוא רצה להגיע לעליונות, לא יכול היה לשנות את העובדה שהוא נמוך ומכוער, והלך להיות ראש ממשלה.

לדעת אדלר, נחיתות היא דבר אוניברסלי. כולם מרגישים נחיתות.

ישנם שלושה סוגים שונים של נחיתות:

1. נחיתות אמיתית - שכן לכל אדם יש נחיתות מסוימת, גם למושלם ביותר.
2. רגש נחיתות - אם הנחיתות שלי נחוות על ידי באופן שלילי, אם לדוגמה אני נמוכה ורע לי עם זה, אז אני חווה רגש נחיתות. רגש נחיתות יכול להיות טוב מפני שהוא דוחף אותי קדימה. רגש זה יכול לשמש כמקור מוטיבציה מצוין להצליח. אבל אם אדם לא מסוגל להתמודד עם רגש הנחיתות אז או שהוא יגיע למצב של אדישות, או שהוא ילך על "הכל או כלום". וזה בדיוק מה שהעבריינים עושים - אין להם ולכן הם הולכים על כל הקופה, כי "מה כבר יש לי להפסיד?". זה שימוש לא נכון ברגש הנחיתות.
3. תסביך נחיתות - אדם עושה שימוש בנחיתות שלו לצורך השגת דברים. הדוגמה הקלאסית היא ההומלס שאין לו שום דבר, אין לו יד ואין לו רגל ובכל זאת הוא משתמש בנחיתות הזאת על מנת לאסוף כסף.

התאוריה הפסיכולוגית של סייקס ומצא:

סייקס ומצא מדברים על טכניקות נטרול. לגישתם, אין הבדל בין עבריין לאדם הנורמיטיבי. ההבדל בכל זאת מתבטא בכך שעבריינים נותנים הסברים למעשיהם. לעבריין קשה לחשוב שהוא עבריין, מבחינתו הוא אדם ישר ולכן הוא נותן כל מיני הצדקות למעשים שלו כדי שהוא לא יקרא לעצמו עבריין. טכניקות הנטרול:

1. הכחשת הנזק - כלומר, לא קרה כלום. גנבתי אוטו, אבל זה בסדר כי יש להם ביטוח וזה לא גורם לי להרגיש גנב.
2. הכחשת אחריות - מי שמסיר מעליו את האשמה - "אני לא הייתי אחראי".
3. כולם עושים את זה
4. פניה לנאמנות גבוהה יותר - אני עושה את זה כדי להצדיק אידיאולוגיה. למשל אדם שמסרב להתפנות מהפגנה מפני שהוא מאמין במה שהוא מפגין, הוא לא עושה את זה כי הוא עבריין אלא כי הוא מאמין.
5. דחיית דוחים - נטייה להאשים את מי שמאשים אותי.
6. הכחשת הקורבן - נטייה להתעלם מהקורבן. אנס שפוגע באישה שאנס אותה, לא רואה את עצמו כאנס אלא יגיד שהאישה פיתתה אותו. אנסים אונסים בלילה מפני שבלילה לא רואים את הפנים של הקורבן. ולכן אם יש קורבן אונס שמתחילה לדבר איתו תוך כדי, הוא לא יכול להמשיך, ברגע שהוא רואה מי היא הוא עוצר את המעשה.

הגישות הביולוגיות:

בדרך כלל אם נסתכל, מהילדות אנחנו עושים שימוש בגישות ביולוגיות לצורך אבחון אנשים. הבסיס לגישות הביולוגיות הוא שיש לנו מרכיב ביולוגי שהוא זה שגורם לנו להתנהגות מסוימת. למשל מחקרים פסיכולוגיים שעוסקים בדפוסי מראה טוענים שאף "נשריי" ולסת תחתונה בולטת מצביעה על כושר ביצוע, מבט חודרני מצביע על כושר ביטוי טוב, וצוואר עבה מצביע על חושניות יתר. אנחנו כל הזמן עושים שימוש במנגנונים כאלה לצורך ציור קלסטרון, אופי מסויים. סלקציה במועדונים היא דוגמה מצוינת - יש לנו קלסטרון - הוא נראה כמי שעושה צרות ולכן אותו אני לא אכניס. הכל מבחינה ויזואלית.

אחד האנשים שהביא את ההתפחות הזאת זה לומברוזו. לומברוזו מושפע מצ'ארלס דרווין, שהחזק שורד בטבע.

דרוין סבר שכל המינים בטבע עוברים הליך של שינוי איטי וסיסטמטי - אבולוציה. כל המינים משתנים. כאשר ישנו פגם במין מסוים אז יש שתי אופציות:

1. נכחד. לדוגמה: דינוזאורים
2. משתכלל וצומח מין טוב יותר - למשל ראשן שמתפתח לצפרדע

לומברוזו טען תחילה שיש חשיבות מאוד גדולה לגורמים הסביבתיים - טמפרטורה, קרבה לים, סוג הקרקע, כל אלה משפיעים על ההתנהגות האנושית. למשל אנשים שגרים באזורי תעשייה הם יותר דכאוניים, מחלימים פחות ממחלות, לעומתם אלה שגדלים באזורים נקיים כמו בכפר הם אנשים יותר מאושרים, מחלימים יותר מהר ממחלות ואפילו הצמחים גדלים שם יותר מהר. בחורף למשל יש יותר גניבות, ובקיץ יש יותר הצתות.

פעם אחת לומברוזו עשה ניתוח לאחר מוות לשודד מפורסם והוא גילה שחלק במוח שלו, שבדרך כלל מפותח אצל זוחלים כמו תיקנים, היה מפותח אצלו. לעומת זאת חלק אחר שבדרך כלל מפותח אצל בני אדם לא היה מפותח אצלו. כך לומברוזו הגיע לפתרון החידה העבריינית. העברייין סובל מ"אטביזם"- נסיגה התפתחותית. בטעות הוא נולד עכשיו, זה מוטציה, טעות של הטבע והוא היה צריך להיוולד כנראה כמקק לפני מיליון שנה, אבל גם הטבע טועה.

לומברוזו חקר עוד ועוד עבריינים תוך שהוא בודק את המוח שלהם, את הגולגולת שלהם והסימטריה הגופנית שלהם, והגיע לממצאים הבאים: לעברייין יש לרוב ידיים יותר ארוכות, כמו שימפנזות, יש לו שקים מתחת לעיניים, כמו של עופות, יש לו א-סימטריה בעיניים, האוזניים שלו זקורות כמו קופים וליקויים באיבר המין. סלקציה במועדונים זו בדיוק התיאוריה הזאת- מגיעים למועדון והסלקטורית מחליטה שמישהו לא נכנס, כי כנראה יש משהו שנראה לעין שגורם לחשוב שאותו אדם הוא trouble maker.

כנגד התיאוריה הזאת עלו הרבה ביקורות אבל לפני הביקורות האלה לומברוזו סבר שישנם שלושה טיפוסים של עבריינים:

1. **עברייין מלידה**- הוא זה שעונה על כל הקריטריונים הנ"ל.
  2. **חולה נפש**- אדם שהוא פשוט חולה נפש והעבריינות שלו נובעת ממחלתו הנפשית, הוא לא עברייין מלידה והוא לא יתאפיין בסממנים הנ"ל.
  3. **עברייין אידיאולוגי**- הוא זה שעבריינותו נובעת מדחף מוסרי כלשהו- אידיאולוגיה. גם העברייין הזה לא יענה על הקריטריונים של העברייין מלידה.
- שניים מתלמידיו של לומברוזו הם **ג'ורפאלו ופרי**. ג'ורפאלו קיבל את הנחת היסוד של לומברוזו בדבר חשיבות הגורמים הביולוגיים. יחד עם זאת, הוא עשה הבחנה בין שני סוגים של עבירות (פסיכולוגי):

1. **עבירות טבעיות**- עבירות שקיימות בכל חברה. רצח ואונס הם הדוגמאות הכי טובות. בעבירות האלה צריך להילחם עד חומרה.
2. **עבירות מוסכמות**- עבירות שלא קיימות בכל חברה אלא רק במיעוטן. למשל בבריטניה אם אתה מעל גיל 14 ואתה לא יורה בחץ וקשת פעמיים ביום- אתה עברייין. זהו חוק ישן שהיה קיים בתקופה שהיו נלחמים בחץ וקשת ועד היום לא ביטלו אותו. בארה"ב אם יש לך שפם ואתה מנשק אישה- אתה עברייין. אם בישראל מסתובבים עם חמישה גמלים ועוברים איתם בדרך בין עירונית- זו עבירה מסוג חטא שדינה שלושה חודשי מאסר. מי שעובר על העבירות המוסכמות הם אנשי שהם ברי תקנה, להבדיל ממי שעובר עבירות טבעיות, שהם לא ברי תקנה. העבריינות של אותם עבריינים נובעת מאותם גורמים פסיכולוגיים ולא רק ביולוגיים, כפי שסבר לומברוזו.

פרי גם קיבל את הנחת היסוד הביולוגית של לומברוזו, אולם הוא הוסיף נדבך נוסף- **גורמים סביבתיים**, בין אם בפן הרחב שלהם, כמו אקלים, ובין אם בפן הצר כמו משפחה. במילים אחרות, האדם הוא "מרינטה"- שמובל על ידי חוטים, כאשר החוטים יכולים להיות ביולוגיים, פסיכולוגיים או סביבתיים. אי לכך, מה הטעם בענישת העברייין אם האדם לא בוחר את ההתנהגות אלא היא דטרמיניסטית (קבועה מראש)? אז במקום להעניש, צריך לטפל ולשקם. התיאוריה הזו הביאה להתפתחות בבית הסוהר בארה"ב לעונש מאסר בלתי קצוב. כל אלמנט השיקום זו המצאת לומברוזו.

כנגד הגישה של לומברוזו הועלו תיאוריות רבות. כך למשל **צ'ארלס גורינוג** טען ש**לומברוזו** היה מוטה בהכנת התיאוריה- לומברוזו בחר רק עבריינים שהתאימו ויזואלית לתיאוריה שלו. גורינוג מצא, לאחר שהוא חקר 3,000 עבריינים, שאין שום הבדל בין אדם עברייין לבין לא עברייין. למרות שזאת רק תיאוריה, התרומה של לומברוזו היא התייחסות לעולם הקרימינולוגיה כמדע.

הגישה הפוזיטיביסטית טוענת שעברייין יהיה עברייין בכל מקום בלי קשר לסביבה בה הוא נמצא, זה שווה ערך לאנשים יפים- הם יהיו יפים בכל מקום ולעיני כל אחד.

שלדון עסק בקשר שבין טיפוסי הגוף לבין עבריינות. שלדון טען שמה שמשפיע הכי הרבה על עבריינות זה החוסן הגופני. הוא התמקד בשכבות העובריות שממנו נוצר האדם. מצד אחד ישנו טיפוס אחד שנקרא **אקטומורף**- נוצר משכבת העובר החיצונית שממנה נוצר העור ומערכת העצבים. הטיפוס הזה הוא צר כתפיים, יש לו צוואר ארוך, העצמות שלו חלשות, האצבעות שלו ארוכות, ומסת השריר שלו מאוד קטנה. ה**מזומורף** נוצר מהשכבה האמצעית שממנה מתפתחים השלד והשרירים. הוא בעל חוסן שרירי גדול, לרוב בית החזה שלו יותר גדול מהבטן, עצמות הלחיים שלו בולטות והשפתיים שלו עבות. ה**אנדרומורף**- נוצר מהשכבה הפנימית שממנה נוצרים הקרביים ומערכת העיכול. מדובר באדם בעל מבנה עכול, מסת השריר שלו נמוכה לעומת יחס מסת השומן, יש לו צוואר קצר.

על הבסיס הזה שלדון טען שכל טיפוס מתאפיין בתווי אישיות שונים. ה**אקטומורף** הוא טיפוס שקט, מופנם, רגיש מאוד למה שקורה בתוך הבית- כמו גירושים, ריב עם ההורים והמשפחה, לרוב הוא לא יהיה עבריין, אולם אם עבריינותו תתרחש זה כפועל יוצא ממשברים בבית. ה**מזומורף** הוא טיפוס עם המון המון אנרגיה, פעלתן, חסר לו את מימד העתיד, חי רק את ההווה, טיפוס הרפתקן, הטיפוס הזה באופן טבעי יטה יותר להסתבך עם החוק כי הוא לא מצליח לתעל את כל האנרגיות שעצורות בו. ה**אנדרומורף** הוא הטיפוס הכי נוח, ידידותי לסביבה, אוהב בריות, כל מה שמעניין אותו זה אוכל, אניני טעם, טקסי השולחן שלהם הכי חשובים, טיפוס זה לא יהיה עבריין כי אין להם כוח, יחד עם זאת אם הם כן יבצעו עבירות- אלה עבירות שלא מצריכות לקום מהכיסא- מרמה, הונאה וכו', הם לא יפרצו בתים או ירביצו לשוטר.

המסקנה היא שמי שיש לו את הסיכוי הגדול ביותר להיות עבריין זה ה**מזומורף**.

הטיפוס המוזומורפי לפי שלדון הוא יותר נוטה לעבריינות את המחקר שלו הוא ביצע על סמך 400 נערים ששהו במוסד לעבריינים צעירים הווא גילה שבאמת מרביתם הינם מזומורפים . אממה הביקורת כלפי התיאוריה הזאת היא שבדומה ללומברוזו הוא בחר את האנשים בהתאם למה שמתאים לו גם שלדון בחר את האוכלוסייה שלו בהתאם למה שמתאים לו כך לצורך העניין מתוך אותם 400 נערים במחקר שלו הוא מתייחס רק ל-200 מה קורה עם ה-200 האחרים- הם לא תאמו את המבנה האזומורפי- וכך לא עושים מחקר.

יחד עם זאת עלו גם ביקורות כלפי התיאוריה של שלדון. נגד שלדון טענו שהוא הגיע למסקנתו רק לאחר שהוא בדק 200 עבריינים צעירים מתוך 400 צעירים במוסד לעבריינים, תוך שהוא מתעלם מיתר ה-200 שנותרו מכיוון שהם לא התאימו לו לתיאוריה.

תורשה ועבריינות:

אי אפשר לדבר על הפן הביולוגי בלי לדבר על תורשה. כבר עם ההתעברות, דהיינו כניסתו של תא זרע לתוך ביצית, מועברים לעובר כל המטען הגנטי של ההורים שלנו. יחידת התורשה הבסיסית ביותר זה גן. בתוך הגן יש כעיקרון 46 כרומוזומים. הגנים האלה קובעים לנו את צבע השיער, צבע העור, גובה.

השאלה המעניינת היא האם אפשר להעביר, באמצעות התורשה, גנים של עבריינות? כדי לדעת את התשובה הזאת חייבים לבחון ילד שנולד למשפחה עבריינית והוא עבר למשפחה מאמצת שאינה עבריינית. כך אפשר לדעת אם מה שמשפיע זו הביולוגיה אם שמא הסביבה.

הרבה מחקרים מוכיחים שילד שנולד להורה עבריין והוא עבר למשפחה לא עבריינית, הסבירות שהוא יהיה עבריין בעצמו היא 36%. לעומת זאת, הסבירות שהוא יהפוך להיות נורמטיבי היא 22%. מאידך, כאשר ילד נולד להורים נורמטיבים ועובר למשפחה נורמטיבית, הסבירות שהוא יהיה עבריין היא 11%. לעומת זאת הסבירות שהוא לא יהיה עבריין היא 10%.

המסקנה של המחקר הזה מוכיחה באופן כמעט מוחלט את ההשפעה של הגורמים הביולוגיים. מחקרים אלה אוששו כמעט בכל מחקר שעלה.

גנטיקה- כבר עם ההתעברות כלומר כניסת תא הזרע לתוך ביצית כל המטען הגנטי עובר אלינו היחידה הבסיסית של התורשה שלנו זה גן אין ספק שהגנים מעבירים אלינו תכונות כמו צבע עור, גובה, צבע שיער, אין מחלוקת זה דברים שהם בוודאות עוברים גנטית אבל השאלה היא מה לגבי תכונות אישיות האם גם זה מועבר אלינו?

אינטליגנציה לדוגמא עבריינות ? השאלה הרלוונטית היא האם עבריינות הינה תורשתית האם העובדה שאני כהורה עבריין בעצם קובר את הבן שלי ומשתית עליו חיים עברייניים. בהנחה שזה נכון למה להעניש את הבן שלי הרי הוא לא אשם כי זה גנטי?

לצורך מענה על השאלה דהיינו האם עבריינות הינה תורשתית יש לבדוק ילדים שנולדו להורים עבריינים וגדלו בסביבה לא עבריינית נגיד משפחה אומנה אם העבירינות היא גנטית אז זה לא משנה איפה הם גדלו הם יהיו עבריינים מסתבר שילדים שנולדו לשני הורים עבריינים ובילדותם עברו למשפחה נורמטיבית בבגרותם 36% מהם הפכו לעבריינים.

לעומת זאת שנולדו לשני הורים נורמטיבים ועברו למשפחה נורמטיבית מגלים כי רק 11% מהם הפכו להיות עבריינים. מהמחקר הזה ניתן לראות את ההשפעה הגנטית על עבריינות. אך יש בכל זאת קשיים במחקרים האלה מכיוון שהרבה פעמים הסביבה משפיעה לנו על ההתנהגות לכן הדרך להתגבר על קשיי הסביבה זה בעצם לקחת תאומים זהים ולהפריד אותם.

הדרך הכי טובה לבדוק את הקשר בין תורשה לעבריינות זה באמצעות מחקרי תאומים. בנושא של תאומים יש שני סוגי תאומים:

1. **תאומים זהים** - שהתפתחו מביצית אחת ותא זרע אחד, שבתוך הביצית התפצל לשניים. התאומים הזהים נושאים זהות גנטית של 100%.

2. **תאומי אחווה** - נוצרו משני תאי זרע שונים שהתפתחו. הם נקראים תאומים זהים אבל הם לא שונים מבחינה גנטית מכל שני אחים אחרים. הזהות הגנטית של תאומי אחווה הם 50%, כמו כל אח רגיל אחר.

אם התאוריה הביולוגית של הגנטיקה בעבריינות היא נכונה, זה אומר שאם יש אח תאום זהה עברייני סבירות גבוהה שגם אחיו יהיה עברייני, יותר מאשר תאומי אחווה. ואכן המחקרים מוכיחים שכאשר ישנו תאום זהה, עברייני, הסבירות שאחיו התאום הזהה יהיה עברייני היא 68%. לעומת זאת, כאשר מדובר בתאומי אחווה ותאום אחד הוא עברייני, הסבירות שאחיו יהיה עברייני כבר צונחת ל-36%. כלומר, אפשר להסיק מכאן על הקשר החזק שבין הגנטיקה לעבריינות.

אולם תמיד ניתן לטעון כי לסביבה יש השפעה לא פחות חשובה. לתאומים זהים הסביבה מתייחסת בדיוק אותו דבר. להבדיל מתאומי אחווה. ולכן כדי לנטרל את ההשפעה הסביבתית צריך לבחון תאומים זהים שאביהם או אימם היו עבריינים, והם הופרדו בלידתם. בעולם כיום יש מעט זוגות תאומים זהים שהם עבריינים.

כרומוזומים: בגוף יש 46 כרומוזומים שמחולקים לזוגות- 23 זוגות. כאשר הזוג הכרומוזום האחרון קובע לנו את המין. אם הזוג האחרון הוא XX זו נקבה. אם הזוג האחרון הוא XY זה גבר. אולם לעתים ישנה סטייה כרומוזומלית. הסטייה הזו יכולה להתבטא בכמה דרכים:

עודף בכרומוזום X: כלומר יותר אישה. אם זה קורה אצל גבר והוא XXY (תסמונת קלינפנטר) הוא יהיה יותר נשי. כלומר, לרוב הזקן שלו יהיה מדולל, הוא יהיה רזה, חסר שרירים, עדין מאוד, לרוב יש להם דחפים מיניים חלשים מאוד ומרביתם המוחלט יהיו עקרים. אם מזריקים להם טסטוסטרון (הורמון גברי)- ההתנהגות שלהם תהפוך להיות יותר גברית, הם מקבלים כוח גברי והופכים להיות יותר אירוטיים. לגברים אלה יש נטייה רבה יותר לעבריינות כאשר ההנחה היא שהתסמונת הזאת גם מקשה עליהם להפנים נורמות.

אם מדובר באישה שיש לה את התסמונת הזאת (XXX) היא הופכת להיות "סופר אישה". לנשים האלה אין נטייה גדולה יותר לעבריינות, יחד עם זאת יש להן נטייה הרבה יותר גדולה מהאוכלוסיה הכללית להפוך לחולות נפש.

עודף בכרומוזום Y: יותר גבר. יותר דומה למזומורף כאשר לגבר יש כרומוזום XYY הם יהיו יותר תוקפניים, אגרסיביים, נמרצים יתר על המידה, הטיפוסים האלה לא יודעים שקט ומנוח ולכן כל הזמן הם יחפשו איפה לשחרר אגרסיות. האנשים האלה נוטים להתנהגות אנטי סוציאלית ולהסתבכות קבועה עם החוק.

הביקורת העיקרית כלפי המחקרים הללו, היא כי מרבית האסירים לא נושאים כרומוזום Y עודף, מאידך באוכלוסייה הנורמטיבית אנו נמצא את נטייה זו (Y עודף) ובכל זאת אינם הופכים לעבריינים.

אלימות ומוח:

בנושא של אלימות יש לעשות הבחנה בין שני סוגי אלימות:

1. **אלימות שנועדה לסיפוק צרכים** - מאפיין את כל בעלי החיים. למשל במלחמות על טריטוריות, במלחמות על מזון, במלחמות על נקבה וכך הלאה. בכך אנחנו לא שונים מיתר בעלי החיים, כולם יהרגו בשביל אוכל וכו'.
2. **אלימות לשמה** - אלימות שלא נועדה להשיג משהו מסוים. בנושא הזה יש לעשות הבחנה בין סוגי בעלי החיים השונים. אומרים לצורך העניין "אדם לאדם זאב"- הוצאת הדיבה הכי גדולה שאפשר להגיד על זאבים. כשזאב מפסיד הוא מראה סימני כניעה, בדרך על ידי הטיית הראש לאחור, הזאב התוקף שניצח מפסיק את התקיפה באופן אוטומטי, אין פה אגו, והזאב המפסיד חוזר הביתה. לעומת זאת יש בעלי חיים אחרים שדווקא כשבעל החיים השני מראה סימני כניעה, בעל החיים המנצח ניצל זאת לרעה ורק אז הוא יתקוף ויהרוג את בעל החיים האחר. יש שני בעלי חיים כאלה, אחת מהן היא החולדה, בעל החיים השני הם בני האדם.

מסתבר שבנושא המוח יש הבדל בין האדם לבין בעלי החיים. החלק הקדמי של המוח נקרא קורטקס (קליפת המוח) והוא אחראי על החלקים החשיבתיים של האדם כמו הלשון. החלק הזה אצל בני האדם, ביחס ליתר בעלי החיים בטבע, הוא הכי מפותח. אנחנו זן בעלי החיים היחיד שמסוגל לדבר. ביחס לכל התכונות האחרות אנחנו "נכים" - כל יונה או נשר מסוגלים לראות חולדה ממרחק 2 ק"מ. אבל, האלימות שלנו זה לא חלק מהקורטקס, אלא יותר קרוב לגזע המוח. מכיוון שאלימות היא יותר קרובה לגזע המוח, למערכת הלימבית, היא שולטת ביצרים כגון אלימות. החלק הזה במהלך האבולוציה כמעט ולא עבר כל שינוי. במילים האחרות האלימות שלנו במהלך השנים כמעט לא השתנתה אלא נשארה אותו דבר. במערכת הלימבית יש שלושה חלקים שונים שאחראיים, בין היתר, על התנהגות אלימה:

1. היפותלמוס - יש לו שני חלקים - חיצוני ופנימי. מסתבר שכאשר עושים חיתוך דק לחתול בהיפותלמוס הפנימי, גורמים לחתול, שכל חייב חי בשלום עם עכברים, להרוג כל עכבר שהוא נתקל בו. ההרג של העכברים ילווה בהתרגשות מאוד גדולה - החתול רץ וחוזר למקום הקטל כל הזמן, אבל כנראה שההתרגשות הזו לא נעימה לו. אם מלמדים אותו לבחור בין שני כפתורים - אחד הכפתורים מאפשר לו להפסיק את הגירוי בהיפותלמוס, אז החתול יכול לבחור בין להרוג את העכברים או ללחוץ על הכפתור. החתולים מעדיפים לרוץ אל הכפתור ולהפסיק את הגירוי מאשר להרוג עכברים. לעומת זאת כאשר חותכים את החלק החיצוני בהיפותלמוס אנחנו מקבלים תגובה אחרת לחלוטין של החתול - הוא יהרוג את כל העכברים ובדם קר וללא טיפת התרגשות. נראה שהוא אפילו יהנה מזה. אם ניתן לו לבחור בכפתור להפסקת הגירוי הוא ירצה להמשיך להרוג את העכברים.

2. אמיגדלה - קופי רזוס שנחשבים להכי תוקפניים שיש, תוקפים כמעט כל בעל חיים שבא איתם במגע. ברגע שהם עוברים כריתת אמיגדלה (חלק במוח), ההתנהגות האלימה מפסיקה לחלוטין. הם נחמדים לכל מי שבא איתם במגע. יחד עם זאת יש לזה מחיר, אותם קופים הפכו "עיוורי נפש" - כל חפץ שהם באו איתו במגע הם היו צריכים לבחון אותו, להכניס אותו לפה כדי לדעת אם הוא מסוכן / אם אפשר לאכול אותו וכו'.

3. היפוקמפוס - חלק שנמצא במערכת הלימבית, אחד מהדברים הכי חשובים שהוא עושה זה הזיכרון. ההיפוקמפוס אחראי גם על התוקפנות. עשו ניסוי על אדם בשנות ה-60 וכתרו לו את ההיפוקמפוס, ובאותו רגע האלימות שלו נעלמה. אך יחד עם זאת באותו רגע האדם הפך להיות "עיוורי נפש" - כאשר היה מדבר עם מישהו אחר, כל עוד השיחה הייתה ממשיכה הכל היה נורמלי, אבל אם לרגע אחד הוא סובב את הראש וחוזר לאדם הוא כאילו פגש אותו לראשונה.

מסקנת המחקרים היא שההתנהגות האלימה היא פונקציה של מערכת המוח, שעל פניו זה משהו שהוא מולד. אבל, מסתבר שגם התנאים הסביבתיים יכולים לשנות את ההתנהגות הזאת. כשנותנים לעכברים מרחב ומזון הם אוכלים, מתרבים בלי סוף וחיים בשלום, עד לנקודה שמתחילה להיות צפיפות. ברגע שהעכברים עוברים את נקודת הרוויה ומתחילה להיות צפיפות אוכלוסין, העכברים מתחילים להרוג אחד את השני. ניתן לקחת לדוגמא נסיעה באוטובוס כאשר עולים לאוטובוס ריק ולאט לאט הוא מתמלא עד אפס מקום, מה שגורם לאנשים להתחיל להיות עצבניים. מה שמפגיע זה שברגע שמצמצמים את אוכלוסיית העכברים ונותנים להם שוב מרחב, האלימות לא מפסיקה. במילים אחרות, אלימות שנלמדה הופכת לקבועה.

המסקנה של כלל המחקרים הביולוגיים: אין ספק שכל עניין התורשה משמעותית להתנהגותנו. אבל זה לא הביולוגיה בלבד, זו לא הגנטיקה בלבד, מסתבר שלתנאים הסביבתיים ישנה חשיבות לא פחותה. לכן המסקנה היא שהמערכת התורשתית שלנו נותנת לנו את הפוטנציאל להתנהל, אולם מה שמוציא את אותו פוטנציאל מהכוח אל הפועל זו הסביבה + תורשה.

המאמר באנגלית על בושה- אין ספק שעצם כך שאנחנו גורמים לאדם להרגיש בושה, מהווה תגובה הרבה יותר קשה מכל תגובה פורמלית אפשרית. כוח של אלמנטים בלתי פורמליים המשמעותיים לנו ביותר- מה שאבא יחשוב יותר קריטי לנו מהעונש שנקבל ע"י ביהמ"ש. מסתבר שזה גם משפיע ישירות על פשיעה. חברות שהן בעלות פשיעה נמוכה, הן חברות שדוחפות את האף שלהן לענייני אחרים – ככל שאתה יותר מעורב בחיים- אתה יותר משפיע על התנהגות של אנשים, הזרים זה לזה לא אכפת להם זה מזה. **דוגמא מובהקת- ביפן.**

בתי הסוהר שם כמעט ריקים מאדם. למה? כי לא צריך בית סוהר. אנשים מתאבדים עוד לפני שמגיעים לשם- כשאדם יפני נמצא אשם בביצוע עבירה פלילית ונגזר עליו מאסר, התרבות היפנית גורמת לו כל כך להתבייש במעשה- מתאבד לפני שמגיע לשם.. זו התרבות היפנית. התגובה הבלתי פורמלית שאנשים עושים לעצמם- הרבה יותר קטלנית ממה שביהמש הטל עליהם, יתכן שנדונו לחצי שנה מאסר והתאבדו, כי הפן הבלתי פורמלי כ"כ קשה בתי הסוהר ביפן- יש שם בכל זאת אנשים, לרוב זרים- ישראלים שפותחים עגלות ומסתבכים עם היאקוזות, ההגיר. לעיתים הענישה הבלתי פורמלית היא כהה "נוקשה" עד כדי כך שהפרט מעניש את עצמו באופן הרבה יותר חמור מהעונש שהיה. מוטל עליו אילו ביהמש היה מעניש אותו.

אבל, כשהביוש מתבצע כלפי פרט, הוא חייב לשלב אותו מחדש: לא יתכן שהביוש יהיה כה חמור שלא יקבל את האדם חזרה לחברה. ביוש שיוצר סטיגמניזציה יוצר תיוג, זה החיסרון של הענישה הפלילית. אפשר לומר שההבדל בין ביוש לענישה פורמלית היא שבעוד שביוש מוביל לציות מרצון, הענישה הפורמלית מביאה לציות בכפייה. יש אנשים שלפעמים שוכחים את הכללים והם "זקוקים" לקורס ריענון לשם כך נועד הביוש, אולם ישנם אנשים שנמצאים מעבר לביוש, אלו הם אותם פסיכופאטיים שלא גיבשו את המונח שנקרא מצפון.

לגבי אותם פסיכופאטיים נראה שאין מנוס להשתמש בפניהם בגישה דכאנית (ענישה פורמאלית). איך פועל הביוש? כשאנחנו קטנים ועוברים "סדנאות חינוך" מצד ההורים. אייזנק שעומד מאחורי התיאוריה הזאת טוען שמילים כמו "רע", "שובב", מקושרות למעשים רעים שאנחנו עושים. כאשר הילד מקבל את העונש לאחר מכן די בכך שיאמרו לו "רע" או "שובב" בכדאי שהוא יבין שעשה מעשה לא טוב, ככה מתגבש המצפון. זה מתחיל מענישה ומתגבש למצפון, לדעת אייזנק הפחד זה אבי המצפון, כי המצפון מתפתח בזכות הפחד, היום אנחנו כבר לא פוחדים מעונש. ענישה מצד המפון שלנו מהווה ענישה הרבה יותר מחמירה מענישה פורמלית.

כל חינוך של ילד מתחיל בענישה, אין ילד שיכול להתחנך ללא ענישה. אחד מהאלמנטים הכי חזקים בחברה שגורמים ללכידות חברתית זה הרכילות, שאנו נמצאים ברכילות משותפת על מישהו לא משנה אם אנחנו שומעים או משתתפים, אנו רואים איך אנשים מאבדים את המוניטין שלהם בגלל הרכילות ואז אנחנו נוהרים מאותה התנהגות כי אנחנו לומדים את התרבות כי אנחנו לא רוצים להיות זה שירכלו עליו מחר.

עבריינות בני נוער:

המרד הזכרי- פרסונס: כשילד קטן מגיע לגיל שנתיים/שלוש לא משנה מתי, החל מרגע זה הוא נמצא כל הזמן בסביבה נקבית, הגננת היא אישה לרוב, המורה בבית ספר בדרך כלל אישה אם יש בייביסיטר אישה/הנערה אנשים לא לוקחים בייביסיטר ממין זכר בגלל הפחד מעבירות מין, לבנות זה מצוין לבנים לא כל כך שהם נמצאים תמיד בסביבה נקבית. אותו בן מחפש מודל גברי להזדהות וכשהוא רואה התנהגות גברית כזאת אז בגלל החסך שיש לו בבית הוא מאמץ אותה באופן קיצוני ואז התוצאה היא שהבנים מנסים ככל שניתן ילדים קטנים להימנע ממונחים שקשורים לבנות.

ילדה זה מונח שהוא בגדר קללה, בבית ספר יסודי זה מאוד בולט. לעומת זאת, אלימות, גבריות זה משהו ששלובים יחדיו גבריות = אלימות ככל שאתה יותר אלים אתה יותר גבר זה בעצם סוג של מרד זכרי כי ילד בעצם מורד בגלל הסביבה הנקבית הוא לא רוצה להשתייך אליה כי חסר לו גברים. מי שממשיך את הגישה הזו זה אלברט כהן והוא טוען שלהיות ילד טוב – חנון משמעו להיות אישה או ילדה להיות אלים משמעו להיות גבר. שאנחנו מדברים על בני נוער והקשר שלהם לעבריינות חייבים לדבר על מספר גורמים סוציולוגיים שקשורים מאוד לעבריינות בני נוער:

1. משפחה- כשאנחנו אומרים משפחה בהקשר העברייני אנחנו מדברים על משפחות פתולוגיות שמוליכות את הילד לעבריינות. הספרות בעניין הזה עוסקת בשבעה סוגים שונים של משפחות כאלה:

א. אווירה ביתית לוקה בחסר- ילד לא מקבל אהבה, חסר שם משהו מאוד מאוד חשוב בכל הקשר הרגשי של הילד עם ההורים הילד מרגיש שהוא נודניק או אין לי כוח אלייך לפעמים אפילו משהו מאוד טריוויאלי כמו למשל ילד שמגיע הביתה מביה"ס ונכנס הביתה ויש סירים על הגז זה לא רק האוכל זה מעבר לזה, זה חום, אהבה ומשפחתיות דברים שהם מאוד חשובים לילד ושהילד מרגיש שהוא לא אהוב אחד התוצאות המאוד טבעיות זה נטייה להתנהגות עבריינית.

ב. משפחה לא שלמה- בהקשר הזה אנחנו מדברים על שני סוגים שונים של משפחה לא שלמה. האחד זה הבית הלא שלם בית לא שלם זה בית שאובייקטיבית אחד מבני הבית חסר בין אם זה מוות של אבא של אמא, בין אם זה גירושין, בין אם זה אם חד הורית כל הדברים הללו. **בית הרוס-** בית הרוס זה בית שההורים נמצאים ביחד אבל טוב היה אם הם היו מתגרשים זה בית לא טוב כלומר אם אנחנו מדברים על שני אלה זה הבית הבעייתי! הרבה פעמים אחד הטעויות הגדולות שהם עושים זה להישאר יחד בגלל הילדים ואין דבר יותר הרסני שהורים נשארים יחד בגללו. ילדים הם כמו כלבים יש להם חוש משוגע הם מריחים מה קורה בין ההורים שלהם הרבה פעמים הילד הוא זה שבא להורה שלו ואומר לו למה אתה לא מתגרש? למה אנחנו נשארים ביחד? כל השנים האלו הוא זה שידע יותר טוב ממני שאנחנו צריכים להתגרש.

ג. הבית המושחת- מתחלק לשלושה סוגים שונים:

הבית הקיצוני ביותר- שאנחנו לא רואים אותו בשכיחות גבוה אבל הוא קיים, זה בית שבו אחד מבני הבית עושים שימוש בילד לצורכי פשיעה למשל שידול הילדה לזנות, שימוש בילד לצורך גניבה. למשל יש קהילות מסוימות שבהם עושים שימוש בילדים מתחת לגיל 12 כדי לקיים נהגים בכביש, עכשיו ההורה יודע שהילד נתפס אין מה לעשות כי הוא לא בעל אחריות פלילית.

הבית הבינוני - בית שבו אחד מבני הבית הוא עבריין והילד מנסה לחכות את התנהגותו יש לציין שאותו הורה לא רוצה שהילד שלו יהיה עבריין אבל לפעמים אנחנו בבועה של ההורים שלנו אם אנחנו נרצה ואם אנחנו לא נרצה.

הבית השכיח - בית שבו אחד מבני הבית מתנהג באופן שהוא לא הכרח עבריין או סוטה אולם הילד מקצין את ההתנהגות לעבר ההתנהגות העבריינית או הסוטה. למשל שאמא מתעצבנת היא יוצאת למרפסת לעשן סיגריה מאוד שכיח אך הילד מקצין את ההתנהגות הזאת.

ד. משמעות לוקה בחסר - מתחלק לשלושה סוגים :

1. ליברלי - ברובד הקיצוני של הליברליות מדובר על משפחה שהכל מותר, אין כללים. ילד כל הזמן מחפש את הגבול וככל שהחבל יהיה יותר ארוך זה פחות טוב לילד. בסיטואציות כאלו שכיח למצוא התאבדות גבוהה בקרב ילדים וכן שימוש בסמים.

2. שמרני - בפן הקיצוני של הבית הזה, בית ששמה הכל אסור שום דבר לא מותר. הילד רוצה לעשות משהו פשוט "מסרסים אותו" זה גם לא טוב בבית כאלה זה רק עניין של זמן עד שהילד יברח מהבית- אם זה בן הרבה פעמים הוא מתחבר לחבורות רחוב, אם זאת בת, היא תפנה לזנות.

3. משפחה אמביוולנטית - זו משמעי. זה יכול להתבטא בכל מיני אופנים והדוגמא המובהקת היא שאימא אומרת כן ואבא אומר לא על אותה התנהגות, אימא אומרת כן ואבא אומר לא הילד הרבה פעמים לא יודע איך להתנהג ואז הוא הולך בדרך שזה לא זה ולא זה. המשמעת חייבת להיות עקבית ושהיא לא עקבית זה הרסני לילד ההורים חייבים להפגין התנהגות שהיא אחידה. מה קורה במשפחות כאלו שנשארים בגלל הילדים?! האימא אומרת כן והאבא אומר לא זה גרוע לילד! אמביוולנטיות יכול להיות של אותה הורה שהיום הוא מותר לך ומחר הוא אוסר את אותה התנהגות – אז זה מותר או שזה אסור?! הילד לא יודע איך להתנהג.

ה. בית שמפתח דימוי שלילי בקרב הילד - אתה ילד רע עכשיו לפעמים זה נראה סמנטיקה מאשר ילד רע והתנהגות רעה, זה לא סמנטיקה כי כשאתה ילד רע אתה מצפה להיות רע זו נבואה שמגשימה את עצמה וזה גישת התינוג ואם אני ילד רע אני אהיה איש רע ובדרך כלל הילדים הרעים האלה יהיו אנשים רעים.

ו. משפחות מגוננות יתר - קשה לקרוא למשפחה הזאת משפחה פתולוגית. עוטפת את הילד ומפחדים שיפגע פיזית ורגשית. נגיד אמא יש לה 2 ילדים, אחד מהם מת ברור כי הילד הראשון ישמר, מתקשרת ללא הפסקה, מגוננת. מרגרט מאהלר טוענת שיש מאוד תלותי כלפי ההורים שלו, כלפי אמא שלו במיוחד, בשלב הזה שהוא נולד ישנה סימביוזה- אני ואמא שלי זה אותו אדם, הוא לא יודע שאמא שלו נפרדת ממנו, רק אם הזמן בגיל שנה בערך מבין שהוא ואמא שלו אנשים נפרדים. בגיל 3 לערך הילד עובר תהליך של הפרדות וייחודיות- הילד נפרד באופן טוטאלי מאמא שלו ומפתח אישיות משלו. זה מצב מצויין, מצב טבעי זה שהורה לא מאפשר וזה מה שקורה במשפחות מגוננות יתר, הילד לא מצליח להיפרד והוא לא מצליח להיות עצמאי.

ז. משפחות מכות - אלימות היא קיצונית ויומיומית, המחקרים מצביעים על קשר מובהק בין משפחה מכה לבין עבריינות של הילד. שנית יש קשר גבוה בין ילד מכה להורה מכה, זה בניגוד להגיון שאומר כי ילד אשר מקבל מכות הוא לא ירביץ כי הוא יודע מזה ושיהיה לו ילד הוא בטח יהיה האבא המושלם. הסטטיסטיקה מראה לנו דווקא בדיוק ההפך, דווקא אלה שקיבלו מכות מרביצים בעצמם- הזדהות עם התוקף.

2. עוני - מקובל לחשוב שעוני מוביל לפשיעה, זו ההנחה המקובלת אבל ההנחה הזו היא שגויה עוני לא מוביל לפשיעה ניתן לנפץ את ההנחה הזו בשתי עובדות: העובדה האחת שבמרבית השכונות העניות מרבית האוכלוסייה היא נורמטיבית לא כולם עבריינים נהפכה מרביתם לא עבריינים. העובדה השנייה גם עשירים מבצעים עבירות להגיד שעוני מוביל לפשיעה זה פשוט לא נכון בהודו כולם עניים, מסתובבות שם פרות ואף אחד לא חושב לשחוט פרה ולאכול אותה. כשכולם הם אותו דבר אז אין שונה שכולם עניים אין עוני מתי יש עוני?! העוני נולד אם הילד הראשון שנכנס לכיתה כשהוא לובש דיזל הוא מוליד את העוני עד שהוא נכנס לא ידענו מזה אבל עכשיו יש לו מכנס שעולה 1200 ₪ ולי יש מכנס שעולה 80 ₪ אני גם רוצה- למה?! כי כשהוא נכנס לכיתה כולם אמרו ואו איזה גינס והוא נהיה מקובל וגם אני רוצה להיות מקובל.

עוני הוא רק מזרז פשיעה הוא לא יוצר פשיעה- מה הכוונה?! הוא לא גורם ישיר הוא גורם עקיף לדוגמא עוני אין ספק שהוא יוצר תסכול והתסכול יכול להוביל לפשיעה במקור זה היה עוני אבל הוא איזה שהוא סוג של חוליה מקשרת. השאלה המקשה היא שנגיד שעוני הוא לא גורם לפשיעה אז איך אפשר להסביר את העובדה שמרבית העבריינים הם עניים?! התעללות ופגיעה בילדים היא קיימת בכל האוכלוסיות היא חוצה תרבויות עממה, בקרב העניים אנחנו יכולים לראות את זה באופן יותר מובהק הם יותר מכים את הילדים שלהם, הם יותר מתעללים בילדים שלהם וככל הנראה זה מה שגורם לפשיעה ולא העוני ולכן זה רק זרז.

3. הגירה- נדבר ספציפית על ישראל כי אין מדינה שחובה הגירה יותר מאתנו. אנחנו המדינה אולי צבעונית שיכולה להיות בעולם, מדינת ישראל היא המדינה היחידה בעולם שקלטה עולים יותר ממספר התושבים. לפני שקמה המדינה בערך בשנת 44' 45' היו כאן בארץ בעיקר מי שהגיע ממזרח אירופה כתוצאה מאנטישמיות התחילו העליות – מי עלה?! עלו בדרך כלל אשכנזים אותם אשכנזים הם אלו הציונים שייסדו את מדינת ישראל הם התיישבו במדינת ישראל וכשנוצרה מדינת ישראל הם הורכבו בעיקר מאשכנזים כי זה מה שהיה פה.

ב-1950 אנחנו מדברים על העליות הגדולות שהיו כבר אשכנזים בישראל עליה ממרוקו, תימן ומעיראק. מבין שלושת המקומות מהמזרח הגיעו בעיקר ממרוקו התרבות המרוקאית שהייתה בזמנו (לא היום) הייתה שונה לחלוטין מהתרבות האשכנזית **לדוגמא:** רואים את זה בהלוויה ובחנותה. בגלל השוני התרבותי החלו קונפליקטים בין שני התרבויות אלו ביזו אל אלה ואלה ביזו את אלה הקונפליקט הזה נכנס גם לביה"ס והוא התבטא בעיקר שמה ואז מדינת ישראל שאז זה היו אשכנזים כי הם היו בכנסת אמרו רגע הם יש להם תרבות שונה בוא נעשה כור היתוך שנהפוך אותם לכמותנו זה אומר שהתרבות המרוקאית רעה ואנחנו רוצים להפוך אותם לאשכנזים.

מה הבעיה עם אותו כור היתוך? הבעיה היא שילדים מאוד לומדים מהר, ילד לומד בשניות שפה, ילד במקביל יכול ללמוד שש שפות שונות בשניות הילד לומד תרבות הבעיה היא עם ההורים שלו, להורים לוקח הרבה יותר זמן ומה התוצאה?! הילד צריך לקחת את ההורה למכולת להגיד מה הוא רוצה, כמה הוא עולה התוצאה היא שההורה הופך להיות נחות ליד הילד וזה היה מאוד הרסני בקרב התרבות המרוקאית.

האב נכס לסמכות של הכל יכול ואז הילד עולה עליו והתוצאה שהילדים התחברו לחבורות רחוב. מדינת ישראל הבינה שילד לא צריך לעשות כור היתוך הדרך הנכונה ביותר היא קיבוץ גלויות משמעו שאתה מנסה לחנך לתרבות החדשה לצד התרבות הישנה, אתה מנסה לחנך לשתי התרבויות אולם, הנזקים של העליות הראשונות נמשכו המון שנים השקע העדתי לפעמים עד היום נראה שהוא בועט למרות שמזמן אנחנו לא שם.

בנושא של הגירה ראוי להרחיב על שתי עליות גדולות שישראל חוותה אז אחת בשנת '84 והשנייה בשנת '90. **העלייה הראשונה**- מבצע משה התרבות האתיופית היא כמעט ההפך המוחלט מהתרבות הישראלית התרבות האתיופית היא תרבות מסורתית היא דתית, יש שם שמירה על כבוד המשפחה, כבוד החוק הם אנשים מאוד טובים וכשהם הגיעו לישראל הם "חטפו כאפה" התרבות הישראלית היא ההפך המוחלט לתרבות האתיופית אנחנו חצופים, מצפצפים על החוק, מי שלא הופך שולחן לא קיים לא שומעים אותו וזה לא מה שהעדה האתיופית חשבה שיהיה כאן בישראל כאמור הילדים מהר מאוד מבינים תרבות חדשה.

לאישה באתיופיה לא הייתה עצמאות פה לאישה יש קריירה וגם הילדים האתיופים וגם הנשים רצו להידמות לאוכלוסייה הכללית ואז היינו רואים משבר משפחתי האב לא ידע איך להתמודד עם הדבר הזה ופתאום ראינו תופעות מאוד רווחות של רצח בני זוג בקרב העדה האתיופית ואנחנו מדברים על פשיעה מאוד מרובה בקרב בני הנוער האתיופי לכאורה כי הנתון שיש לנו זה בית הסוהר. האם אתיופים הם יותר עבריינים או שמה יותר מתנכלים להם?! אם אתה שואל את ביהמ"ש אתה תקבל תשובה אחרת מאשר תשובה שתקבל מהקהילה האתיופית.

עליה מבריה"מ- הביא למספר דברים, חלקם טובים- ספורט, תרבות, מוזיקה, מתמטיקה, כימיה, שח-מט. מנגד גם דברים רעים- סחר בנשים, פשע מאורגן מסוג שונה, סחיטות באיומים (פרוטקשן). מ"י הניחה כי העליה תיהיה נוחה וידידותית יותר מהעלייה מאתיופיה. העליה הרוסית שווי ערך אלינו מהאתיופים, אך טעינו מכיוון שאנשי העליה בעלי ההשכלה הגבוהה חשבו כי הם ימשיכו את מה שעשו ברוסיה גם בארץ, אך מ"י לא הכירה בתארים ולכן יצטרכו לעשות את המבחנים שוב בעברית, אז מצאו את עצמם כמנקי רחוב ובתים. לזכותם של הרוסים הם אנשי עבודה מסורים, אם השנים הם הצילחו להדביק את הפער, הם למדו את השפה והצליחו להשתלב בקהילה. למרות ההתקדמות, נזקי ההגירה לא עברו, לכן רואים הרבה תביעות בבני נוער של תקיפה ונהיגה בשכרות.

4. התעללות בילדים- כולל מספר קריטריונים שונה:

התעללות מינית- מהטרדה מינית ועד לאונס. יש לציין שפה יש הבחנה בין החוק לפסיכולוגיה, גם אם מעשה מבחינה חוקית לא יוגדר כעבירה או התעללות, אין זה אומר שבפאן הפסיכולוגי הוא לא מוגדר כאלימות. לדוגמא: שאב אומר לביתו הייתי עושה אותך. זאת אינה עבירה אך זאת התעללות מינית. כשמדברים על התעללות מינית מדברים על מעשים מגונים, אונס, בעילה אסורה בהסכמה (משכב של אב עם ילדה מתחת לגיל 16).

שולמית בלנק- מצאה כי ילדים שעברו התעללות מינית בילדות, בבגרותם היתה להם נטיה מובהקת לשימוש בסמים ופריצות מינית. 100% מהזונות בישראל טענו כי הן עברו פגיעה מינית בילדות.

התעללות פיזית- חניקה באמצעות כרית למנוע בכי, נשיכות, צריבת איבר המין למניעת הרטבה, כויות באמצעות סיגריה, מחקרים אומרים כי זה מצביע על התנהגות דו ערכית. צד אחד כי הילד תוקפני, הצד השני של המטבע הינה התנהגות של ילד שמפחד מכולם.

התעללות נפשית- דחיה של הילד, חוסר אהבה/נתינת תשומת לב. מחקרים מראים כי התעללות נפשית לא פחותה מהתעללות פיזית.

גילוי עריות- יחסי מין עם קירבה מינית ראשונה- הורים ילדים, אחים אחות, סבים ונכדים וכיום זה הורחב ע"י המחוקק גם להורים מאמצים. יש תרבויות שבהן משכב עם בני דודים הינו גילוי עריות, אצלנו זה מותר. גילוי עריות אסור בכל העולם מכיוון שהוא פוגע במשפחה, בגלל שמשפחה הינה הבסיס בעולם. אצלנו **סעיף 351 לחוק העונשין**, נותן לגילוי עריות התיישנות מאוד רחוקה. כל העבירות מתיישנות אחרי 10 שנים. אם מי שפגע הוא בן קרבה ראשונית (אבא, סבא) אז התיישנות היא 20 שנה מרגע שמלאו לו 18 שנים. יש הבדל בגילוי עריות בין הפן החקיקתי לטיפול, שאבא רומז רמזים מינים לבת שלו (את נראית טוב, איזו סקסית את)- בפן הטיפולי זו התעללות מינית. גילוי עריות עבר בחקיקה הישראלית הרחבה והוא כולל חוץ מהורים ואחים גם סבא וסבתא וגם ילדים מאומצים.

במרבית החברות גילוי עריות זה לא חוקי זו פגיעה במשפחה והמשפחה היא הבסיס הראשוני של החברה, לכן גילוי עריות זה אסור, אממא, כל חברה מגדירה בעצמה מהו גילוי עריות. ישנן חברות שקיום יחסי מין של בני דודים זה דבר אסור, בישראל זה מותר. אך הבעיה שאם יש בעיה גנטית היא ממשיכה הלאה לילדים אך גאונות גם יכולה לעבור. שמדובר בגילוי עריות בישראל זה גם על מאומצים, שמדובר בילד לא שלך יותר קל לפגוע בו ואכן סטטיסטית שבקרב ילדים מאומצים זה נפוץ פי 2 עד 5, לא מספיק שהוא עבר חיים קשים עוד ממשיכים לפגוע בו.

מהם מאפייני קורבנות גילוי עריות: מדובר על גיל צעיר!

(1) חסך רגשי- חסר להם אהבה והם מחפשים אותה (תשומת לב).

(2) לבדיות- בדידות זה משהו אובייקטיבי, לבדיות זה מונח יותר עמוק, הרבה יותר פוגע שאני מוקף באנשים אבל הוא עדיין לבד.

(2) העדפת הבת ע"י אביה- לבת/בן הנפגעת יש רווח משני, היא מקבלת יחס מועדף על יתר האחים (כי היא נותנת לו).

(3) חילופי תפקידים- הרבה פעמים הבת לוקחת את התפקיד האימהי בבית היא מחליפה את האימא. ניקיונות, בישול ואז גם במיטה.

(4) אמביוולנטיות רגשית- מצד אחד היא אוהבת את המעשה אך מצד שני היא סובלת ממנו.

(5) עיוות גופני- כדי לגרום לאבא לתחושת דחייה (אנורקסיה, השמנת יתר) ואז פשוט הוא לא נמשך.

הקושי העיקרי בגילוי עריות, הינה חשיפת המקרים. ברור שלפוגע יש אינטרס להסתיר את המקרה, אך לרוב הנפגע לא יודע להוציא את זה החוצה, אם הוא ילד קטן, הוא חסר יכולת להבין מה קרה, הרבה פעמים יש דבר כזה חוקרת ילדים מדובר בעובדת סוציאלית, כאשר יש חשש החוקרת מבצעת סימולציה עם בובות, על סמך זה מבררים אם האב ביצע את המעשה המגונה. כשמדובר באדם מבוגר לפעמים היא לא רוצה, מכיוון שזה פירוק של המשפחה או מחשש שלא יאמינו לה. לפעמים הפוגע עושה מניפולציות לילד כדי שהוא לא ידבר למשל" מניפולצית נטישה, אלימות פיזית, סחיטה רגשית לדוגמא: אבא יכנס לכלא יפרידו אותו ממך.

משרד החינוך הוציא מסמך שאומר שישנם דברים שצריכים להדליק נורה אדומה בבתי הספר

דוגמאות לשינוי פתאומי בהתנהגות: חלימה בהקיץ (סימפטום של בעיה עמוקה), ידע בלתי ברור שלא תואם את הגיל (דברים מיניים), הפרעות אכילה, עבריינות וברירה מבית ספר.

עבריינות בני טובים- מאז ומתמיד התאוריות הקרימינולוגיות התמקדו אך ורק בשכבות נמוכות, אלה שפרצו לבית, עניים לא היתה התייחסות לעשירים (ראה תאוריית מרטון). לאחרונה אנו מבינים שזה ממש לא כך, החל משנות ה-50 הולכת ומתרחב התופעה של בני נוער שלכאורה יש להם הכל, אבל בכל זאת הם מבצעים עבירות ריכוש. ילד עשיר פורץ לרכבים, אותם בני נוער מכונים בשמות שונים: **בבריטניה הם נקראים: TADI BOYS. בבריטניה"צ הם נקראים: Hooligans. בישראל הם נקראים: בני טובים.**

אין ספק שבין אם מדובר בבני טובים או בני נוער ממעמד נמוך, שני אלה מעריכים את אותם דברים, שני אלה מעריכים מכוניות, מותגים, ריגושים, אומץ, סמלי סטטוס. ההבדלים הם שלאחד יש ולשני אין. דבר זה טוב למי שאין, מחד זה לא טוב כי זה יוצר תסכול אך מצד שני זה יכול לגרום למשהו טוב, יש להם לאן לשאוף, אלך לעבוד כדי לקנות את זה לטוס לשם. לילד שיש הכל, חסר את מימד העתיד שזה משתמע כי בני נוער מקדשים את פולחן המידיות זה כולל סיפוק רגשי אם זה בדרך של סמים אם זה בדרך של עבריינות או מין.

מי שהכי מזוהה אם זה הינו בעל התיאוריה **ויקטור פרנקל** אשר גדל בשואה, ההורים שלו מתו מול עיניו והוא היחד שנשאר. הוא כתב את הספר המוכר שלו, לגישתו רק למי שיש תקווה הצליח לשרוד. במילים אחרות הוא טען כי מי שהצליח למצוא את "פשר" זאת אותה סיבה שבגללה צריך לקום בבוקר. הבעיה היא שלמרבית האנשים יש חסרים של "הפשר" הזה.

סבל- איזה נורא שאנו מוצאים את "הפשר" דווקא כאשר אנו סובלים. החיים שלנו יכולים להימשך יום אחרי יום, אנו ממשיכים את החיים בשגרה. עד שאתה חלית בסרטן לדוגמא, משהו קורה פתאום. כאשר אומרים שיש לך כמה חודשים לחיות, אז הכל משתנה. אתה מקבל תובנות לחיים.

אהבה- הרבה אנשים שיגידו שאם עברתם את המסע הזה שנקרא חיים כאילו לא חייתם בכלל.

חיי יום יום- בני הנוער, משמע בני הטובים, מכיוון שכאילו יש להם הכל, בפועל אין להם כלום. כאשר אנו שומעים שמישהו עשיר מתאבד, במונחים של הכסף אולי היה להם הכל, אבל האם היה להם משהו מעבר לזה? כשאין "פשר" החיים הם ריקניים, אין לך בשביל מה להתאמץ.

המאמר בוחן את עבריותם של בני המהגרים מרבית המחקרים מראים שהמהגרים עצמם מבצעים פחות עבירות מהמקומיים אם זאת ילדם של המהגרים מבצעים יותר עבירות מאשר המקומיים שתי שאלות עולות בעניין הזה :

1. מדוע ילדי המהגרים במקום להשתלב ולהצליח בחברה החדשה מידרדרים לעבריינות?
2. מדוע ילדי המהגרים מבצעים יותר עבירות מאשר ההורים שלהם?

אין ספק שמעבר לארץ חדשה טומן בחובו הרבה קשיים בדרכ יש ירידה במעמד הכלכלי בדרכ יש צפיפות מגורים יותר מאשר בארץ המוצא כי הם גרים בשכונה הרבה יותר צפופה מאשר מבעבר בדרכ יש יותר הטרוגניות (שונות חברתית) עממה בעוד שההורים מצליחים להסתגל לתרבות החדשה בינתיים בזמן הזה הילדים שלהם מידרדרים לעבריינות במאמר ישן חמש תיאוריות שמנסות להסביר מדוע ילדי מהגרים מבצעים יותר עבירות מאשר ההורים שלהם :

1. **התיאוריה התרבותית** - בתהליך ההגירה ילדי המהגרים מאבדים את אותם הערכים שמונעים מההורים שלהם לבצע עבירות.
  2. **למידה חברתית** - ילדי המהגרים מתקשרים לקבוצות נוער שוליות שליליות ומהם הם לומדים לבצע עבירות. למה בהגירה הם מתחברים לילדים שליליים ולא לילדים חיוביים? שאלה טובה אבל זהמה שקורה.
  3. **תיאורית האנומיה** - לפי דורקהיים – חוסר סדר. ילדי המהגרים מצד אחד לא ממש מרגישים שייכים לתרבות ההורים מצד שני הם גם לא ממש שייכים לתרבות המקומית הם בעצם לא זה ולא זה והתוצאה היא חוסר סדר כאוס מוחלט – אנומיה. וכאשר אתה נמצא במצב של אנומיה ממילא הרבה יותר קל לבצע עבירות.
  4. **פיקוח חברתי** - הקשיים של ההגירה קשים לא רק לילדים אלא גם להורים וההורים כל הזמן עסוקים בלנסות להיטיב את מצבם והתוצאה היא שבדרכ יש להם סחות זמן להקדיש תשומת לב לילדים שלהם ממילא רמת הפיקוח על הילד הולכת ופוחתת. כשהורים לא מפקחים על הילדים אז כמובן שהמצב לא יהיה טוב.
  5. **תיאוריה מבנית** - בניגוד להורים שמצליחים להסתגל למצב חדש ילדי המהגרים אלמצליחים לעשות את זה כמו כן בניגוד להורים שמקווים שבעתיד המצב יהיה טוב יותר בזמן הזה ילדי המהגרים כבר נקשרים לחבורות רחוב. קיטלינג כותבת המאמר עשתה את המחקר על ילדים וויאטנאמים שלמעשה ההורים שלהם היגרו לארהב וראתה שאותם ילדים שהתנתקו לחלוטין מההורים שלהם ואימצו את הנורמות של התרבו החדשה סבלו מיותר עבריינות מילדים שהרגישו שייכים לנורמות של ההורים שלהם.
- כך למעשה המסקנה שהיא הגיעה אליה שכור היתוך אינו דבר טוב. כור היתוך זה מונח ביולוגי לוקחים כמה סגסוגות של מתכות מערבבים את כולם ביחד ויוצא משהו חדש, בואו תהיו כמונו לוקחים את כולם מערבבים . מה שיותר טוב זה קבלת שתי התרבויות. כך שמצד אחד אותו נוער צריך ללמוד את התרבות החדשה אולם בו בזמן לא לזנוח את תרבות ההורים זה נקרא קיבוץ גלויות בשפה שלנו קיטלינג מכנה זאת סוציאליזציה פרו אקטיבית. זה בעצם קבלת שתי הנורמות השונות המנוגדות לפעמים רק שהנער יהיה מחובר לשתי אותן תרבויות הוא יוכל מצד אחד להתפתח בחברה החדשה אולם מצד שני הוריו עדיין ייראו בעיניו כמודל לחיקוי יאמר כי ניסינו לעשות את המצב הזה בישראל בעלייה מאתיופיה לאחר שהבנו את הנזקים שהיו בשנות ה 50 ממרוקו ומצאנו בבתי ספר שמצד אחד מחנכים את אותם ילדים אתיופים לתרבות החדשה אולם עושים זאת בשפה אמהרית שזו סוציאליזציה פרו אקטיבית.

אנחנו יכולים לתת דוגמאות לסמים, אולם מה ההגדרה לסם? לא כל כך פשוט להגדיר מה זה סם אין הגדרה חד משמעית למושג הזה. כל אחד מגדיר באופן שונה מה זה סם, יש בכל זאת מכנה משותף שלפחות מרבית המאמרים מגדירים את הסם באופן הבא: כל חומר כימי או טבעי שמשפיע על המבנה או התיפקוד של בעל חיים או אדם זאת ההגדרה. בוא ננסה לפרק אותה כל חומר טבעי או כימי משמעו שסם יכול להיות גם שמקורו בטבע וגם שמקורו בבית חרושת תעשייתי כמו כן אנחנו לא מדברים רק על השפעה על בני אדם אלא גם על בעלי חיים.

כל סם יכול להיות שהוא רפואי מתי הוא רפואי שהוא ניתן עפ"י מרשם אם זה לא עפ"י מרשם אלא לקיחתו לצורך חוויות אופוריות, אז אנחנו מדברים על שימוש לרעה בסמים. נטילת הסם לצורך חוויות אופוריות פעם חשבו שמדובר במנגנון אנושי בלבד כלומר שרק בני אדם יכולים לקחת סמים לצורך חויה אופורית ככה חשבו, הרבה פעמים אנחנו שוגים ואנחנו קוראים לסם קל וסם קשה מרביתנו עושים זאת.

למה זה מיתוס? משתי סיבות: ראשית החוק לא מבחין בין סם קל לסם קשה, עפ"י הפקודה סם הינו אסור, אם הוא נכנס לפקודה, אם הוא לא בפקודה מותר. מה זה סם קל ומה זה סם קשה, אם אני מגדיר סם קשה אם אני בוחר להגדיר סם קשה כסם שגורם להכי הרבה מוות בעולם. אז הסם הכי קשה זה **ניקוטין**- סיגריות גורמות למוות של למעלה מ-360 אלף כל שנה. יכול להיות שזאת ההגדרה לסם קשה, אם ההגדרה לסם קשה זה הנזקים הפיזיים שהוא גורם, נניח החשש לאיבוד השפיות אז נגיד ש-LCD מסוכן יכול להיות שזאת ההגדרה לסם קשה.

הדטורה צמח יפהפה שגדל מאחורי הבית של כולנו שהוא לא אסור עפ"י חוק גורם להזיות הרבה יותר קשות מה-LCD, אז הוא מותר או אסור? עפ"י ההגדרה של הסם, דהיינו כל חומר משפיע, כימי טבעי, גם קפה זה סם והוא לא בפקודה אבל זה סם, גם טבק זה סם וכ"ו. יש כאלה שחילקו את ההסמים לקבוצות שונות החלוקה הפחות מקובלת בספרות זו חלוקה לשני סוגים של סמים טבעיים, מצד אחד מלאכותיים, מצד שני טבעיים זה כל מה שהטבע יוצר. החלוקה היותר מקובלת הינה חלוקה לארבע משפחות שונות אבל לפני שנגיע לחלוקה היותר מקובלת ישנם מספר מושגי יסוד שנכיר אותם:

- 1. תלות פיזית**- כאשר אני משתמש באופן קבוע בסם, לא משנה איזה ואני מפסיק את השימוש בו אני חווה תסמיני גמילה. תסמיני גמילה מוכרים בשפה העממית של הנרקומנים- קריז. מה זה אותו קריז- כאב שרירים בלתי פוסק, רעידות, הקאות, בחילות. זה כאב שהוא בלתי נסבל, לא מסוגלים לתפוס את הכאב הזה. כשלוקחים את הסמים כל הכאב בשניה נגמר. זאת הסיבה שקשה לעבור את השלב הזה זה כואב פיזית. אם מעט מאוד סמים אנחנו מגיעים להתמכרות פיזית. התלות הפיזית כדי להיגמל מהסם זה מאוד קצר, 10 ימים אתה נקי לגמרי אבל זה סבל איום. תינוקות שאימם השתמשה בהרואין במהלך ההיריון הילדים שלהם נולדים מכורים. 93% מהילדים הללו יפתחו אוטיזם קשה וכו.
- 2. תלות נפשית**- אומנם התלות הפיזית היא קצרה, נמשכת עשרה ימים ואתה נקי. הבעיה האמיתית של אלה שמכורים לסמים זה לא התלות הפיזית, הבעיה האמיתית היא התלות הנפשית, הגעגוע הכמיהה לסם הנרקומנים מכנים את אותו געגוע (דודא) כל נרקומן שמכור להרואין והתנקה, יודע שהוא בחיים לא יכול לקרוא לעצמו נקי, הוא תמיד מכור לשעבר גם אם עברו 20 שנה אותו בחור בחיים לא יעז ללכת לבית ששם יש סמים, זה כמו פדופיל שיודע שיש מקום שיש ילדים זה חזק ממנו. הם כל כך קיצוניים.
- 3. סבילות**- דהיינו שהגוף בסופו של יום הגוף מסתגל לכמות מסוימת של סמים ואם הוא מסתגל אני כבר לא מגיע לאותה השפעה מאותה כמות ולכן אני צריך להגדיל את הכמות. תמיד אני מקביל את זה לחדר כושר בתוכנית הראשונה לחיצה בשכיבה נתנו לו 20 קילו לאחר מכן הוא צריך להעלות את המינון כדי להרגיש משהו. שלושת הדברים לעיל יחד במצטבר זה התמכרות, כשאנחנו אומרים מכור לסמים הכוונה שיש את כל שלושת הדברים במצטבר, כלומר די בכך שאחד מהנל לא מתקיים זה לא התמכרות. **סיגריות:** כל מי שמשתמש יודע שזה חזק ממנו אבל זה לא התמכרות. יש להם תלות נפשית מאוד חזקה, יש לזה סבילות. אבל אומנם שאתה מפסיק לעשן יש תסמיני גמילה תלות פיזית קלה אבל זה לא קריז. לכן זה לא התמכרות. אתה מכור נפשית ולא פיזית. כנ"ל לגבי קפה יש תלות נפשית מאוד חזקה ויש גם סבילות, אבל אין קריז אז אי אפשר להתמכר. אלכוהול זה שונה יש תלות נפשית, סבילות וקריז.

הקבוצה הראשונה - מדכאים:

הינם מדכאים את המערכת העצבים המרכזית הם מאיטים אותה. פעמים רבות אותם סמים משמשים כמשכי כאבים, אלכוהול לדוגמה שייך למשפחה הזאת. המטרה שלהם היא לדכא או להאט את מערכת העצבים המרכזית הסם המדכא הנפוץ ביותר בעולם הוא אלכוהול הוא מותר עפ"י חוק.

אלכוהול נתונים עובדתיים: בארה"ב 1 מתוך 3 מעצרים הם על רקע של אלכוהול, 40% ממקרי האונס- אלכוהול, 35% מכלל מקרי התקיפה- אלכוהול, 13% מאוכלוסיה האמריקאית הם אלכוהוליסטיים. גם בישראל זה מתקשר מאוד באלימות. אין אירוע חברתי שאנחנו יכולים לחשוב עליו שאין בו אלכוהול. אין דבר כזה שאני ילך לחתונה בלי אלכוהול. אנשים לא יכולים לקשר שמחה בלי אלכוהול. הפולחן הזה סביב האלכוהול הוא נוראי.

בעבר האינטראקציה החברתית הייתה שונה היינו מדברים עם אנשים זרים מחוץ לבית, היום הכל מול המחשב אין כישורים חברתיים אין אומץ להתחיל לדבר אלכוהול הוא פיתרון מצויין. אין תקשורת והאלכוהול נותן אומץ לתקשר ורבאלית והאלכוהול משיא רכבות ואתה מרגיש יותר בנוח עם עצמך והרבה פעמים אתה יכול לעשות דברים שלא היית עושה אלמלא האלכוהול. לעיתים האלכוהול מוגדר כסם אונס, כי אתה יכול להביא את הצד השני למצב ששיקול הדעת שלו נפגע ולמעשה לפגוע בו.

השימוש עפ"י סוג האוכלוסיה יש כאן מקום מאוד רב לפאן התרבותי כלומר ככל שהתרבות שלך מעודדת שתייה כלומר האל, אז אתה תשתמש ולהפך כשהתרבות שלך אינה מעודדת אתה לא תשתמש. ניקח שתי אוכלוסיות מנוגדות האירים שותים 1/3 מכמות הבירה בעולם. לעומת זאת המוסלמים, התרבות שלהם אוסרת שתיית אלכוהול ואכן הם לא שותים. ככלל ביום יום היהדות איננה מעודדת שתייה. יש הגבלות על אלה ששותים אסור לקבוע הלכה כשאתה שותי.

האלכוהול בנוסף משמש כחומר מחמם הוא יוצר הזייה של חום זאת הסיבה שבדרי"כ בארצות קרות שותים הרבה אלכוהול אבל בפועל הוא לא מעלה את הטמפרטורה של הגוף הוא נותן הזייה של חום. אלכוהול הוא מזון שהוא עתיר בקלוריות וזאת הסיבה שאלכוהוליסטים הם בדרי"כ סובלים מתת תזונה אין בו ערכים תזונתיים למרות שהוא משמין.

יש קשר מובהק בין שתיית אלכוהול לבין אלימות (קשר לא סיבתי- קשר זה אומר שיש מתאם בין שני דברים זה לא אומר שזה מוביל לזה, לדוגמה יש קשר של 90% בין אכילת גלידה, לטביעה בים זה לא אומר שזה גורם לזה, זה רק קשר למה לא סיבתי? הרבה פעמים מה שמוביל לאלימות זה לא האלכוהול אלא מה שאנחנו חושבים שהוא יעשה לנו). יש קשר אך אין סיבתי.

זה לא סיבה אי אפשר לומר שעשיתי משהו אלים בגלל האלכוהול יש רק קשר. אך הביולוגים טוענים שהאלכוהול כן גורם לאלימות, כאשר הסיבה המובהקת לכך היא שהאלכוהול מפחית את רמת הסרוטונין במוח וכשהרמה הזאת נמוכה אז היא מתקשרת להתנהגות אלימה, כשכמות האלכוהול בדם היא 0.1 אני שיכור כשהכמות היא 0.5 אני מאבד הכרה אני מתעלף.

להתעלפות הזאת יש ערך מאוד טוב כי זה מנגנון אבולוציוני שמגן עלינו ולמה? כי כשהכמות היא 0.55 אני כבר בסכנת מוות, אז בעצם ההתעלפות של מצילה לי את החיים כי היא מונעת ממני לשתות עוד. אז כמה אני צריך לשתות כדי היות שיכור? מאוד מאוד תלוי בכמה משתנים מצטברים:

1. גבר או אישה - לגבר יש אחוז שומן נמוך יותר, באופן טבעי אישה יותר שמנה מגבר השומן הוא הכרחי לצורך היווצרותו של עובר ובגלל זה זה כך הגבר באבולוציה הוא צייד השומן מונע ממנו את היכולת לצוד ולכן גבר טבעי הוא יותר רזה ולכן הוא גם צובר פחות אלכוהול כי לאלכוהול יותר נוח להצטבר בשומן.

2. זה תלוי אם אכלת או לא אכלת - ככל שכמות הפחמימות יותר גבוהה אז הפחמימות גורמות להשפעת אלכוהול פחותה יותר.

3. זה תלוי אם רגילים לשתות או לא רגילים לשתות - ככל שאתה רגיל יותר לשתות האלכוהול, פחות ישפיע אז לאירים יש סבילות גבוהה.

4. **עד כמה אתה רוצה שהאלכוהול ישפיע עלייך או לא מה הכוונה?** נגיד שאני הנהג התורן בבר אני יודע שיש עליי אחריות מאוד גדולה אבל אני חייב לנהוג, אני אשתה אבל לא אתן לזה להשפיע עליי העובדה שאתה נמצא עם הגבלה, זה באמת לא ישפיע עלייך אם אתה לא נהג תורן ואתה אומר אני ישתה, מותר לי להתמסטל אז זה ישפיע עלי יותר גם אם שתינו את אותה הכמות. אלכוהוליסט הוא אדם שמכור לאלכוהול, שהאלכוהול שולט עליו והוא לא עליו.

הרואין

הינו סם מדכא שמכינים אותו מצמח הפרג כל הסמים שמכינים מצמח הפרג מכונים אופייטים איך זה התחיל? במלחה"ע ה-I וה-II, חיילים שנפצעו בקרב באופן אנוש עד שהם מתו, הם סבלו מכאבים מאוד קשים ולכן חשבו על חומר מרדים שיעזור להם לספוג את הכאב והמציאו את המורפיום, כשחיילים החלימו מהפציעות בבתי החולים ועקרונית כבר לא היו זקוקים למורפיום, הם ביקשו עוד מורפיום והבינו שאנשים התמכרו למורפיום. ואז המציאו את ההרואין שזה אותו חומר שאמור לגמול אותם מהמורפיום הבעיה היא שלהרואין יש התמכרות קשה יותר מהמורפיום.

ההרואין לא בכדי מכונה סם המוות סם שההתמכרות אליו היא מאוד מאוד קשה, אך השימוש הראשוני שלי היא חוייה קטסטרופאלית, אתה מקיא סתם סם מגעיל אז למה ממשיכים? זה משהו נרכש. למעשה גם חווייה שניה ושלישית היא נוראית רק אחרי שימוש רצוף של 30 פעמים לערך אתה יכול להגיע למצב של התמכרות, כלומר אם אתה עושה הרואין פעם בשבוע לא תתמכר אף פעם.

לאחר שאדם הפך להיות מכור, לאדם שנמצא במצב של התכרות ומזריק את הסם ה-60 שניות הראשונות שהוא חווה מאוד דומה לחווית אורגזמה וזה פי עשרה מהחוויה הממוצעת. לאחר אותם 60 שניות אתה נכנס למצב של צלילה 6 שעות שבו אתה צולל. לא שומעים שום קול, מנותקים לחלוטין מהעולם נכנסים למצב עוברות לא מרגיש כאב געגוע סבל כלום וזה המצב שאנשים שכורים להרואין עושים, רוצים לברוח מהעולם. אנשים שבבית סוהר בדרי"כ משמשים בסם הזה כי הם כבולים. לאחר 6 שעות עד 8 שעות כשהשפעת הסם פגה אתה חווה קריז, תסמונת גמילה כלומר אתה צריך סם.

1. **מעוררים** - הם מעוררים את מערכת העצבים המרכזית איך הם עושים את זה הם גורמים לזרימה של חמצן גדולה למוח.

2. **הלוציגנים/הזיוניים** - אלה אותם סמים שיוצרי או מעוררי הזיות פסיכואדליים לדוגמא.

3. **נדיפים** - אלה אותם סמים שמריחים כמו דבק מגע.

הרואין:

מופק מצמח הפרג והדרך המקובלת ביותר היא בדרך של הזרקה, אם כי יש כאלה שמסניפים אותו. נקרא סם המוות ולא בכדי כי הוא הורג את האנשים, הסכנה שבסם הזה הוא שהוא גורם להתמכרות מאוד גדולה אבל הסבילות אליו היא גבוהה מאוד, כלומר אם אני מתחיל להזריק אני לא יזריק מעל 1/4 גרם זה הרבה מאוד 1/4 גרם לפעם ראשונה, אבל תוך שנה אני יכול להגיע ל- 3/4 גרם, הבעיה היא שכשאני אנסה להיגמל.

תוך כמה זמן אני נגמל פיזית? 10 ימים ואני נקי עברתי את השלב של הקריז, אחרי 10 ימים הגוף שלי חוזר למצב רגיל כלומר השימוש הינו 1/4 גרם, אבל אני זוכר 3/4 גרם ואז כשאני יזריק 3/4 גרם אני אמות ממנת יתר, הבעיה היא השלב המנטאלי הנפשי אתה חוזר לרמה שאתה רגיל אליה ולא לרמה הראשונית. הסם הזה מפיל את האנשים, אותם אנשים שוכבים על המדרכה לא מצליחים להחזיק את עצמם על הרגליים.

GHB:

ברגע שאני מכניס את הכדור למים הוא מתמוסס והופך לנוזל. זהו סם האונס- הכוונה למשהו שיכול לדכא את האדם שלוקח אותו עד כדי כך שהוא לא יזכור מה קרה אחר כך, כמו כמות גדולה של אלכוהול. הסם הזה במקור נועד לספורטאים וזה גרם להם להגיע להישגים מאוד גדולים. בשנות ה-90 ראו שכמות קטנה של הסם הזה גורם לתחושה של אופוריה ולתשוקה מינית אבל כשהכמות היא יותר גדולה מכמות מינורית אדם מאבד הכרה וכשהוא מתעורר הוא לא זוכר מה קרה ואז אפשר לעשות בו שימוש לידי ניצול מיני וכך זה הגיע לשימוש כסם אונס.

מבחינה רפואית הוא סם שמתפנה מהר מאוד ממחזור הדם, אחרי 12 שעות אין שום שריד לסם הזה ולכן קשה משפטית להוכיח אונס, כלומר הבחורה קמה בבית מסוים הלכה לישון בשלוש בבוקר, וקמה בעשר ויש לך חמש שעות לבדוק את זה, כלומר עד שעושים את הבדיקה אין שום דרך להוכיח את זה. כשזה נכנס לתוך המשקה הוא חסר צבע וחסר טעם ולכן מאוד קשה להבחין בו, אולם אם מכניסים אותו רק למים אז הטעם הוא קצת מלוח, אבל מי שותה מים במועדון? כשמערבבים עם אלכוהול אחר אז לא מרגישים אותו בכלל. חוץ מאשר שהוא סם אונס, ניתן בקלות לרקוח אותו בבית.

מי מכין אותו בדרך כלל? בני נוער בן נוער מה הוא מבין מהחיים שלו? הוא הכין את זה והוא לא יודע כמה לשים אז הוא שם כמות גדולה והסכנה היא שישנו חשש לחיים אתה עלול למות כי זה סם מדכא וזה עלול להפסיק את פעילות הלב, אם הבן אדם מת אז אפשר למצוא ממה הוא מת.

סם מדכא נוסף הוא היפנוזורם - סם מאותה משפחה של ה-GHB, הוא גם משמש כמעין סם אונס אבל השימוש שלו הכי פחות נפוץ כי הוא נשאר הרבה יותר זמן בדם ומבחינת עקבות זה לא יעיל.

סם מדכא נוסף הוא בריטורטים - כל תרופות ההרגעה שאנחנו מכירים מבית חולים וואליום, פרוזאק, אקמול הם מאותה משפחה. הכדורים הללו מתמכרים אליהם מאוד לדוגמא: אלביס פרסלי מת מכדורי הרגעה, כל חייו סבבו סביב זה כולל מייקל ג'קסון. זה נותן תחושה של רוגע וקל להתמכר אליהם.

הקבוצה השנייה - הסמים המעוררים:

מדובר בסמים שמעוררים לנו את החמצן במוח ולכן הם מעוררים את המערכת העצבים המרכזית וזה נותן תחושה של "HIGH", נותן לנו תחושה נעימה ואופורית.

קוקאין:

עד שנת 77 קוקה קולה, מהמילה קוקאין הייתה מכניסה קוקאין בכמות מזערית למשקה שלה כדי לגרום להתמכרות למשקה שלה ב-77 זה יצא מהחוק ועד היום משתמשת בחומר סודי אחר. הסם הזה מכונה סם העשירים מפני שאין לעני כסף לקנות את הסם הזה. כשהסם טהור קוראים לו קריסטל. אין חויה יותר עלילאית מאשר הסם הזה. הסם הזה הוא מאוד נפוץ. לא מתמכרים לסם הזה בפאן הפיזי אלא ההתמכרות הנפשית היא מאוד גדולה. אחרי שאתה עושה קוקאין אתה אומר איך אפשר לחיות בלי קוקאין, הסם נותן המון מרץ וביטחון עצמי. הקוקסינלים משתמשים בקוקאין לעומת הזונות שמשתמשות בהרואין. כשאתה תחת השפעת קוק לא ניתן לראות את זה על האדם.

הסם הזה מעלה מאוד את התשוקה המינית כל המעוררים הם כאלה. כששתמשים בו לאורך זמן ומסניפים אותו היא גורמת לפצעים באף. באופן בלתי ניתן להיפוך. כשהשימוש הוא גדול ואני משתמש בזה כל הזמן אז יש תופעות של נמלים כלומר יש תחושה של נמלים שהולכות לו מתחת לעור עד כדי כך שאדם צריך סכין כדי להגיע לנמלים הללו. זה לא צורך פיזי זה פסיכזזה, יוצר אשליה. עודף שימוש יוצר פרנויות פסיכוזות ובגלל זה מדובר בסם קשה מבחינת ההשפעות. חיוביות ושליליות כאחד.

קראק:

אין את זה בארץ זה אותו דבר רק שהוא הרבה יותר מלוכלך, יותר בצבע אופייט מאשר לבן, זה קוקאין שמלכלכים אותו. את הקוקאין מערבבים עם סודה לשתיה או אמוניה ומכינים מזה קראק. ההתמכרות לקראק מאוד גדולה ומאוד מהירה. את הקראק נהוג לעשן, לקראק מתמכרים ולקוקאין לא. בעישון אנחנו מעלים את ה"HIGH" בצורה מאוד מהירה, אבל כמו שזה עולה ככה זה יורד. אתה ב"HIGH" 6 דק' ואז אתה צורך שוב פעם. לעומת קוקאין שהוא בדם 6 שעות. הרואין גם משפיע שמונה שעות, קראק רק 6 דק' ולכן אתה צריך עוד שכטה, תוך שבוע ההתמכרות היא טוטאלית. ההתמכרות לקראק היא יותר מהירה.

אקסטזי:

האקסטזי מגיע בהרבה צבעים, סם שנפוץ מאוד במועדונים של בני נוער הוא גם זול וגם נותן חוויה אופורית, הוא מעלה מאוד את הטמפ' של הגוף ולכן יש חשש להתייבשות. הרבה פעמים לוקחים אותו ב- After party מפני שהוא ממריץ. אפשר להגיע לטמפ' של 38 מעלות אנחנו לא שוכבים במיטה בלי שום פעילות, אלא לא מפסיקים לקפוץ ולכן הדרך להתייבשות הרבה יותר קצרה. סם שמעלה את התשוקה המינית. כל המעוררים לא ממכרים למעט קראק.

סטרואידים:

זו תרופת פלא, גילו שסטרואידים שנותנים לילדים עם ניוון שרירים גורם להם ללכת עוד כמה שנים. אז התחילו לתת את הסטרואידים לסוסים והם מנצחים טוב יותר במירוצים. אז אנשים התחילו לקחת סטרואידים בכל תחומי הספורט, אתה מתאושש יותר מהר, אתה נפצע הרבה פחות בקלות. ההבדל בין אדם שלוקח סטרואידים לבין אדם שלא לוקח מדובר סה"כ 0.3 של שיפור. הסטרואידים מעוותים לנו כל הזמן את העצמות, יש תופעת שיעור יתר ועיבוי קול. נשים שלוקחות סטרואידים פתאום מתחילות לדבר כמו גבר. פוגע באונות, פוגע באשכים, בזרע, גורם גם לסרטן אשכים.

ניקוטין:

הסם הכי נפוץ בעולם המודרני, גורם לתמותה של הכי הרבה אנשים בעולם מבין כלל הסמים. למעלה מ-300 אלף אנשים בעולם מתים כל שנה מסרטן ריאות. הסבילות היא מאוד גבוהה והתלות הנפשית היא מאוד גבוהה מי שמכור לסיגריות יודע כמה קשה להפסיק. התופעה של ניקוטין המובהקת זה האצת חילוף חומרים ולכן אנשים שמפסיקים לעשן עולים במשקל וזאת הבעיה כי זה מחזיר אותם לעשן הם לא מבינים שעלייה במשקל זה טבעי ולאחר חודש הגוף מתאזן וחוזר למצבו הרגיל.

קופאין:

יש מחקרים שונים, הקופאין ממריץ את חילוף החומרים, הקופאין מעורר אותך, כששיתים קפה בצורה מוגזמת, זה גורם לעלייה בקצב פעימות הלב. היום הקופאין נמכר בקבוצות מרוכזות של שורפי שומן. למה מוכרים את זה ולמה משקרים?

זה לא בדיוק שקר זה אמת מזערית. לקופאין יש 3 פעולות כימיות:

1. הפעילות העיקרית זה עבודה על מערכת העצבים המרכזית הוא מעורר.

2. עובד על מערכת השתן- אחרי קפה יש פיפי.

3. שריפת שומן- פעולה מינורית- כדי שזה ישרוף שומן יש צורך לעמוד בכמה קריטריונים מצטברים:

א. חייבים להיגמל מקופאין לפחות 5 ימים.

ב. צריך לקחת אותו ללא סוכר כי הוא מדכא את הפעולה של שריפה השומן וללא חלב.

זה לא שווה את המאמץ של השמירה על הקריטריונים, היום בספורט אולימפי אסור לקחת סטרואידים ולכן קופאין זה תחליף טוב, לפני פעילות מאומצת לוקחים כוסה של קופאין וזה ממריץ ואם אתה נגמל חמישה ימים, אז זה בהחלט עובד.

Nice guy או מבסוטון, אלו סמים מעוררים יש איתם הרבה מאוד בעיות כל הזמן מנסים לשנות את ההרכב שלהם. גאון יהודי ראה שחשיש אסור אבל רק מכמות מסוימת ולכן שימוש במינון קטן הינה מותרת עפ"י הפקודה. אז אותו גאון יהודי לקח את הכמות הנמוכה וערבב זאת עם כל מיני צמחים כמו מרווה, כמו נענע וכך הפך את זה לסם פיצוציות. הסם נמכר בצורה מסחררת לבני נוער עד שהמפכ"ל נתן הנחיה להפסיק את המכירה של זה. ענבל רובינשטיין הסנגורית הראשית באה ואמרה כי יש לה טענה מקדמית כי לא בוצעה עבירה בכלל מפני שזה לא כתוב בחוק, איפה כתוב שזה אסור זה לא מופיע בפקודת הסמים. הייתה מבוכה גדולה מאוד במשטרת ישראל לאחר 3 חודשים המחוקק הוסיף לחוק כי אסור להשתמש במבסוטון ואז הוא שינה שוב את ההרכב כך שיהיה מותר. חוק הנגזרות שיצא לפני שנתיים קבע שכל סם ששינו לו את ההרכב הוא אסור וכך זה מנע את השתלשלות הדברים שחוזרים על עצמם.

ריטלין:

זהו סם מעורר, לאנשים שסובלים מ-ADHD זה עושה פעולה הפוכה כלומר דווקא אותם זה מרגיע. את האנשים שלא סובלים מ-ADHD זה מעורר.

הקבוצה השלישית- סמים הזיוניים:

LSD:

יש הרבה אנשים שטוענים כי החוויות הכי אקסטזיות של החיים שלהם היה באמצעות הסם הזה. LSD נמכר בצורה של קרטון או בול, שמים אותו על הלשון הוא מתמוסס מאוד מהר, קצת מלוח אחרי 20 דק' שום דבר לא קורה ואז אתה חושב שעבדו עליך אך לאחר 20 דק' הפה מתייבש ולאחר שעה אתה נכנס לטריפ. הטריפ יכול להיות חוויה מדהימה. כשהטריפ הוא טוב אז זה מצוין אבל לא תמיד זה ככה, כאשר אתה חווה טריפ רע ואתה יכול לראות מפלצות עכבישי ענק ודינוזארים. זה לא תלוי במצב הנפשי שלך לפני, לא ניתן לדעת. יש כאן מספר סכנות, אתה חווה טריפ רע ויכול לעשות מעשה פלילי, לחשוב שאתה ציפור ולעוף ואתה עף למוות שלך. זה בטווח הקצר.

הבעיה החמורה יותר ב-LSD זו סכיזופרניה (מחלת נפש) לעיתים היא עוברת בתורשה ולא ניתן לדעת אם הגן של סכיזופרניה הוא גן רציפי. זה לא חייב להתבטא בדור המין הראשון יכול להיות שלסבתא של סבתא שלך זה היה ואתה לא יכול לדעת את זה, הבעיה שהסם הזה מעורר את המחלה הזאת וכשמהלך המחלה הזאת מתפרצת אז אי אפשר להחזיר את הגלגל לאחור.

דופאמין זה החומר שנמצא ב-LSD וזה מעלה את הכמות הזאת במוח, לכן זה גורם למחלה להתפרץ. אחרי 12 שעות אין כלום זה עובר. הבעיה נוספת הינה Flashback- הבזק זיכרון. כשאני לוקח LSD החומר נכנס למרכז התא ואז אני חווה את אותם הזיות, כעבור 12 שעות מרבית החומר עוזב את התא ואז אני חוזר להיות רגיל לכאורה, אבל שאריות מהחומר נדבקות לדפנות התא האפידרמיס ויכולות להישאר מספר חודשים, לפעמים 1/2 שנה ואחרי 1/2 שנה הן יכולות לחזור חזרה למרכז התא. מי יבטיח לי שמישהו יהיה איתי כשזה יקרה ומה יקרה שזה קורה לי באמצע נהיגה? אלו הסכנות שיש ב-LSD. הזמן המקסימאלי הינו 1/2 שנה.

PCP:

חומר נוסף שדומה מאוד ל-LSD, הוא יוצר הזיות הרבה פחות נפוץ ולכן פחות מדברים עליו. זה עושה את אותה השפעה של LSD, כל הפטריות שנמצאות בעיקר בהודו, פטריה מפורסמת שנמצאת בסאן פדרו שעושה הזיות קשות. הסם ההזיוני הנוסף שעליו אנחנו מדברים זה צמח הקנאביס זה הסם עם הכי הרבה מיתוסים.

המשך סמים - הזיוניים :

קנאביס - יש לו מספר אי זוגי של עלים עד שבעה עלים לכל היותר. באופן גס הוא מתחלק לשניים :

- 1. מריחואנה** - מקורה בעלים שצבע העלים הינו ירוק ולכן הרבה פעמים קוראים לזה בשם גראס או ירוק.
- 2. חשיש** - מקורו בתפוחת, היא יותר כהה ולכן הוא נקרא חום. החלק שמכינים אותו מהתפוחת דהיינו החשיש הוא יותר חזק כלומר הוא מכיל יותר חומר פעיל מאשר בעלים, בעשור האחרון כמעט לא ראיתי מריחואנה. הכל זה חשיש.

החומר הפעיל בתוך הקנאביס נקרא THC זה אותו חומר שעושה את תחושת האופוריה "סוטול" מה שאנחנו קונים ברחוב מכיל פחות 1% של THC לעומת זאת הקנאביס הרפואי שמכיל 24% THC זה מעל 20% של חומר פעיל ולכן מעדיפים את הרפואי כי ההשפעה שלו חזקה יותר. בכתב האיטום כותבים את הנטו של החומר הפעיל שנתפס ולא את הק"ג של כל החומר. יש כאן אבחנה של ברוטו ונטו חומר פעיל.

את ההשפעות של הקנאביס אנחנו מחלקים לשניים :

- 1. השפעות אקוטיות/עכשוויות** - אין מחלוקת כי השימוש בקנביס פוגע במוטוריקה זאת הסיבה שמסוכן לנהוג תחת השפעת קנאביס כמו כן אין מחלוקת שקנאביס פוגע בזיכרון לטווח הקצר.
- 2. השפעות כרוניות/מתמשכות** - זה הסם עם הכי הרבה מיתוסים שיש מבין כלל הסמים, זה התחיל בשנות ה-20 ונמשך עד ימינו. יש הרבה מחלוקות באשר להשפעות הכרוניות של הקנאביס ולא ברור עד כמה הסם הזה מסוכן או לא. לא משנה אם זה קנאביס או סם אחר כשנותנים לכם אינדדיקציה על זה. מחקר יצא כי זה גורם לסרטן או לשיגעון כל המחקרים באשר הם צריך לשאול כמה שאלות רלוונטיות : השאלה הכי חשובה הינה על מי בוצעו אותם ניסויים, האם הם בוצעו על בני אדם או שמא הם בוצעו על בעלי חיים, שנית האם הכמות שהשתמשו במחקר הזה הייתה כמות נורמלית שאנשים משתמשים או כמות בלתי סבירה וכמובן מהי זהות החוקר שזה לא פחות חשוב.

בדו"כ כל המחקרים הללו על סמים למשל שמצאו שקנאביס מוביל לשיגעון, הניסויים שעושים הם לא הומניים הם לוקחים עכבר מעבדה ששוקל בין 20 ל-30 גרם בן אדם הוא לא 20 גרם, את עכבר המעבדה מחברים לאינפוזיה שמזריקה לו 127 גרם קנאביס. אחרי שנתיים הוא מקבל סרטן ואז אומרים שזה גורם לסרטן אבל זה לא באמת נכון כי אנחנו לא שוקלים כמו עכבר ואנחנו לא מחוברים לאינפוזיה 24 שעות ולכן המחקר בעייתי. הייתה טענה **שהקנאביס גורם לנזק מוחי** באותם מחקרים שנעשו על אנשים, כיום הטענה הזאת נדחת ע"י מרבית החוקרים לא מצאו שום קשר בין נזק מוחי לשימוש בקנאביס.

הקנאביס פוגע במוטיבציה אכן הרבה אנשים שמשתמשים באופן קבוע בקנאביס טוענים שהוא אכן פוגע להם במוטיבציה אממה השאלה שרלוונטית היא האם הקנאביס פגע לו במטיבציה או שמא האנשים אחראים על המוטיבציה. זו שאלה שאין לנו תשובה עליה.

הקנאביס ממכר - עכברי מעבדה שהשתמשו באופן קבוע בקנאביס בכמות מאוד גבוהה אכן פיתחו תלות פיזית כלשהי אבל אין זה "קריז" זה לא תסמונת גמילה כמו שאנחנו מכירים מהרואין או מאלכוהול. ממכר זה לא נכון זה אולי ממכר בפאן הנפשי אבל בטח לא בפאן הפיזי אי לכך הגדרה של התמכרות היא לא נכונה.

הקנאביס פוגע במערכת הרבייה שלנו - זה מה שטענו מה זאת אומרת אם אתה גבר אז זה פוגע בטסטוסטרון/ פוריות שלך. לגבי נשים נטען שאם הן בהיריון אז הקנאביס פוגע בעובר, נבחן כל טענה לגופה - לגבי גברים במחקר שעשו על 65000 גברים יצא שלא רק שזה לא פוגע בפוריות כמו כן נמצא שזה לא פוגע במערכת החיסונית. כל אישה בהיריון לא צריכה לקחת כל סוג של סם כיוון שעובר הוא מאוד פגיע בשביל מה לקחת קנאביס אבל נגיד שאישה לקחה קנאביס שהייתה בהיריון אז מחקרים מצאו אחד משניים או שלא נגרם לעובר שום נזק או שאם בכל זאת נגרם לעובר נזק, הנזק לא היה ברמת סבירות יותר גבוהה מאישה רגילה שלא לקחה קנאביס. כל הריון הוא מסוכן כשלעצמו ובכל הריון יש סבירות לנזק.

קנאביס גורם לשגעון - טענה שעלתה בשנות ה-20, יצא סרט בארה"ב שיגעון המריחואנה שהראה שאנשים אשר משתמשים בקנאביס משתגעים רוצחים וכ"ו. היום אנחנו מבינים שזו טענה די מגוחכת.

אז מה בכל זאת עושה קנאביס? קנאביס הוא סם שגורם לתחושה של אופוריה הוא גורם ל-HIGH הוא משמש כמעין סוג של "תבלין" הוא מעצים תחושות. האפקט שלו תלוי בתחושה הקודמת שלך אם אתה מרגיש טוב עם עצמך אז זה עושה אותך עוד יותר ואם אתה בדאון אז אתה עוד יותר תהיה בדאון, כלומר הוא מעמיק את התחושה הקודמת שלך. אם זאת לא כל החוויות הן בהכרח חיוביות כ-15% מכלל משתמשי בקנאביס טוענים שהם חווים חוויות שליליות, לעיתים הם חווים תחושה של מעין פרנויה רדיפה וזו הסיבה שהם משתייכים לקבוצת ההזיוניים.

אך גם אלה שמשתמשים קבוע בסם הזה זה לרוב על רקע חברתי, הם לא קמים בבוקר ומעשנים את זה עם הקפה לרוב זה בקטע חברתי זה הרקע הכי נפוץ לשימוש בסם הזה, אם זאת כ-5% מכלל המשתמשים לוקחים את זה צעד אחד יותר קדימה ומשתמשים בזה באופן די קבוע במרבית היום כלומר אלה שמעשנים 10-20 גיוניטים ביום. אותם 5% הם נחשבים לסוטים גם בקרב אלה שמשתמשים בקנאביס כלומר זה כבר מוגזם. מפני שלפי הנורמה מדובר בסם יותר חברתי. מרבית האנשים לא מעשנים גיוניטים כמו בכמות שהם מעשנים סיגריות לרוב מעשנים יותר סיגריות מאשר קנאביס.

לסיכום לגבי כלל הסמים ההזיוניים: במיוחד הקנאביס- השאלה היא לא אם הסם הוא מסוכן או לא, כל סם בכמות מסוימת הוא מסוכן אין סם שלא מסוכן בכמות כלשהי, גם מים נחשב כמסוכן, אנשים יכולים למות מהטבעת מים השאלה הרלוונטית הינה מה ההסתברות לסכנה? כשמדובר בקנאביס מסתבר שההסתברות לסכנה היא לא כזאת גבוהה שאפשר להגיד שזה סם כזה מסוכן בהשוואה ל-LSD או להרואין.

הסמים הנדיפים:

לסמים הללו יש שתי סכנות:

- 1. סכנות עכשוויות - אקוטיות -** אין הרבה סכנות כאלה מהסם עצמו, הסכנות הן בעיקר עקיפות מה זאת אומרת? **גז מזגנים -** המזגן נמצא במקום גבוה וכשאתה שואב אותו, אתה מקבל אופוריה ואז אתה נופל ולכן זה עקיף. **דבק מגע -** הנערים שלוקחים דבק מגע מרוקנים את הדבק לשקית ניילון ואז הם שואבים את האדים, הבעיה שהחמצן בתוך השקית נגמר ואז הם נחנקים, הסכנה הינה לא בשאיפה של הדבק אלא בחנק.
- 2. סכנות כרוניות -** גורמים לנזק מוחי בלתי הפיך כלומר אם משתמשים בזה באופן קבוע זה מוחק את המוח זה סמים מאוד מסוכנים למרות שכולם חוקיים.

טיפול בסמים - מה עושים עם נפגעי סמים:

את הטיפול בנפגעי סמים אנחנו מחלקים לסוגים שונים:

- 1. אשפוז -** האשפוז מתחלק לשני סוגים עיקריים:
  - א. אשפוז ארוך:** טווח עד שלושה חודשים. מדובר באשפוז מלא שאדם נמצא שם מבוקר עד לילה. הרבה פעמים השופטים אומרים כי במקום בית סוהר תבחר גמילה מסמים.
  - ב. אשפוז יום:** אדם מגיע בבוקר לטיפול כאשר הטיפול הוא עד אחה"צ ואז האדם הולך הביתה. פחות מוגבל.
- 2. מתדון/אדולן -** הטיפול במתדון הינו טיפול בנפגעי הרואין, ההרואין מופק מצמח הפרג מהצמח הזה הכינו תחילה מורפיום. ההרואין גרם להרבה יותר נזקים מהמורפיום המציאו את המתדון וגם למתדון מתמכרים. **מה זה המתדון?** חומר סינטטי והוא מתחבר לאותם מקומות במוח שפועל ההרואין ולכן יש לנו את אותו אפקט של ההרואין גם הוא משכך כאבים וכ"ו. אך למה זה עדיף על פני ההרואין? בעוד שההרואין משפיע למשך 8 שעות לערך ואחרי 8 שעות אתה בקריז, המתדון מחזיק אותך עד 56 שעות. כשאתה מכור להרואין כל החיים שלך זה סביב המנה הבאה, המתדון מחזיק אותך ארבעה ימים. המדינה מחלקת היום מתדון. כמובן שהטיפול זה הוא לצד טיפול פסיכולוגי. בכירייה יש נקודת חלוקה ביום ראשון בבוקר שלהמתדון. צריך אישור רפואי לזה.
- 3. קהילה טיפולית -** הטיפול הכי נפוץ והכי מוכר, הקהילה הטיפולית הראשונה בישראל הייתה בשנת 88 ונקראה בית הדיווה- כאשר שנתיים אחריה באותו מקום הקהילה הנוספת שפותחה הייתה אילנות. מי שמנהל את הקהילה הינם אנשים אשר מכורים בעצמם. רק אדם שהיה מכור יכול לעזור למכורים. הרעיון שעומד מאחורי הקהילות הטיפוליות הוא התקדמות על בסיס שלבים והוא פועל עפ"י מספר מאפיינים:

ב. **היררכיה** - כמו בצבא יש דרגות עפ"י זמן שאתה נמצא, אתה לא יכול כטוראי שרק התקבל למקום לפנות לסמלים, לאלה ששתי דרגות מאלייך מותר לך לפנות רק לרבטים. ההיררכיה מקפידה על תנאי משמעת מאוד נוקשים ויש פרוצדורה לכל דבר. איך בכל זאת אתה כן יכול ליצור איזשהי אינטראקציה עם אלה שמעליך.

ג. **עזרה הדדית** - כל המשתמשים עוזרים אחד לשני בתהליכי ההתקדמות, לכל אדם שמגיע לקהילה טיפולית הוא מצוי בשלב א' משמע טירון, אותו אדם שנכנס אם הוא מכור הוא לא יכול להתחיל את ההליך הטיפולי בלי שהוא עבר ראשית גמילה פיזית. הם נכנסים לחדר ל10 ימים כשהם יוצאים החוצה זה מתחיל. מכור זה אדם לא שפוי שיעשה דברים שאדם רגיל לא היה עושה את זה. לאחר שעברת את השלב של ההתמכרות הפיזית מוצמד לך "צל" - אשר הוא כמו חונך, תפקיד הצל זה להדריך אותך וללמד אותך את כל החוקים במקום. אם אתה רוצה לפנות למי שבשלב שלישי אתה יכול לעשות את זה רק באמצעות הצל הוא מחבר אותך ליתר האנשים בקהילה. כעבור תקופה מסוימת כל קהילה והזמן שלה אתה עולה לשלב ב'.

בשלב ב' אתה מקבל תפקידים יותר טובים לדוגמה להיות צל של מישהו אחר. בשלב השלישי לאחר תקופה אתה כבר מתאם למתאם יש תפקידים הרבה יותר רחבים כמו למשל הוא הדמות שמקשרת בין כל החלקים בקהילה היה ואנשים מעלו בחוקים של המקום הם נענשים בעונשים מאוד חמורים. הם מעודדים הלשנות בניגוד לבית סוהר כי ההלשנה עוזרת לך להתקדם, אתה פוגע בעצמך כשאתה מסתיר דברים נניח מישהו שמסתיר שהוא משתמש בסמים בשושו אני ילשין עליו לא כי אני רוצה שיהיה לו רע אלא שיהיה לו טוב.

עונשים: נייעור קהילתי - כל אחד יכול להטיח בו ואסור לו להגיב מסתבר שזה הרבה יותר חזק ממכות.

שלט - האדם מסתובב עם שלט וכולם יודעים מה הוא עשה.

צוללת - זה לא צינוק אנחנו עושים עלייך חרם אף אחד לא מדבר אלייך. הנתונים הסטטיסטיים מראים ש99% חוזרים להשתמש בסמים לאחר היציאה מהקהילה הטיפולית כי הם חוזרים לשכונה הטבעית שלהם וזה הסמים.

עבריינות נשים:

מאז ומתמיד ההתייחסות בקרימינולוגיה הייתה לגברים בלבד כעבריינים. לא יכולנו למצוא ספר אחד או מאמר אחד שדיבר על עבריינות נשים, התפיסה הייתה שאישה לא יכולה להיות עבריינית מפני שאישה היא עדינה, רכה, אימהית זאת התפיסה הסטריאוטיפית שלנו כלפי נשים. אם כבר הייתה אישה שביצעה עבירה אז כנראה זה היה על רקע של חולי נפשי, טירוף, שיגעון ולרוב זו הייתה עבירה נשית "זיוף" גניבה, מרמה וכ"ו. למען האמת האמונה הייתה שעבירת המרמה טבועה באופי הנשי, האישה נוטה להסתיר את המחזור שלה, את המיניות שלה וגם כאשר היא מנסה לפתות גבר זה בדרכי במרמה זאת הייתה האמונה.

כתוצאה מהפער בין האופי הנשי לגברי גם נשים קיבלו יחס אבירי מצד מערכת אכיפת החוק - הן פחות נעצרו ע"י משטרה והן פחות נענשו ע"י בתי משפט וגם אם הן נענשו, לרוב זה לא כלל מאסר בפועל. למעשה ניתן לטעון שההבדל בסטטיסטיקה הפלילית בין הנשים לגברים נעוצה בעובדה בכל העבודות הציבוריות הם היו גברים, הם היו השוטרים, השופטים הם היו פשעים היא אפסית, למעשה מי שהיה בעבודה בכל העבודות הציבוריות הם היו גברים, הם היו השוטרים, השופטים הם היו המחוקקים, לא היו נשים בתמונה הזאת ברור שאין אישה בכל התמונה הזאת אז כל מערכת אכיפת החוק וכל התפיסה הינה תפיסה גברית, וכל הענישה מתבססת על תפיסה גברית. אם קרה שאישה ניסתה להתמרד כלפי התפיסה הזאת היא בעצם איימה על כל התפיסה הגברית שלהם.

מי שניהל את המערכה באותה תקופה בעולם שאנחנו מכירים זאת הייתה הכנסיה, והכנסיה זה גברים אז בעצם האישה שניסתה להתקדם ולהתמרד איימה על כל הכנסיה ואותן הנשים כונו "מכשפות" ואז בגרמניה ולאחר מכן באיטליה בשנת 1486 התחיל מסע ציד של מכשפות ואחר כך המסע נמשך בכל אירופה, האמינו שהמכשפות הללו כורתות ברית ע"פ השטן ומקיימות איתו יחסי מין ומביאות איתו צאצאים שטניים לעולם. מי שהואשמה בכישוף דינה היה מוות. האמינו שהן משמידות יבולים, שהן יכולות לעוף, שהן גורמות לאין הונות גברית. כדי לדעת אם אישה היא אכן מכשפה או לא נעשו מבחנים כדי לבחון זאת. מבין שני המבחנים הכי נפוצים אנחנו מוצאים את מבחן האש ומבחן המים.

מבחן האש: קושרים את האישה בידיים וברגליים וזורקים אותה לתוך מדורה אם היא מצליחה להשתחרר אז היא מכשפה וחייב להרוג אותה ואם היא לא אז הם טעו "אופס טעינו והיא מתה" בכל מקרה היא מתה. במאה ה-17 הכנסייה נפלה ונגמר מסע הצייד.

כיום ישנה תפיסה פמיניסטית שהינה קוראת תיגר על כל מערכת אכיפת החוק והיא טוענת שהמערכת גברית ומפלה אותה. הפמיניסטיות האמיתיות אומרות "אנחנו רוצות להיענש בהתאם למה שעשינו" כלומר תנו לנו עונש כמו שהייתם נותנים לגברים. לאט לאט נשים החלו להיכנס לתוך עולם הגברי במיוחד בעבודות ציבוריות אנחנו רואים היום חלופות בצה"ל, 60% מהשופטים במדינת ישראל הן נשים, יש לנו טייסות וכ"ו. כלומר אין מחלוקת שאישה הצליחה להתקדם ולהשוות. עם כניסתן של הנשים למקומות העבודה אנחנו רואים עליה בעבירות שנשים מבצעות ולא רק בעבירות נשיות, אנחנו רואים גם עבירות של צווארון לבן, עבירות אלימות ואפילו פשע מאורגן.

אך למרות כל הקידמה עדיין גם כיום נשים מופלות ביחס לגברים מצד מערכת אכיפת החוק זה בא לידי ביטוי גם בחוק וגם ביישומו של החוק. למשל אם נסתכל על החוק הישראלי ס' 303 לחוק העונשין כותרתו המתת תינוק- הממיתה תינוקה שעד גיל 12 חודשים עונשה עד 5 שנות מאסר- אין גבר שירצח את תינוקו ויקבל 5 שנות מאסר, בדר"כ גבר כזה יתואר כמפלצת מה המחוקק רצה בחוק הזה? המחוקק מודע לבעיה של דיכאון אחרי לידה ולכן חוקקו זאת. אך גם גברים סובלים מזה אבל עדיין החוק מופנה רק לנשים. רצח בן זוג- מחקרים מראים כשגבר ממית את אשתו או בת זוגתו פסק הדין מתחיל בצורה שונה מאשר כשאישה ממיתה את בעלה.

צו הגנה- אני לא מכיר מקרה אחד שבו אשה טענה שבעלה מתעלל בה והיא לא קיבלה צו הגנה, לעומת גבר שטוען לכך ואת האישה לא מוציאים מהבית. התפיסה הינה כי אישה מגנה על המשפחה והיא לא יכולה לרצוח וכ"ו.

זה לא נכון להגיד שגברים אינם מוכים 25% מהגברים הינם מוכים אבל גבר מוכה מבחינת האגו לא יכול ללכת למשטרה מה יגידו חברים שלי. בתי המשפט בפסקי הדין נוטים להדגיש את העובדה שהאישה היא אם ורעה, מפני שהיא משמרת את הלכידות החברתית. ידוע שכאשר גבר נכנס לבית סוהר אשתו מחכה לו כשאישה נכנסת לבית סוהר בדר"כ גבר לא מחכה, כלומר במילים אחרות כשאישה נכנסת לבית סוהר המשפחה מתפרקת בית המשפט מבין שהאישה אחראית ללכידות ושמירה על הבית. ולכן בית המשפט לא מרבה לשלוח נשים לבית סוהר.

דיברנו על פשיעת נשים על התהליך שהם עברו. מהם מאפייני האישה העבריינית: כשאני מדבר על האישה העבריינית לא מדברים על אישה שבבית מבצעת עבירות נדבר על אסירות שהיא האישה העבריינית נכנסה לבית סוהר.

1. 80% מהנשים שביצעו עבירות רצח עשו זאת על רקע של התעללות אנושית פיזית מינית. עבירת הרצח הייתה והודנה עבירה גברית כלומר אם אישה רוצחת זה לא סתם וזה מקל בענישה.
2. רוב הנשים העברייניות הן עניות ובעלות השכלה נמוכה.
3. מרביתן עברו התעללות מינית בילדות לצורך העניין בישראל 100% מהאסירות טענו כי הן עברו התעללות מינית.
4. 64% מכלל אוכלוסיית הנשים בבית סוהר בארה"ב סובלות מהפרעות נפשיות כאשר שתי הפרעות הנפשיות הנפוצות ביותר זה דיכאון והפרעות אכילה.
5. בדומה לכלל בישראל גם בארהב 70% מהאסירות מכורות לסמים. אממה בשונה מגברים נשים מכורות פחות פונות לטיפול.
6. כפועל יוצא מהנתון הקודם מרבית האסירות עוסקות או עסקו בזנות. האם בגלל שהיא מכורה לסמים היא צריכה להשיג סמים אז היא פונה לזנות או שמא היא זונה וכל כך רע לה אז היא פונה לסמים לא יודעים מה קודם למה.
7. כפועל יוצא מ-6 נשים הרבה יותר חולות מין מגברים לצורך העניין אם נשווה בין מחלות מין בנשים או גברים הכלל הנשי 50% סובלות ממחלת מין לעומת פחות מ-30% אצל גברים.
8. מרבית הנשים הן אמהות חד הוריות. זה אחד הנתונים הכי קשים לאישה אסירה- היא אמא והילד שלה בבית.

נושא חדש- ענישה:

אחד הנושאים הכי מעניינים בקרימינולוגיה זה ענישה. אחת המילים הכי ראשונות שאנחנו לומדים ועד יום מותנו היא עונש. ננסה להגדיר מה זה עונש? ניתן לתת הרבה דוגמאות של עונש כשילד עושה בעיות הוא מקבל עונש וכו'. כל אלה הם סוגים של ענישות או דוגמאות של ענישות אבל מה ההגדרה של ענישה? לעונש יש הגדרות שונות תלוי מאיזה תחום אתה מגיע.

הגדרה פסיכולוגית- על פיה עונש הוא כל גירוי לא נעים שמופעל על אורגניזם במטרה לשנות או להכחיד התנהגות. נחזור אחורה לתיאוריה ההתנהגותית שכל גירוי מוביל לתגובה זה בדיוק בבגדרה הפסיכולוגית כלומר אם כלב נושך אותי כל פעם שהוא עושה את זה הוא יקבל מכת חשמל לדוגמא ובסוף הוא לא יעשה את זה יותר.

הגדרה סוציולוגית- תגובה פורמאלית או בלתי פורמאלית כלפי הפרת נורמות. ענישה בלתי פורמאלית לעיתים יותר יעילה מהפורמאלית החרם הבושה יותר חזק ממאסר על תנאי שביהמש פוסק.

הגדרה טיהור- כשאדם עשה מעשה רע כמו עבירה אז הוא "מלוכלך" הכוונה שהוא טמא ולכן צריך לטהר אותו. העונש מטהר אותך ככה אנחנו מאמינים גם עד היום. ההנחה שאתה תצא החוצה כשאתה בן אדם חדש אבל זאת ההנחה. יש את זה גם בפאן הבלתי פורמאלי כשאתה מרגיש רע עם עצמך אתה מרגיש אשמה אתה רוצה להתנקות אז אתה מבקש סליחה וזה מטהר אותנו. הענישה פה היא עצמית כי אין עונש יותר חמור מעונש מצד המצפון שלנו.

מהם מאפייני הענישה: לעונש יש מספר אלמנטים מצטברים דהיינו אחד מהם לא מתקיים אז אין ענישה:

1. **סבל-** חייב לגרום לסבל אם הוא לא גורם לסבל זה לא ענישה הוא לא אפקטיבי. סבל נפשי לעיתים יותר גרוע מפיזי. מה קורה אם בן אדם רוצה לקבל עונש? אז איזה עונש ניתן לו? מה אם מישוהו רוצה שנהרוג אותו? אז איזה הרתעה יכולה להיות לבן אדם כזה?
2. **מתכוון-** גרימת הסבל חייב להיות במתכוון כלומר כשאנחנו הולכים לרופא שיניים הוא יכול להכאיב לנו מאוד אבל המטרה שלנו היא לא לגרום סבל לכן גם אם הוא גורם לסבל זה לא עונש כי זה לא במתכוון.

3. **הפרת חוק** - עונש יכול להיעשות רק כלפי הפרת חוק כשמישהו נניח עושה משהו בכיתה שלא מוצא חן בעיני אך אחד מאילתנו אבל זה לא עבירה פלילית נניח הוא מציק לנו מעצבן אותנו בכוונה אנחנו יכולים לעשות עליו חרם אנחנו רוצים לגרום לו סבל וזה במתכוון אבל הוא לא הפר חוק שהוא פרמאלי במובן של ענישה זה חייב להיות פרמאלי.
4. **רשות מוסמכת** - עונש חייב להינתן על ידי רשות מוסמכת הכוונה היא שהרשות היחידה שמסוגלת או מותר לה להעניש זה ביהמש לפחות בישראל לצורך העניין משטרה לא מענישה. גם אם משטרה עוצרת ל24 שעות עד שאתה רואה ביהמש המטרה של המעצר זה לא עונש אלא לקדם תהליכי חקירה. לדוגמא – לינץ' הם רוצים לגרום לו סבל וזה במתכוון ייתכן מאוד שזה היה כלפי הפרת חוק אממה אנחנו לא הוסמכנו בחוק לכן זה לא עונש.
- צידוקים לענישה**: בעבר לא היה צריך להצדיק את הענישה למשל אם נסתכל על התנ"ך ונסתכל על כל העבירות שבגינן ניתן עונש מוות התורה לא מסבירים למה צריך לתת עונש מוות אף אחד לא הצדיק. (אין הסבר למה לא עונש אחר) החל מהמאה ה-17 קמו כל מיני פילוסופים שהחלו לשאול שאלות אנחנו לא מוכנים לציית סתם אנחנו רוצים להבין למה להעניש? לא למה, לא כדי להרתיע, למה כשלעצמו זה נכון להעניש? **השאלה הזאת לא עולה בשתי חברות**: **בחברה דתית** - תיאוקרטית מה שמניע אותה זה האל לא שואלים למה כי ככה אלוהים אמר. **כנ"ל גם לא חברה ריבונית** - המלך אמר, לא שואלים למה כי המלך אמר. בחברה דמוקרטית מערבית חילונית שאין בה מלך והאל הוא לא שולט אלא האזרחים קובעים את מי להעניש אז שואלים למה מי הם ולמה הם שונים מאיתנו. ניתן 4 צידוקים שונים של ענישה:
1. **התפיסה הקאנטינית - של עמנואל קאנט**: הוא טען שכאשר אדם מבצע עבירה ישנה חובה מוסרית להעניש אותו. למעשה זה לא רק חובה מוסרית שלנו זה ציווי מוחלט. חייבים לעשות למה? כי הוא פשע. זו גישה שלא מתייחסת לעתיד אין בה שום מימד תועלתני או שיקומי. ציווי מוחלט על ענישה. ביצע עבירה – ייענש. זו התפיסה שרווחת בישראל ובארהב תפיסה של גמול.
  2. **התפיסה של הגל - של גיאורג הגל**: זה גם פילוסוף הוא טען שישנם שני צידוקים מוסריים לענישה:
    - א. **איזון מוסרי** - בעולם יש לנו טוב ויש לנו רע כמו עליות וירידות אין עליה בלי ירידה אין טוב בלי רע כשמישהו מבצע עבירה הוא מפר את האיזון לטובת הרע אנחנו חייבים להחזיר את האיזון איך אנחנו מאזנים? הענישה מחזירה את האיזון.
    - ב. **כבוד האדם** - הגל סובר שאדם במהותו הוא רציונאלי מה זה רציונאלי? זה אדם שמסוגל לכלכל את מעשיו וחולה נפש לא מבין את זה, אדם רציונאלי מסוגל להבין שאם הוא מבצע עבירה הוא ייענש. אדם הוא רציונאלי ואדם רציונאלי יכול להבין שאם הוא יבצע עבירה הוא ייענש ולכן כשאדם מבצע עבירה אני רוצה לכבד אותו אני מעניש אותו כדי להבהיר לו "תשמע אני רוצה להבהיר לך מסר שאתה רציונאלי" אנני מכבד את האדם כיישות רציונאלית.
  3. **סטיארט מיל - תועלתנו** - הוא טוען שעבירה זה רע גם עונש זה דבר רע למה? כי המטרה של החברה זה לגרום למקסום אושר היא חייבת לגרום שמקסימום אזרחים יהיו מקסימום מאושרים לכן אנחנו נעשה הכל כדי להימנע מעונש. לכן אנחנו לא נטיל עונש עונש הוא דבר רע אממה אנחנו כן נטיל אותך אם אנחנו רוצים למנוע רע יותר גדול. למשל אם אני יודע שיש מישהו שאם אני לא אעניש אותו הוא ימשיך לפגוע בחברה אני יעניש אותו כדי שהוא לא יבצע עוד עבירות אבל אם אני בוודאות יודע שאין סיכוי שהוא יבצע עוד עבירה אני לא יעניש אותו.
- לדוגמא**: ביהמש בישראל משתמש בזה אפילו - אמא שהבן שלה בן השנה יושב להירגע בכיסא ליד והיא רבה עם בעלה וקיבלה הודעה מבעלה והיא לא שמה לב ועושה תאונה היא נפגעת באורח בינוני עד קשה התינוק מת במקום ואז מחכה לה כתב אישום על גרימת מוות ברשלנות מה הטעם בלהעניש אותה? בחיים היא לא תסמס יותר ואפילו בספק אם תעלה על הרכב שוב פעם. וביהמש גם אומר לה את העונש שלך כבר קיבלת לכי הביתה. אם אני יתן עונש אני רק אוסיף רע על רע.
- דוגמא נוספת**: קטין בן 17 שנהג ללא רישיון נהיגה וללא ביטוח על קטנוע והוא נתקע במשאית חונה ונפגע באורח קשה ונשאר נכה ברגל אחת ולא שהשתקם הגישו נגדו כתב אישום על נהיגה ללא רישיון נהיגה וללא ביטוח ביהמש אומר לך הביתה מה הוא כבר יכול לתת לו הוא כבר נהיה נכה הוא חצי שנה היה בקומה. אין תועלת בענישה הזאת. רק אם אתה רוצה להשיג משהו יותר טוב ורוצה למנוע רעות אחרות אז זה בסדר להעניש.

4. **הובס- אמנה חברתית-** הובס טוען שבני אדם במהותם הם אנשים אינטרסנטים הם אגואיסטים הם מלאים באהבה אבל אהבה עצמית אם אין אני לי מי לי. אנחנו רוצים שני דברים כיצורים אגואיסטיים: 100% חופש מה שבא לנו איך שבא לנו וכמה שבא לנו ואנחנו רוצים עוד משהו אנחנו רוצים גם מאה אחוז ביטחון שאף אחד לא יוכל לפגוע בנו. 100% חופש לא הולך עם 100% ביטחון זה סתירה ממוחלטת כי 100% חופש זה אני יכול לשדוד לגנוב לרצוח לאנוס כי בא לי אבל אם אני יכול אז כל אחד יכול וכשיש לי 100% חופש יש 0% ביטחון. אנחנו אנשי החברה מבינים שבחברה כזאת אי אפשר להיות זה חוקי הגיונגל שהחזק שורד, אנחנו בני אדם תבוניים.

לכן אנחנו יצרנו את האמנה החברתית אנחנו מוכנים לוותר על חלק קטן יחסית של דרגות החופש שלנו אנחנו מוותרים נגיד על 10% ואנחנו מוסרים את זה לטובת הריבון, הריבון מחוקק חוקים שמטרתם להקנות לי ביטחון. הוא לוקח 10% מהחופש שלי ומהם יוצר חוקים את נהנית עם 100% ביטחון ו90% חופש וזה שווה יותר מ100% חופש ו0% ביטחון. העברייך לא מכבד את האמנה שלנו הוא נהנה מ100% ביטחון והוא גם נהנה מ100% חופש כי הוא הפר את האמנה אני ויתרתי בשבילו לכן זה נכון וצודק להעניש אותו.

מטרות הענישה: לענישה יש הרבה מטרות:

1. **נקם-** אבטיח מתוק גלידה עוד יותר אבל אם יש משהו שהוא יותר מתוק זה נקמה אחד מהדברים הכי ראשוניים בהיסטוריה והכי פרימיטיביים זה נקמה, נקמה היא נכונה רק לבני אדם בעלי חיים הם לא נקמניים בזה אנחנו שונים מיתר בעלי החיים. **ניקח למשל את עולם החתולים-** חתול או לביאה תקריב את החיים שלה כדי לשמור על הגורים שלה היא תתיצב מול כל אריה למה היא עושה את זה כי היא יודעת שהזכר יהרוג את הגורים שלה כדי להיות הזכר הדומיננטי אבל ברגע שהוא עשה את זה הוא כבר לא יעשה שום דבר אין לה למה לשאוף יותר בניגוד לטבע שלנו היא לא תנקום בו היא תזדווג איתו אנחנו כבני אדם הוא פגע בנו אנחנו נחכה לו בפינה לנקמה.

הנקמה מה מאפיין אותה זה חוסר פרופורציה פגעו לי בילד אני יהרוג לו את כל המשפחה זה נקמה. הנקמה היא גרועה זה מעגל שלא נגמר. חברה תיכחד בצורה כזאת. זאת הסיבה שיש הטוענים בהמציאו את הדת את התפילות את הסליחה שזה נועד לרסן את היצר הנקמני שלנו. לחברה יש רגש אמביוולנטי (דו ערכי) כלפי נרמה מצד אחד בן אדם רוצה לנקום זהמשהו חזק ובווער אבל מצד שני אתה יודע שאם אתה תנקום אתה תיענש. אז מה עושים?

2. **גמול-** נקמה ממוסדת: המדינה הבינה שנקמה היא הרסנית והיא עלולה להביא להיכחדות החברה ולכן היא פיתחה את הגמול הגמול זה נקמה ממוסדת. המדינה נוקמת בשמך היא מוציאה להורג בשמך. למעשה כשהמדינה נוקמת בשמך שני דברים נפתרים או יש הבדל בין שני דברים: יש הבדל בין נקמה לגמול:

א. הנקמה היא לא פרופורציונאלית היא הרבה יותר רחבה כשהמדינה נוקמת זה תמיד מאוזן. לקחת חיים ניקח לך חיים. זה עין תחת עין זה לא עין ויד תחת עין.
ב. כשאני נוקם זה בדרכ אימפולסיבי נובע ממניעים לא רציונאליים נקמה היא לא רציונאלית כשהמדינה עושה את זה היא עושה את זה באופן מאוד מאוד קר השופט עושה זאת בצורה הכי מחושבת והכי קרה. זה מונע את המעגל הזה. כשהמדינה לוקחת בחשבון את הענישה היא חייבת לקחת בחשבון גם את היצר הנקמני של הקורבן או משפחתו אילו הענישה או האדם הקורבן ירגיש שיצר הנקמה שלו לא בא לידי מימוש בענישה החשש הוא שהוא ייקח את החוק לידיים והוא ינקום בעצמו. (אזרח שומר חוק).

אפשר להקביל את הנקמה והגמול לקשר בין מין ונישואים גם מין וגם נקמה הם יצרים חזקים שאי אפשר להתעלם מהם אבל מצד שני אי אפשר לתת להם דרור או חופש מלא ולכן החברה לפחות הדתית מיסדה את היצר הזה והקימה את מוסד הנישואים תעשה מה שאתה רוצה באמצעות המוסד הזה. גם הנקמה זה יצר חזק אבל אנחנו לא יכולים לתת לו חופש לכן המדינה מיסדה אותו תחת הקטגוריה של גמול. לפעמים בן אדם רוצה לנקום בעצמו- פילוסופית. זה לא משהו חדש הגמול זה דבר עתיק אנחנו רואים את זה בתורה- עין תחת עין שן תחת שן וכ"ו.

3. **הרתעה-** עתיק ביותר: מה שנמצא מאחורי המילה הרתעה זה פחד אני מפחד לעשות משהו כי אני יודע שאני ייענש.

א. אוריינטציה מוסרית: אם מעשה או איסור הוא מופנם אצלי במצפון אני לא צריך שום שוטר אני השוטר של עצמי זה הדבר הי אידיאלי כשאנחנו גדלים על משהו אז האוריינטציה היא מוסרית. כלומר גם אם לא יהיה פה שוטר אני לא אגנוב את הלפטופ בכיתה.

ב. אוריינטציה עונשית: לצערנו יש התנהגויות או יש אנשים שלא מגיעים לדרגה הזאת וכלפיהם אנחנו צריכים שוטר כי אנחנו לא סומכים עליהם. המדינה מנסה לעשות את המעבר לאוריינטציה מוסרית. המדינה עושה המון קמפיינים בנושא כמו אם נוהגים לא מסמסים. גם אם תהיה לנו נסיעה של 500 מטר ששם אל יהיה שוטר מרבית האנשים ישימו חגורת בטיחות לגבי האסאמאסים לא בטוח. השאיפה היא שהאוריינטציה העונשית תביר את האוריינטציה המוסרית. בנושא של הרתעה יש אבחנה בין שני סוגים שונים של הרתעה :

א. הרתעה פרטית/אישית- הכוונה שנאי מעניש אותך כדי שתלמד לקח . כדי שלא תבצע את המעשה שוב.

ב. הרתעה כללית- אני מעניש אותך כדי להרתיע את כל האזרחים בפוטנציה. אני מעניש אותך לא כי גנבת כבשים אני מעניש אותך כדי שהאחרים לא יעשו את זה.

יעילות ההרתעה - עד כמה ההרתעה היא יעילה? ניסוי 1944 היטלר החל בפיתרון הסופי הוא כבש הרבה מדינות אחת מהם הייתה דנמרק הוא נתן הוראה לממשלה הדנית שכל יהודי שנתפס בשטחה יוסגר לידי גרמניה לכולם היה ברור שהמטרה היא השמדה. השוטרים קיבלו הנחייה לתפוס את היהודים פה הצו המצפוני שיחק תפקיד חשוב השוטרים ידעו מה גורלם של היהודים והם הבריחו את היהודים דרך ספינות דייג לשוודיה משגילתה זאת הממשלה היא פיטרה את כולם ולקח לה תשעה חודשים להקים משטרה חדשה. במצב כזה מותר לעשות הכל כשאיך משטרה. כעבור 9 חודשים כשהוקמה ממשלה חדשה הקרימינולוג הורוביץ בדק מה הלך שם : ויש אבחנה בין שני סוגים של עבירות :

א. עבירות אינסטרומנטליות- רכוש : מה שמאפיין אותם זה חשיבה רציונאלית במטרה להשיג יותר רכוש **לדוגמא:** גניבה, שוד בנק , פריצות , בעבירות הללו הייתה עלייה של 90% כלומר ההרתעה היא עובדת כשיש חוק זה פחות ב90% .

ב. עבירות אקספרסיביות- רגש : מה שמאפיין את העבירות הללו זה התפרצות אמוציונאלית- תקיפה אונס אי שליטה של דחפים אמוציונאלית רגישת שמיאופיינת באי שליטה על הדחפים סטטיסטיקה של השינוי 0% כלומר ההרתעה פה לא מועילה לעבירה הזאת. אפשר לבטל את הרצח והאונס ואתה לא תשנה שום דבר העובדה שרצח ואונס נמצאים בחוק העונשין זה לא אומר שאנשים לא רוצחים.

דוגמא נוספת: שוייץ חוקקה חוק של עונש מוות לאנסים בדקו את הסטטיסטיקה הפלילית אחרי שנה שינוי 0% אבל הרצח שילש את עצמו, אנסתי מישהי אין לי מה להפסיד זה עונש מוות אני יעלים ראיות אני ארצח אותה בנוסף. לא משנה מה העונש הם עושים את זה בגלל דחף שחזק מהם. המסקנה היא שהרתעה יעילה אבל רק כלפי עבירות שהן אינסטרומנטליות כלפי עבירות אקספרטביות ההרתעה היא לא רלוונטית.

חיזוק לממצא הזה: במדינות שבהם נוקטים עונש מוות כלפי רצח אין פחות רצח בדרכ ההפך. זה לא מרתיע. סירוס לאנסים זה לא עוזר, האונס זה לא מניע מיני זה מניע תוקפני את היצר התוקפני שלו עדיין השאירו.

בנטהם טען שכדי שההרתעה תהיה יעילה עליה לעמוד ב-3 קריטריונים מצטברים :

1. חומרה , כלומר פרופורציונליות.

הכוונה : ישנה הנחה שגויה שלהציבור, של בתי המשפט פעמים רבות, משטרה, קרימינולוגים וכו'- עונש חמור יותר – ירתיע יותר. המסקנה מהמאמר : עונש חמור יותר = פחות מרתיע. כדי שהעונש ירתיע עליו להיות פרופ' למעשה ולא חמור יתר על המידה.

2. ודאות:

כשהעונש הוא ודאי כלומר כש בטוח אתה תיתפס ותיענש , הוא מרתיע.

בתפיסה הפסיכולוגית של אנשים גם אם יש איום בעונש חמור אך הסיכויים להיתפס ולהיענש הם נמוכים (20 שנה עונש

10% להיתפס ולהיענש), אנחנו משוכנעים ש"לנו זה לא יקרה", מאידך גם אם ישנה ענישה מקלה יחסית (שנה 90%

להיתפס) אך הסיכויים להיתפס ולהיענש גבוהים – הרבה יותר מרתיע.

למה המע' הפלילית שלנו לא יעילה?

26 אלף שוטרים בישראל, חצי מהם עבודות מנהליות, 1/3 שח"מים, חלק קטן רודף אחרי עבריינים!!

1/2 מיליון עבירות בשנה. כמה יכולים לתפוס? מעט!!

תפסו למשל את כל מי שתפסו עבירות, כנגד כמה יוגש כתב אישום? אולי 15%! מביניהם- כמה ימצאו אשמים בדיון? מבינם – כמה יענשו? מתחילים מ100% , מגיעים לפחות מ1%. אין הרתעה כי אין ודאות! זו הסיבה שהמע' שלנו יכולה לכלול גמול, שיקום, אך הרתעה. אין סיכוי!

3. מיידיות:

ככל שהעונש יהיה יותר קרוב למעשה, כך יותר ירתיע.

מי שגידל פעם כלבלב, שהשאיר הפתעה בסלון- רצה לחנך את הכלב שלו- קירב אותו אל הצרכים שלו ואמר לו "זה אסור" הכלב לא מסוגל לקשר בין הענישה לבין מה שעשה, מבחינתו – מקבל עונש סתם!!! עניין של זמן עד שינשך את בעליו. אנחנו לא שונים כ"כ :

ילד קטן בן 4 שאמו לא מצליחה להשתלט עליו "חכה שאבא יבוא", הילד מבוהל.. אבל הילד יחזור רק עוד 6 שעות, עובר לילד! האב חוזר בערב כשהאירוע היה בצהריים, והילד מקבל עונש : הוא לא מצליח לקשר בין המעשה לבין העונש!! ממש כמו הכלב. יתנהג כמו הכלב! עניין של זמן עד שיתמרד, יברח מהבית.

כאדם בוגר אפשר לעשות את הקישור אך גם לזה יש גבול: כשמדובר על מע' הענישה הפלילית- איפה המיידיות ואיפה הענישה?! ביצעתי היום עבירה : גניבת מחשב למשל, חקירה 3 חודשים, לאחר מכן- כתב אישום.. הקראה- 7 חודשים מאז. "אני לא רוצה ייצוג כזה..." נדחה דיון לעוד 4 חודשים. "אני כופר בעובדות", שנתיים דיון . 3-4 שנים אח"כ- גזר דין! איפה ההרתעה?

חשוב לדבר עכשיו על המאמר "הקלה בעונש כאמצעי הרתעה" (לסלי סבה- פרופ' לקרימינולוגיה).

הרתעה היא אחת המטרות לעיתים המובהקות ביותר בענישה , כאשר הדבר הזה בא לביטוי גם בפסקי דין, לצורך העניין בגזרי דין במקרי קטינים שחזרו ושבו על עבירותיהם, השופט היה צריך להצדיק את כניסתו לבית-הסוהר. "הקטין לא השכיל לנצל את ההזדמנויות הטיפוליות שניתנו לו.. במצב דברים זה : אין מנוס אלא להכניסו לבית הסוהר", כדי להרתיעו. בתי המשפט אוהבים להשתמש במילים האלה במיוחד כאשר הם מתמירים בענישה. אולם נראה, שיש יחס הפוך בין ההרתעה בפועל לבין ההחמרה בענישה. מה הכוונה יחס הפוך? ככל שחומרת העונש גבוהה יותר, העונש הוא פחות מרתיע!

יש לכך 3 סיבות :

1. פיתוי/אתגר : בתק' אדם וחווה בגן עדן היה מותר הכל למעט טעימה מפרי הדעת. מכל הדברים שמותר – דווקא אחד רצינו- פרי הדעת אז כנראה שיש משהו שהוא מפתה בכך שאסור, יותר נחשק. "מים אסורים ימתקו". אחת הטענות של מי שרוצה לעשות לגליזציה לסמים קלים : תתיר את זה וזה יהיה פחות נחשק.

2. התכלאות : זה נכון רק לעונש מאסר : כשבנאדם נכנס לבית סוהר הוא חווה הלם, חוטף כאפה. במיוחד מאסר ראשון. אחרי 3 חודשים, יש ירידה בהלם : הוא מביין. פוגש את חבריו הראשונים ואז מביין : המקום אחלה לו, לא רוצה לעזוב! השחקן בסרט חומות של תקווה לאחר הבריחה מהכלא הגיע לתובנות : בהתחלה שונא בהמשך מתרגל ובהמשך תלתי כלפיהן. נכון שב3 חודשים הראשונים ממש קשה, אחרי 10 שנים לא מרתיע כבר... ויותר מזה : לאן תשתחרר מה מחכה לך?!

3. גורם זר : שאנחנו לא חושבים עליו, שהוא זה שבעצם משנה- לא חומרת העונש, מן נעלם כזה, למשל מגורים בעיר- יתכן שזה מה שמשפיע, כשאדם גר בעיר הסיכוי הסטטיסטי לפשוע יותר גבוה. פחות מכיר אנשים ולכן יותר קל לך לפגוע בהם. נראה שככל שהעונש הוא חמור יותר, כך מידת הוודאות של העונש- והלא וודאות היא אחד הקריטריונים הכי מובהקים וחשובים בהרתעה- פוחתת.

מה יותר מרתיע? עונש שנה 90% או 20 שנה 10% תפיסה. עונש חמור יותר- ודאות פוחתת. עונש מוות למשל עונש הכי בלתי ניתר להחזרה. הלך- הלך. מה קורה אם חס וחלילה אתה טועה? איזה באסה? שופטים יעשו הכל כדי לא להטיל אותו ולכן הוודאות פוחתת! עונש המוות הוא הכי לא ודאי שיש! (שבוודאות יוציאו אותך להורג).

זו הסיבה היום שמשאירים אדם שרצח 15 שנה להמתין, כדי שאולי ימצאו בדל ראייה שיכול לזכות אותו. כמו עונש מאסר עולם : הסיכוי הוא מאוד נמוך שתוענש- כדי שחס וחלילה לא ישב סתם אדם במאסר עולם. נראה שבדיוק ההפך : דווקא כשמקלים בענישה, הודאות של הענישה עולה :

בימ"ש בתביעות קטנות שמרבית התביעות 300-400 ₪, נניח שיש תביעה על 2000 ₪, לשופט לא אכפת לטעות!! אז אין בעיה לטעות כי זה לא דיני נפשות ולכן העונש הוא בהכרח ודאי. אז מה המסקנה? בכדי להעלות את ההרתעה – להפחית בענישה.

1. נקם וגמול. 2. הרתעה.

3. שיקום- גם שיקום היא מטרה מובהקת של הענישה. בתי הכלא הראשונים שנוצרו למעשה, נבנו לא רק כדי להעניש את העבריין אלא בעיקר כדי לשקמו, להחזירו אדם חדש לחברה.

אנחנו מדברים על כמה גורמים שהשפיעו על השיקום :

1. המודל הפוזיטיביסטי : למשל לומברוזו (שהלך על המראה), שלדון (טיפוסי גוף) .

הגישות הפוזיטיביות טוענות שיש משהו בעבריין, יש לו משהו .

אם יש בך משהו אתה לא שולט במעשה שלך- כי אתה עבריין, מה אני אשם שנולדתי 300 שנה טרם זמני?! לכן הגישות בפוזיטיביות טוענות שאין טעם להענישו, קיבל עונש מהטבע.. : נולד יצוצר עם ידיים ארוכות מדי, מוח מעוות, להפך : צריך לטפל בו, צריך לשקם אותו.

המודל הנוסף שקשור לשיקום :

2. המודל הרפואי : הרפואה טוענת, שכשם שאין מחלה שאין לה סיבה, כך אין עבריינות ללא סיבה. יש סיבה : אנחנו לא יודעים מהי אך יש כזו! כמו מחלה ..

כך גם לגבי פשיעה.

א. איסוף מידע- אנחנו אוספים מידע תמיד כשיש גיליון רפואי כשאנחנו מדברים על פשיעה אנחנו מדברים על איסוף מידע על כרימינולוגים פסיכיאטרים.

ב. דיאגנוזה- אבחנה ממה אתם סובלים? הוא פדופיל הוא פסיכופט.

ג. פרוגנוזה- מה סיכויי הטי-פול שלכם מהם סיכויי ההחלמה שלכם. כנל לגבי פשיעה.

לפעמים יש טעות ברפואה אם זה באבחנה אם זה בסיכויי טיפול לפעמים אנשים טועים. גם בפשיעה יכולה להיות טעות באבחנה שנובעת הרבה פעמים מחוסר שיתוף פעולה של העברייין. אחת ההשלכות של המודל הרפואי לפחות בארצה זה **מאסר בלתי קצוב-** אין אותו היום, כשחולה נכנס לניתוח הוא יודע שהוא נכנס הוא לא יודע מתי הוא ייצא אם בכלל הוא ייצא. אותו דבר גם עם עבריינות האדם העבריים זקוק לטיפול זה המודל השיקומי אנחנו נכניס אותו לבית סוהר אבל אנחנו לא נכניס אותו כדי להעניש אתו אלא כדי לרפא אותו כמה זמן זה ייקח? כשאנחנו נחליט שהוא בריא שהוא משוקם הוא יילך הביתה- האם זה נכון? זה מודל שהונהג עשרות שנים בארצה בסופו של יום המודל הזה כשל כישלון חרוץ הוא נכשל בגלל כמה סיבות: ראשית אף אחד לא יכול לנבא התנהגות אין דבר כזה לנבא התנהגות.

התנהגות אנושית כל כך מורכבת עד שאי אפשר לנבא אותה. דבר שני- הלכה למעשה מספר המאסרים עלה בחמישים אחוז בלי שום סיבה אובייקטיבית אף אחד לא יודע מתי הוא בריא.

סיבה שלישית- אסירים רוצים לדעת בדיוק מה הענישה המקסימאלית שהם צריכים לרצות הידיעה נותנת להם תחושה של הקלה, חוסר הידיעה גורמת הרבה פעמים לתחושת המרממת כי אתה יכול ללכת מחר או שאתה יכול לא ללכת בכלל.

4. מטרה אחרונה- מניעה- המטרה של מניעה זה שאדם לא יוכל לחזור לבצע עבירות ובכך אנחנו "מנקים" את הרחובות מפשיעה ומעלים את תחושת הביטחון של הציבור כשאנחנו מדברים מניעה זה דומה מאוד למודל הרפואי במונח הזה שישנן דרגות מניעה- **ישנן שלוש דרגות:**

א. מניעה ראשונית- בעולם הרפואה הכוונה לנסות למנוע מחלה לפני התרחשותה למשל צחצוח שיניים, חיסון, קונדום. מדובר במניעה זולה פשוטה ההנחה של המניעה הראשונית זה שטבע האדם הוא חלש ופירצה קוראת לגנב כמו שאומר הגשש גנב שקוראים לו הוא בא, יכול להיות שבחיים לא היינו עושים עבירה אבל בגלל שזה מול העיניים שלנו אנחנו מתפטמים. למשל אם היינו מסוגלים לבנות את הקניון מרוחק לבית ספר אנחנו נפחית ב50% מכתבי האישום נגד קטינים. קטינים מסיימים בית ספר הם הולכים לקניון הפשיעה עולה.

פלטון נותן כמה דוגמאות למניעה ראשונית לדוגמא: **בנית קיר מחוספס מונע גרפיטי**, אוטובוס של אוהדי כדורגל אם הוא יגיע חמש דק' לפני המשחק אין אלימות מתי האלימות? הם באים שעה וחצי לפני המשחק ונוהגים באלימות. קלארק נותן עוד כמה דוגמאות כאלה- זה המצעה שלו רדיו נשלף מונע פריצת רכבים אל תשים רדיו אין פריצות. פעם היו דפי זהב והיה את הרשימה של התושבים של המדינה תוציא משם את הנשים שגרות לבד אין הטרדות מיניות בטלפון. אם כן ניתן לראות שמרבית העבירות שצינינו הן לא מהעבירות החמורות ביותר זה לא רצח אבל מדובר בעבירות הכי שכיחות למען האמת לפי הסטטיסטיקה על כל 500 פריצות לרכב יש רצח אחד כנלן לגבי סחיבות מקניון על כל 500 סחיבות רצח אחד. אבל אלה העבירות זה מה שנעשה כל יום ולא רצח.

אם זאת יש הטוענים שאי אפשר להעלים את הפשיעה- לדוגמא: **ברגע שאתה מסיט או סוגר את הפסיעה ממקום מסוים היא לא נעלמת היא פשוט נודדת למקום ששם אין את אותם אמצעים.** בלוס אנגלס למשל יש שכונות יוקרה שיש להם כסף למניעה ראשונית יש חומות גבוהים טלויזיות במעגל סגור זהירות כלב נושך ויש להם משטרות פרטיות אין שם פשיעה אבל מסביב יש שכונות עוני אז במקום שזה יתחלק חצי חצי אז רוב הפריצות הן בפריפריה אי אפשר להעלים פשיעה.

ב. שניונית- הכוונה שהמחלה היא בראשיתה והמטרה היא למנוע את התפשטותה. כשאנחנו מדברים על המחלה הרפואית, **לדוגמא:** סתימה כדי למנוע הידרדרות של חור בשן, אקמול כדי למנוע עליה של חום כשאנחנו מדברים פשיעה הכוונה לרצון למנוע את התפשטותה כמו הרחבה שוטרים, קידום נוער. העיקר במניעה שניונית זה ניבוי וחיזוי עבריינות כאשר אנחנו מדברים על חיזוי עבריינות אנחנו מדברים על **שלושה סוגים של ניבויים:**

A. ניבוי קליני: האדם יושב מול פסיכיאטר וזה אומר לו אני ובר שהוא יהיה עבריין למשל הערכת מסוכנות מינית. נראה שהניבוי הקליני מצליח לדייק ב30 אחוז 66% טעות במילים אחרות כך מטבע תטיל הסיכוי יותר גבוה, פסיכיאטרים שוגים בשניים משלוש אבחנות שלהם ולא רק שהם שוגים מדובר במלא כסף שהמדינה מוציאה.

B. הניבוי הסטטיסטי- הרבה יותר זול הרבה יותר מדויק, זה אומר שלתוך תוכנת מחשב מכניסים הרבה נתונים כמו גיל מין אינטליגנציה מעמד סוציו אקונומי והוא נותן לך את הסיכוי להיות עבריין אם אתה בן 25 גר בשכונת מצוקה ההורים שלך עבריינים אתה גבר סביר להניח ש80 אחוז שתהיה עבריין, היתרון שזה יותר זול ויותר מדויק מהניבוי הקליני. מה הבעיה? תמיד ישנם חריגים והם נענשים על סמך הסטטיסטיקה בגלל שקוראים לי משה ביטון ואני בן 15 לאמא נרקומנית ולאבא שהוא בכלל זה אומר שנאי יהיה עבריין? אולי לא. למה אני נענש בגלל שאני חלק מה90%? אולי אני לא.

C. קריירה עבריינית (הניבוי המשפטי) - זה עושה שימוש בעיקר ביהמש שמבחינתו של ביהמש סובר שככל שיש לך עבר פלילי רב יותר כך אתה יותר בעל סיכוי להיות עבריין זה הגיון שיש לתביעה, תמיד כשאתם מורשע השאלה הראשונה שביהמש שואל אם יש עבר פלילי. המניעה השניונית מתבטאת בעוד אופן והיא התמקדות באזורים גיאוגרפיים למשל אם המשטרה יודעת שבשעות מסוימות וימים מסוימים יש סיכוי לפשיעה גבוהה יותר? היא תפרוס שם שוטרים. בנוסף המניעה השניונית נוטה להתמקד באוכלוסיות ספציפיות לדוגמה זה מה שגרם להקמתם של נערי מקס בצבא.

ג. שלישונית- הכוונה שהמחלה היא כבר בעיצומה ואתה רוצה לעקור אותה מהשורש. אם נתנו כדוגמה את השיניים אז טיפול שורש, עקירה, או אנטיביוטיקה. המחלה כבר ממש בעיצומה וחייב להפסיק אותה. כשאנחנו מדברים פשיעה אז המחלה היא כבר בעיצומה ואנחנו רוצים להפסיק אותה לדוגמה עונש מוות אבל יש גם אמצעים פחות קיצוניים כמו מאסר או גירוש- הרבה פעמים השתמשו בזה כמניעה שלישונית עם עבריינים אוסטרליה נבנתה על בסיס כל העבריינים שיש בבריטניה. 90% מהאוסטרלים היו עבריינים בריטים שהתגלו אחר כך כהרבה יותר נורמטיבים מאשר מי שהיו שם.

ב-1950 המשטרה החלה בתל אביב באיזה מסורת שלא ידעו מה לעשות עם העבריינים אילת הייתה עיר מאוד מרוחקת אז אייממו על העבריינים שאם לא יעברו לאילת הם יעצרו אותם כל יומיים שלושה אז עברו כל העבריינים לאילת. כשגילה את זה בן גוריון הוא נתן הוראה לעצור את זה כיוון שהיה לו חזון ליישב את הנגב והוא חשש שתהיה סטיגמה שאילת היא עיר של עבריינים.

מניעה שלישונית נועדה לנטרל לעקור את העבריינות מהשורש המטרה שלה היא לנטרל את העבריין כמו עונש מוות מאסר עולם, המניעה השלישונית הביאה בארה"ב להתפתחותו של הפעם שלישית גלידה- פעם שלישית על כל עבירה מאסר עולם לא משנה מה הוא ביצע- זה לא קיים היום, ועל כל עבירת מין שניה מאסר עולם. אין לזה שום רציונאל שום אלמנט הגיוני לדבר הזה זה נקרא חוק שלוש הפסילות. כל מה שעומד מאחוריו זה לינץ תקשורתי שעשו למשפחות הקורבנות הדבר הזה הביא בפועל לעיוות דין קיצוני.

לדוגמא: הייתי בן 17 וחצי ביצעתי שתי עבירות רכוש רצופות בינתיים חזרתי בתשובה אני כבר בן 22 התחתני בשידוך תוך 4 שנים יש לי שלושה ילדים ועכשיו התפתתי וגנבתי מחשב נייד על המחשב הזה אני צריך לשבת מאסר עולם אם הוא היה מרצה מאסר בפועל בהתחלה הוא היה מרצה עד שלוש שנים האם זה צודק? זה העיוות דין. הוא מקבל עונש על הפעמים הקודמות אבל מה שמשנה זה שפעם שלישית אין לשופט כל שיקול דעת ישר מאסר עולם.

בישראל המניעה השלישונית הביאה להתפתחות של אזיק אלקטרוני- זה מחובר לקרסול כדי שאדם יוכל להסתיר את זה ולא יהיה את אלמנט התיוג, האזיק הזה מחובר למנהלת האיזוק שזה מוקד 99 בדרכ"כ, ברגע שלאדם ניתנו אותן איזוק מתוחם וכשאתם פורץ את אותו תיחום זההמצלצל אצל מנהלת האיזוק והם מדווחים למשטרה מה הרציונאל? למה שהוא ישב במעצר? הוא מבזבז שלוש ארוחות ביום הוא מבזבז תא שמירה הרבה כסף שיהיה בבית שלו. יש נאשמים שכבר למעלה משנה במעצר בית. יש כאלה שמקבלים חלונות לצאת מהבית אבל הבית הוא הכלא שלך. ישראלים הם מלכי הקומבינות וגם לזה הם מוצאים פיתרון.

סיימנו את מטרות הענישה נעבור לדבר על רצח.

רצח- אחד הפשעים הכי אוניברסאליים שקיימים זה רצח, גם חברה שאין בה חוק אין חברה שלא אוסרת סוגים מסוימים של המתה. בנושא הזה צריכים לעשות הבחנה בין שני סוגים של המתה:

1. הרג- הכוונה המתה מכל סוג שהוא ללא קשר לנסיבות.

2. רצח- זה הרג שנעשה בנסיבות מסוימות כל מדינה כל מקום והנסיבות שלו. גם כאשר ברור שמדובר ברצח נגיד כוונה תחילה במטרה להמית נניח ונסתכל על **סעיף 300א'ב' לחוק העונשין**, עדיין ישנם תתי קבוצות באוכלוסיה שלא יקראו לזה רצח כמו למשל ניקח את הדוגמא דל רצח רבין אין ספק שמדובר ברצח משפטית מדובר בכוונה להרוג אבל עדיין יש קבוצות באוכלוסיה שיגידו שלא רצח אלא זה גבורה.

דוגמא נוספת ניקח את הסרט אזרח שומר חוק נניח שמישהו נכנס לביתי רצח את אשתי וילדי הוא זוכה מחוסר ראיות אבל אני הבעל יודע שזה הוא גם המשטרה ובית המשפט יודעים שזה הוא אבל אין מספיק ראיות אז אני לוקח אקדח ורוצח אותו כלומר זה רצח חד משמעית אבל יש קבוצה שתגיד שזה לא רצח. כלומר גם כאשר מדובר ברצח עדיין אנחנו נכנסים לשיפוט חברתי והבנייה חברתית שיכולה להשפיע על עצם המעשה.

לדוגמא הנאציזם אנחנו יכולים להגיד שמדובר ברצח בדם קר אבל כשנשאל את הנאצים הם יגידו שמה שהם עשו זה לא רצח ומה כאשר חייל נכנס לשדה קרב והורג את אותו אויב מבחינתנו זה לא רצח אבל מבחינת המצד השני זה רצח כלומר עדיין אין הגדרה חד משמעית למהו רצח יש הגדרה חוקית.

לרצח ישנם מספר מאפיינים שמייחדים את עבירת הרצח מכל העבירות האחרות:

1. להט הרגע- מרבית מקרי הרצח הם לא מתכוננים פחות מאחוז אחד מהרוצחים הם רוצחים שכירים. לרוב מדובר בהתפרצות אומוציונאלית. הסיכוי הוא נמוך שנרצח אדם נוסף אחרי שרצחת כבר אחד. אותו אדם שהיה בגן ילדים וראה איך הוא מרביץ לילד שלו בן שלוש ואז לקח סכין ורצח אותו הוא לא דמיין בחיים שהוא יהיה רוצח זה קורה במשפחות הכי נורמטיביות. מרבית מקרי הרצח הם בלהט הרגע. כשמדובר בלהט הרגע זה לא רצח במדינת ישראל.

2. רציונאליזציה- מרבית האנשים שמבצעים את עבירת הרצח נוטים להצדיק את התנהגותם למשל ההצדקה הכי נפוצה – החברה הכי טוב שלי איך הוא יכול לשכב עם אשתי לדוגמא.

3. דימיון- לרוב יש דימיון בין הרוצחים לבין הנרצחים בין אם זה בגיל, בהשכלה וכו'.

4. קרבה אינטימית- כפועל יוצא מ-3 ככל שיש קרבה אינטימית גבוהה יותר בין האנשים הסיכוי לרצח גבוהה יותר. על כל רצח של זר יש 10 רציחות של אדם מוכר פי 10 יותר הסיבורת שירצחו אותכם זה אנשים שאתם מכירים מאשר אדם זר.

איך זה קורה? למה דווקא אנשים שקרובים אלינו לרוב ירצחו אותנו? **יש שתי סיבות לכך:**

א. סטטיסטית- בדר"כ אנשים שקרובים אלינו מבליים איתנו יותר זמן ביחד אבל זוהי סיבה פחות משכנעת.

ב. סיבה יותר משכנעת- אלה שמעוררים אצלנו יותר רגשות הם יוצרים אצלנו אמוציות חיוביות ושליליות כאחד הם יכולים לאהוב אותנו מאוד וכך גם לשנוא אותנו מבחינה סטטיסטית אני יפחד יותר מהבן זוג שלי ולא ממחבל.

5. כפועל יוצא מ-4 תוך גזעי- שחורים רוצחים יותר שחורים לבנים רוצחים יותר לבנים וכך הלאה.

6. גברים- רצח תמיד היה ונשאר נחלתם של הגברים 90% מהרוצחים הם גברים גם באותם 10% שבהם אישה רוצחת ב-75% מהמקרים הנרצח הוא גבר ולרוב על רקע של התעללות פגיעה וכו'. כלומר מבחינת רצח גברים הם גם הרוצחים וגם הנרצחים.

7. עוני- כשמדובר בפשיעה בכלל יש קשר מובהק בין עוני לבין פשיעה זה לא אומר שכל העניים הם עבריינים אבל יש להם יותר סיכוי סטטיסטי להיות עבריינים, הדבר הזה נכון גם לגבי רצח בשכונות עוני מתבצעות יותר רציחות מאשר בשכונות שאינן נחשבות לכאלה.

8. מדינות- יש הבדל בין מדינות לרוב ככל שמדינה יותר עשירה יש בה יותר רצח וזה שונה מהעוני, ארהב למשל זוכה לאחת המדינות עם מספר הרציחות הגבוהה בעולם, קולומביה וברזיל הם המדינות שבהם הרצח הוא הגבוהה בעולם- דוגמא לכך שיש מדינות שהן לא עשירות ויש להן אחוז גבוה של רציחות. יש כאלה שטוענים שאולי בגלל זמינותם של כלי נשק יש אחוז של רצח גבוהה יותר כמו בארהב למשל, בישראל היכולת להחזיק נשק היא מאוד גבוהה(ביחס לגיוס לצבא) ועדיין אחוז הרציחות אצלנו מאוד נמוך ועל כן לא ניתן למצוא מכנה משותף ביחס למדינה מסוימת.

ביחס לישראל החוק כמובן שמדבר על רצח זה **300א' לחוק העונשין** החוק בעצם מגדיר רצח כנטילת חיים בכוונה ליטול חיים, ברור שאם אני סנגור של מישהו כזה הוא יגיד לא התכוונתי ולכן זה לא רלוונטי אם הוא יגיד שהוא התכוון או לא ובמקרה הזה חלה הלכת הצפיות על פי קיבעה של העליון דהיינו אם אדם יכול היה לצפות את תוצאת מעשיו באופן שהוא קרוב לוודאי יכול להביא להמתתו של האדם השני דהיינו הוא התכוון לכך במילים אחרות המבחן הוא לא סובייקטיבי אבל עדיין זה לא מספיק אי אפשר להתעלם מהפסיקה 3 פסקי דין שמצטטים אותם עד היום:

1. פס"ד סימן טוב- מבחינה עובדתית זוג חברים שהיו תקוסה ממושכת ביחד החליטו להיפרד הם החליטו להישאר ידידים במהלך הזמן האקסית של סימן טוב התחילה לצאת עם בחור חדש ואותו בחור חדש אמר לה לנתק את הקשר עם סימן טוב כי הוא קנאי סימן טוב לא קיבל את זה בעין טובה הגיע אליה הביתה ודקר אותה למוות כי אם היא לא שלי היא לא תהיה של אף אחד אחר, **ביהמש העליון קבע שכדי להיות אשם ברצח יש צורך בשני קריטריונים מצטברים:**

א. החלטה להמית- אין מחלוקת שזה התקיים במקרה שלנו אך זה לא מספיק ויש צורך בדבר נוסף.
ב. העדר קנטור- סימן טוב טען שהעובדה שהיא לא הסכימה לחזור אליו זה קנטור הוא קונטר ביהמש אמר שיכול להיות שסובייקטיבית הוא קונטר אולם הקנטור לא נקבע באופן סובייקטיבי אלא אובייקטיבי כלומר זה שהוא קונטר זה לא מספיק השאלה הרלוונטית האם אדם מן הישוב או האדם הסביר צריך היה להיות מקונטר באותן נסיבות חשוב לציין בעניין הזה שגם אם זה קנטור אין זה אומר שהוא הולך הביתה זה פשוט מופחת להריגה, השופט פועל משכל ישר הוא אומר היא רצתה להיפרד ממנו נו...! וזו הסיבה שחד משמעית הרכב שלם קבע שזה לא קנטור. במקרה דנן הרשיעו אותו ברצח כי היסוד השני לא התקיים.

2. פס"ד סגל- אנחנו עולים קומה מדברים על זוג שהוא מאורס מספר שבועות לפני חתונתם שהכל מוכן אולם הזמנות צלם אוכל היא אומרת לו "אנחנו צריכים לדבר" הוא הגיע מבוהל והיא מספרת לו שהיא החליטה לבטל את החתונה לאור העובדה שהיא התאהבה באחר כנראה עמית לעבודה אבל לא די בכך אלא היא עשתה זאת תוך שהיא רוקדת ריקודים ומפזזת בנקודה הזאת הוא הלך למטבח לקח סכין והרצח אותה, החלטה להמית הייתה השאלה היא אם מדובר בקנטור או לא?

הייתה כאן מחלוקת בבית המשפט היה כאן מיעוט מול רוב דעת הרוב קבעה שזה לא קנטור הוא היה יכול לתת לה סטירת לחי וללכת ולא שזה לגיטימי דעת הרוב קבעה שמדובר ברצח, מה שמעניין זה דווקא דעת המיעוט לראשונה בית המשפט השתמש במונח הדם הישראלי החם- ביהמש קבע שבאותן נסיבות שמו ודמה של הישראלים המצויים יכול להגיע לכדי נקודת מתיחה ובנסיבות האלה זה קנטור.

3. פס"ד אזואלוס- זוג נשוי לגבר הוגנבה שמועה לפיה לאשתו יש רומן עם השכן אזואלוס שאל אתך אשתו לפרש העניין אולם זו הכחישה באחד הימים אזואלוס החליט להפתיע ולהגיע יותר מוקדם הביתה אזואלוס מצא את השכן ואשתו באוטו מתחת לבית הם לא התנשקו הם לא עשו משהו מיני אבל אזואלוס הבין שיש דברים בגו- הוא החזיק אקדח ללא רישיון, אשתו והשכן לא הסתפקו בזה והחלו לנסוע בקצב הליכתו של אזואלוס וכשאזואלוס הסתכל השניים לנגד עיניו הם התנשקו עמוקות במצב זה אזואלוס דרך את נשקו וירה לכל אחד מהאנשים כדור בראשו. הוא טען לקנטור- גם פה היה רוב מול מיעוט אך בניגוד לסגל זה התהפך בהיינו דעת הרוב קבעה שבנסיבות האלה שבו אדם רואה את בן זוגו מתנשק לנגד עיניו יש כדי להביא לרתיחה הוא קיבל הריגה ולא רצח.

אונס- אונס הוא הרבה יותר מעניין ומורכב מרצח מהסיבה הפשוטה שרצח הוא פשוט יש גופה וזה עובדתי באונס היא נשארת בחיים, אין מחלוקת מבחינת ספרות הכרימינולוגית שאונס הוא לא מעשה מיני למעשה אין שום קשר בין מין לבין אונס, אונס זה אלמנט תקיפה שליטה דומיננטי כמעט אין קשר בינו לבין מין. למרות שאונס הוא תקיפה בכל זאת יש הבדל בין תקיפה לבין אונס שאחרת מדוע יש שני סעיפי חוק שונים תקיפה ס' 335 ואונס ס' 245 וזאת על מנת ללמדנו שאונס זה לא תקיפה, אונס יכול להיות גם מיני וזאת **משלוש סיבות:**

1. ראשית ישנם גברים שמבחינתם יש משהו אירוטי באלימות זה קיים במרבית האנשים אבל במינונים פחותים.
2. האונס יכול להיות מעשה תכליתי כלומר אותו אנס רוצה את אותה אישה.
3. האונס זה אחד מהעבירות הכי חמורות שיש זה 16 או 20 שנות מאסר בגלל שזה כל כך אסור זה מה שמעניין.

בפן הפסיכולוגי זה אסור אז זה יותר מושך בדרכ שאתה מעלה את חומרת העונש זה גורם לאנשים לרצות לעשות את זה יותר זה עושה פעולה הפוכה. המסקנה היא שאונס הוא מעשה שהוא תמיד תוקפני אולם המניע שלו יכול להיות גם מיני. ישנה אבחנה מאוד ברורה בין אונס מבחינת החוק לעומת אונס מבחינתה של החברה.

שתי הגדרות:

א. ההגדרה הצרה ביותר של אונס זה כאשר לאישה יש שתי אופציות או להירצח או להיאנס אם היא יכלה לא להירצח זה לא אונס כלומר אם היא יכלה לעבור את המעשה בלי להירצח אלא רק להיפצע זה לא אונס. יכולת להתנגד ורק להיפצע אז זה לא אונס- זוהי הגדרה שכבר לא מקובלת.

ב. מהנגד ההגדרה הרחבה ביותר של אונס שגם היא כמובן לא מקובלת על מרבית האנשים שמקובלת רק על לסביות פמיניסטיות קיצוניות לפיה כל יחסי מין בין גבר לאישה גם אם בהסכמה זה אונס. הסיבה לכך היא שיחסי מין זה דיכוי פטריאכלי של גבר את האישה שבו הוא משתמש במין כדי לשלוט בה. ברור שזוהי הגדרה שלא מקובלת. אי לכך יש לנו שתי הגדרות יותר מתונות- ההגדרה הצרה המתונה- קובעת שמקומה של האישה היא בבית ואישה זקוקה לגבר חזק שישמור עליה אי לכך אם אישה עולה על טרמפים יוצאת לבד לברים עולה לגבר הביתה לבד בשעת לילה או אפילו נשארת רווקה יותר מידי זמן אז אם היא נאנסת זה לא אומר שהיא אשמה אבל לכל הפחות יש לה אשם תורם- מונח נזיקיסטי- ההגדרה הזאת מקובלת על מרבית החברה האמריקאית.

ההגדרה הרחבה היא יותר כמובן רחוקה מהצרה ורחוקה מהרחבה ביותר זכותה של האישה על גופה אי לכך גם אם היא עולה על טרמפים וגם אם היא הולכת לבד לברים גם אם היא מתמזמזת עם גבר ובנקודה מסוימת מפסיקה את המעשה והגבר המשיך זה יהיה אונס בניגוד לרצונה ההגדרה הרחבה המתונה גם מקובלת בארהב אם כי הרבה פחות מאשר הצרה המתונה. אונס נבחן בעיניהם של שלוש משקפות שונות:

1. בעיני הציבור- מחקר שנעשה בארהב העבירו בפני קבוצת נשים שבע סיטואציות שונות של מין שנעשה בלא הסכמה במילים אחרות אונס ושאלו את הנשים במיוחד זה היה רק נשים כמה מהתרחישים הן חושבות שזה אונס למרות שמאה אחוז מהתרחישים היו אונס רק 54% מהאנשים סברו שכלל התרחישים היו אונס מה הביא אותן לחשוב שזה לא אונס או כן אונס מסתבר שהנתון אולי הכי חשוב בהגרת הנשים הייתה משמעות אונס זה מידת קרבת היחסים בין השניים דהיינו כאשר ישנה הכרות קודמת בין השניים ובמיוחד כאשר השניים כבר קיימו קודם לכן יחסי מין בהסכמה הסבירות שהמעשה ייראה כאונס הולכת ופוחתת במילים אחרות אם אישה קיימה יחסי מין בהסכמה היא לא יכולה לסרב לו יותר זה כאילו ציני אבל זה מה שמשפיע על ההחלטה של האנשים.

2. מערכת אכיפת החוק- בארזהב וגם בישראל אלפי נשים מגישות תלונות על אונס במהלך הנה וחלקן בכלל לא זוכות למענה למרות שמתלוננות על אונס , הסיבה לכך היא שבעצם החברה או מערכת אכיפת החוק עושה הבחנה בין שני סוגים שונים של אונס :

א. אונס חמור- זה האונס שמרביתנו חושבים עליו כש/אנחנו מתארים את המונח אונס- אונס חמור נעשה על ידי זר וזה נעשה באלימות ולעיתים יותר מאדם אחד כלומר זה מה שאנחנו מכנים אונס קלאסי.

האונס החמור- 100% מהנשים הולכות להתלונן כמעט זה פחות מ%2 מכל מקרי האונס, וכשאחת כזאת תגיע למשטרה המשטרה תעשה הכל כדי למצות איתו את הדין ואם אותו אדם יגיע לביהמש ויימצא אשם ייגזרו עליו הרבה שנות מאסר בין 16 ל20 שנות מאסר אבל כאמור זה האונס החרוג שלא רואים כאלה כמעט.

ב. האונס היותר נפוץ אולי ב%95 מהמקרים- האונס הפשוט- הגדרה : הכרות קודמת בין השניים כאשר האונס לא בוצע באלימות ותמיד זה בן אדם אחד. האישה בכלל לפעמים לא יודעת שהיא עברה אונס היא מתייעצת עם חברות ואז היא מבינה שהיא עברה אונס במרבית המקרים באונס פשוט הנשים לאמתלוננות וגם אם הן מתוננות סביר להניח שהמשטרה לא תגיש כתב אישום וגם אם מוגש כתב אישום סביר להנניח שהוא יזוכה ואם הוא לא יזוכה סביר להניח לא יוטל עליו מאסר בפועל אבל התקשורת תהפוך את זה לדבר אחר לגמרי. הרבה פעמים המשטרה בוחרת לא לעשות משהו כי מאוד קשה להרשיע באונס כזה ההוכחה היא קשה.

מסקנה: למרות שהחוק מתאר אונס : הבועל אישה ... מערכת אכיפת החוק סובלת מפיצול אייות מבחינתה יש שני סוגים של אונס יש את האנס החמור והאונס הפשוט.

3. קורבנות- במחקר שנעשו בקרב סטודנטיות בתואר ראשון 529 סטודנטיות הם נשאלו כמה מהן נאלצו לקיים יחסי מין שלא בהסכמתן משמע אונס %16 אמרו שכן לאחר מכן הן נשאלו שאלה אחרת כמה מכן נאנסו? רק %2 אמרו שכן מה זה אומר ? שגם הקורבן לא יודע שהוא נאנס ועל כן זהו נושא שהוא כל כך מורכב וזה לא בסדר.

1. בחינת חקיקה, האונס עבר מספר שינויים בחקיקה. תחילה מבחינת הגדרה אונס השתייך לעבירות שהן בגדר המוסר כלומר מי שביצע אונס עבר עבירת מוסר. כיום הוא מוגדר כעבירת מין וזה כמובן יותר חמור מבחינת מוסר.
  2. מבחינת העונש תחילה האונס נשא עונש של עד 14 שנות מאסר, כיום העבירה הוחמרה ל-16 שנות מאסר. בנסיבות מחמירות זה 20 שנה, למשל שימוש באלימות קרי אונס חמור, 20 שנה.
  3. תחומי האיסור- בעבר אונס היה אך ורק חדירה לנרתיק חדירה וגניאלית היום האונס הורחב כאשר ישנו שוויון בענישה בין אונס לבין מעשה סדום, מעשה סדום זה לא חדירה וגניאלית זה יכול להיות אוראלי שזה יכול להיות אותו עונש כמו אונס.
  4. אופי אי ההסכמה- תחילה אונס היה בניגוד לרצונה במילים אחרות רק אם היא התנגדה היום זה בניגוד להסכמתה דהיינו די בכך שהיא אומרת לא גם אם יש פער בין ההתנהגות שלה לבין המילים כלומר אם היא אומרת לא אז זה לא. מה קורה כאשר היא לא אומרת לא זה עלה בפסד בארי – חשין התחיל עם השיר כשאת אומרת לא למה את מתכוונת, כשאת אומרת לא זה לא אבל מה קורה כשאת שותקת כשאת שותקת החקה היא שזה לא. בדרכ שתיקה זה הסכמה אבל פה אם את שותקת הנטל להוכיח שזה כן מוטל על כתפיו של הנאשם.
  5. בעל ואישה- ההנחה הייתה שאם יש בעל אז מותר לו לבעול אותה ואישה לא יכולה להגיד לא היום ברור שגם בעל יכול לאנוס את אשתו וזה לגבי החקיקה.
- כשמדברים על האונס החמור- הזר שעוכב אחרייך- בארהב מרבית המקרים הללו נעשים בשעת לילה מאוחרת ולא בכדי למה בשעת לילה? לא כי הוא לא יכול להיתפס אלא כי הוא לא רואה את פרצופה של הקורבן וכשהוא לא רואה את פרצופה אז הוא יכול לעשות דה-הומניזציה- הוא לא מסתכל עליה באופן אנושי ואז קל לו לפגוע בה. זאת הסיבה שבדרכ הקורבנות המתלוננות מתחילות לדבר איתו אז הוא לא יכול להמשיך את האקט כי היא הופכת לאדם.
- מבחינת הגילאים של מי שמבצע את האונס החמור לרוב הם אנשים צעירים גילם הממוצע עומד על 19-25 הנפגעות הן פחות או יותר בנות אותו גיל 16-20 יכולה להיאנס מישהי בת 50 ויכול להיות שמישהו בן 80 גם יאנוס אבל זה נדיר יותר סטטיסטית. 90% מהמקרים נופלים תחת הקטגוריות שציינו. יש שתי תיאוריות שמנסות להסביר את האונס החמור:
1. **התיאוריה הפסיכו- פתולוגית**- זה אומר שהאנס דסובל מפתולוגיה הוא חולה נפש נקרא לזה בשפה המשפטית דחף שאינו בר כיבוש – הטענה הזאת לחלוטין לא נכונה וזאת בשל התיאוריה השנייה.
  2. **התיאוריה הסוציולוגית**- אשר סוברת שהאנס הוא בדיוק כמונו אין לו שום פתולוגיה יש ספר שנקרא DSM שמתאר את כל מחלות הנפש ואונס לא נמצא שם. חיזוק לגישה הזאת שהאנס הוא בדיוק כמונו זה סקר שנעשה בארהב בקרב סטודנטים בנים שליש מהם אמרו שהם היו מוכנים לאנוס אם באופן וודאי לא יתפסו אותם בישראל נתקבלו תוצאות דומות.

סוגי אנסים:

הספרות מצביעה על שלושה סוגים מרכזיים של אנסים:

1. **האנס הכועס- ANGER** - 40% האנסים האלה משתמשים בכוח לצורך הכנעת הקורבן אולם גם כאשר הם הכניעו אותו הם ממשיכים להשתמש באלימות כלומר האלימות זה הקטע שלהם אצלם האלימות זה יותר חשוב מהאקט המיני האם להכות אותה או לשכב איתה הוא יעדיף להכות אותה כנראה שיש להם חוויות טראומטיות בילדות ויש להם צורך נקמה כלפי האמא כל אישה פוטנציאלית היא אמא שלו והם עושים הכללה לכל הנשים. פה הוא לא יפסיק את האלימות.
2. **האנס הכוחני- POWER** - 55% אותו אנס משתמש באלימות אך ורק לצורך הכנעת הקורבן במילים אחרות כאשר הוא הצליח להשיג את מבוקשו האלימות מפסיקה. במילים אחרות 95% מכלל מקרי האונס הם לא מיניים זה נטו תוקפנות. 50% מהאנסים הם בכלל נשואים כלומר מין זה לא הקטע כלומר האלימות זה העניין.
3. **האנס המיני- 5% -SEX** - הוא רוצה מין הוא לא מחפש אלימות. פה המין זה המרכזי ולא האלימות.

שוד להבדיל מגניבה מחייב אינטראקציה מגע עם הקורבן. הוא מחייב עימות איתו אחרת זה גניבה. בגלל זה השוד הוא מאוד נדיר ביחס לגניבה כי מרביתנו מוגי לב פחדנים, לרוב כאשר גנב ייכנס הביתה ומישהו יתעורר אפילו אם זה ילד בן שלוש הוא יברח מרביתנו פחדנים ורק שמישהו לא מסתכל אנחנו נגנוב. אף אחד לא יעשה את זה מול העיניים, בגלל זה השוד הוא הרבה יותר נדיר. שוד הוא בדרכ עבירה של ערים גדולות הסבירות ששוד יהיה בעירית פיתוח או בכפר או בקיבוץ היא בסבירות הרבה יותר נמוכה מכיוון שזה מחייב אינטראקציה עם הקורבן אז כולם מכירים את כולם ולכן זה כך. בעיר הגדולה השוד נהנה מיתרון מאוד גדול וזה אנונימיות הוא פשוט נבלע.

88% מהמקרים שוד מתבצע בין זרים מה זה אומר שב%12 אני ישודד מישהו שאני מכיר. זה למעשה סותר את טענת האנונימיות – למה שאני ישודד מישהו שאני מכיר? הוא ילך למשטרה. באותם %12 מהמקרים לרוב הנשדד לא יפנה למשטרה זה לא השוד הקלאסי שאנחנו רואים. לדוגמא זוג לקראת הליכי גירושים עושים חלוקת רכוש חודש לפני הגירושים הוא קנה פלזמה והוא רוצה אותה האישה לא מסכימה לו לקחת את הפלזמה והוא לוקח בכל זאת זה שוד אבל היא לא תלך בדרכ למשטרה.

נתוני השודד- בגלל שהשוד מצריך אומץ לב אז לרוב השודדים יהיו גברים צעירים ובארהב הם לרוב שחורים, צעירים הכוונה פחות או יותר לגיל 25, בדרכ זה גבר חזק הוא יכול לבצע שוד.

נתוני הנשדד- הייתי מצפה שהנשדד יהיה חלש מה שמפתיע זה שנתוני הנשדד דומים לזה של השודד הוא חזק שחור וכו'. למה זה הגיוני לשדוד מישהו שחור בן 25 שיש מצב שהכוחות שלנו הם שווים? זה לא הגיוני אבל זה מה שקורה. בפועל %80 מהפריצות הם בשכונות מצוקה ולא בבתים של עשירים- לא מסתדר עם ההיגיון אבל זה המצב.

הסיכוי להיפצע במהלך שוד- תלויה מאוד בשאלה אם לשודד היה נשק או לא. אם היה לו נשק הסיכוי להיפצע הוא הנמוך ביותר כי הקורבן לא יתנגד. אם הוא בכל זאת הקורבן החליט להתנגד הסבירות למות או להיפצע משוד הוא הגבוהה ביותר מאשר כל העבירות האחרות כי השודד יעשה שימוש מתוך בהלה ולא כי הוא באמת חשב להשתמש בו. בגלל שנתוני השוד הם כאלה שמחייבות אומץ לב ואיושיות מאוד מסוימת לרוב לשודד יש ניסיון בעבירות נוספות מגוונות לאו דווקא רכוש כמו בעבירות אלימות עבירות מין וכו'. ישנה מחלוקת האם שוד מהווה עבירת אלימות או שמע עבירת רכוש מקובל לראות בשניהם כנכונים אין ספק שבשוד יש את שני האלמנטים הללו. בגניבה זה רק עבירת רכוש אין אינטראקציה של הקורבן.

צווארון לבן:

עבירות צווארון לבן הן העבירות הכי מיוחדות ולמה? כי מצד אחד ניתן לראות בהן כפשעה וסטייה ומצד שני לא. זה תלוי, למה הכוונה? השאלה אם זה סטייה או לא? אם אנחנו מסתכלים על עבירת צווארון לבן כסטייה בהתאם לנוק שהיא גורמת אז אין ספק שזו סטייה כי עבירת צווארון לבן יכולה למוטט מדינה. אם אנחנו מדברים על העמדה לדין וריצוי מאסר זה לא סטייה- במרבית המקרים הם לא הולכים למאסר.

ההגדרה של צווארון לבן היא מאוד בעייתית המקובל לראות אותה כיום כעבירה שנעשית בצמרת או קרוב לשם (זאת הסיבה שיש ספק לגבי אתי אלון האם זה עבירת צווארון לבן או לא) כאשר הדבר הזה נעשה במסגרת התפקיד. מההגדרה הזאת אפשר להניח שכאשר אדם גם אם הוא מנהל גונב עטים זה לא עבירת צווארון לבן זה עבירת גניבה כך גם נשיא שאונס זה אל צווארון לבן כלומר זה צריך להיות במסגרת התפקיד למרות שנשיא הוא מהצמרת האונס הוא לא במסגרת התפקיד.

יש משהו לא הגיוני בעבירת צווארון לבן כשמדובר באדם עני שפורץ לדירה גם אם אנחנו לא מקבלים את זה יש היגיון הוא מתוסכל אז הוא פורץ אבל כשבן אדם הוא עשיר יש לו מוניטין יש לו משפחה ובשביל עוד כמה אלפים הוא מבצע עבירה ומסכן את כל זה לא הגיוני זה לא משהו שנתפס בהיגיון.

- 1. הסיבה הפשטנית היא – תמאות –** בדרכ כשלאדם יש 20 וילות הוא לא רואה את כל הוילות שיש לו הוא חושב על הוילה ה-21 כלומר אין לזה סוף וזה נקרא תמאות.
- 2. הסיבה המעניינת יותר –** להשיג כספים זה יותר קשה בצורה חוקית אלא צריך לעבוד בשביל זה אבל כשאני יכול להשיג את הכסף הזה בפשע והסיכוי שלי להיתפס הוא נמוך אז זה לא הגיוני להיות בן אדם ישר.
נגיד שיש לנו סטודנט שהוא מצטיין הוא לא רוצה לרדת מזה זה הממוצע שלו השקיע כמעט 100 אלף שקל על התואר כל החיים שלו לפניו הוא למד למבחן ולא היה לו זמן ללמוד הוא לקח בחשבון שהוא יודע את החומר לציון של 85 ולכן הוא מכין שליף יש רגע שהבחנת לא מסתכלת הוא מסכן את כל הקריירה שלו בשביל עוד כמה נקודות שלא יזיזו לו את הממוצע זה לא הגיוני אבל למה בכל זאת עושים את זה? כי הם משוכנעים שהם לא יתפסו אותו דבר קורה בעבירת צווארון לבן. זה אותו דבר רק בגדול. אם אנחנו נסתכל על מאפייני צווארון לבן נראה שיש להם מספר מאפיינים:
  - 1. תחכום-** אם אנחנו נתעד במצלמה עבירה שהיא לא צווארון לבן סתם עבירה אונס שוד גניבה תקיפה וכו אם אנחנו נסתכל עליה במצלמה כולנו נראה שמדובר בעבירה, כשמדובר בעבירת צווארון לבן גם אם נסתכל עליה לא נדע שזו עבירה היא פעילות כלכך מתוחכמת שלא נחשוב שמדובר בעבירה.
  - 2. נורמטיביות-** עבירת הצווארון לבן היא משולבת עם התנהגות נורמטיבית כלומר הם עושים דברים חוקיים ובין לבין הם מכניסים משהו לא חוקי. עבירה רגילה שהיא לא צווארון לבן בדרכ היא פלילית מתחילתה ועד סופה לדוגמא פריצה אתה מגיע עם כלי פריצה שובר את החלונות בדלת גונב ויוצא כל המעשים שלך הם עבריינים. בצווארון לבן זה ההפך חלק קטן מהמעשים שלך הם עבריינים לרוב זה לא עברייני.
  - 3. קורבן לא ברור-** פריצה שוד וכל עבירה אחרת אני יכול להצביע על מישהו שנפגע על קורבן, מי הקורבן בעבירת צווארון לבן? זה בעצם כולנו כלומר אף אחד.
  - 4. סכום כסף-** אם ניקח את כלל מקרי השוד שיש בארבע בשנה ממוצעת אנחנו נגיע לפחות מחצי מיליון דולר זה כל הכסף שעושים בכל השודים בשנה שלמה, בעבירת צווארון לבן אחת אפשר להגיע לפי מאה פי מאתיים מזה. לוי שטראוס גנה כמה דולרים עשה 380 מיליארד דולר בשנה. נגיד שתנובה תחליט להעלות 10 אגורות בחלב מדובר במיליונים שהם מרוויחים מזה.
  - 5. דיווח מוטעה(הטייה) של התקשורת-** לרוב עבירת צווארון לבן לא תזכה לכותרות איפשהו אנחנו נמצא אותה במדור הכלכלי איפשהו באמצע. ולרוב מרבית האנשים לא קוראים את זה מתי כן זה יהיה כתוב באחת משלוש אופציות: או שמדובר בדמות מאוד מפורסמת כמו ראש הממשלה או שמדובר בסוף מאוד גדול(אתי אלון) או שהמקרה קשור לשערורייה כלשהי (הולילנד). למעט שלושת המקרים שצינו לרוב זה אל ימצא בכותרות מהסיבה שזה משעמם שוד מזויין במרכז העיר זה מוכר – זה מעניין אם יש בני ערובה – שווה! ואם כל שעה יוציאו להורג את אחד מבני הערובה זה מוכר אנשים אוהבים לראות דם עבירות כלכליות זה לא מעניין. בעבירות צווארון לבן חסר את המרכיב של האלימות.
  - 6. אי העמדה לדין-** לרוב הם לא עומדים לדין כי הרבה פעמים מאוד קשה להוכיח שמדובר בעבירה. זה עבירות קטסטרופאליות שיש שם הרבה מאוד חומר. זה עבירות מאוד קשות להוכחה. מעט מאוד עורכי דין מבינים בעבירות האלה ומאוד קשה להוכיח שמדובר בעבירה מדובר בפרצות בחוק מאוד מורכבות. ובגלל זה גם לא מעמידים אותם לדין.
  - 7. אי גינוי ע"י הציבור-** הציבור אנחנו האנשים הפשוטים נוטים לא לגנות את המעשים האלה כי מבחינתנו זה סבבה לגמרי אנחנו הציבור "מה גנבת מהמדינה? ברכה" כלומר אם למשל יש לך מכולת ובא לקוח קבוע ונותן לך כסף ואתה מדפיס בקופה והוא אומר מה אתה דפוק מה אתה מדפיס בקופה. כלומר לא רק שהציבור לא מגנה את המעשים האלה להפך הוא מעודד אותם. בדרכ אנחנו גם מעריכים את האנשים האלה.

8. **הצדקות למעשים** - בעבירה "רגילה" טענת ההגנה הכי נפוצה של הנאשמים זה שהם לא עשו את זה בדרכ זה הטענות הכי קלאסיות כשמדובר בעבירות צווארון לבן הם לא טוענים שהם לא עשו את זה הם טוענים שמה שהם עשו לא מהווה עבירה וזה הרבה יותר מתוחכם ולך תוכיח שלא מדובר בעבירה זה הרבה יותר מתוחכם.

אלמ"ב - אלימות במשפחה:

הנושא של אלימות במשפחה עד שנות ה70 בכלל לא דובר, בשנות ה70 התחילו לדבר לראשונה על אלימות של הורים כלפי הילדים. בשנות ה80 התחילו לדבר על אלימות של גברים כלפי הנשים שלהם בשנות ה90 התחילו לדבר על אלימות של הילדים כלפי ההורים הזקנים לאחרונה עלה נושא חדש שהוא התחיל גם להיות מדובר שזה אלימות של הנשים כלפי הגברים. ראשית מהי ההגדרה לאלימות במשפחה? נראה כי אין הגדרה חד משמעית בהקשר הזה כל אחד מגדיר אחרת אלימות אם זאת מקובל לראות את האלמ"ב ככוללת ארבעה סוגים שונים של אלימות:

1. פיזית.
2. נפשית- פסיכולוגית.
3. מינית.
4. ניצול כלכלי- למשל ילד שמחתיים את ההורה שלו במרמה על צוואה.

אלימות של הורים כלפי ילדים - זה לא יכול את הניצול הכלכלי במצב הפוך של אלימות ילדים כלפי הורים זה כן יכול. כאמור התופעה הזאת של פגיעה של הורים בילדים לא דוברת עד שנות ה70 זה היה סוג של טאבו כלומר ההנחה היא שמה שקורה אצלי בבית אף אחד לא צריך להתערב זה לא נכון להתערב אני מחנך את הילדים שלי כמו שאני רוצה. יתרה מכך הסברה הייתה שמדובר במוסד אידיאלי שבו ההורים אוהבים את ילדיהם בלי שום סיכוי לפגוע בהם זאת הייתה הסברה. אם כבר נמצא איזה מקרה שבו הורה מתעלל בילד או פוגע בילד סביר להניח שזה בא משכונות מצוקה מעוניי זאת הייתה ההנחה. אכן סטטיסטית מרבית הפגיעות בילדים מתבצעות בשכבות הנמוכות במיוחד כשמדובר ברצח ילדים רצח ילדים באופן מובהק נעשה יותר במעמד הסוציו אקונומי הנמוך מאשר בגבוהה.

אך קשה מאוד אם לא מדובר ברצח אלא בפגיעה פיזית רגילה קשה מאוד לאמוד את התופעה מכמה סיבות:

1. ראשית האם אנחנו יכולים להכניס לתוך אלימות גם "ענישה חינוכית" – נניח שיש לנו גרף שבו בקצה האחד ההורה "אף פעם" לא נגע בילד שלו ובקצה השני יש לנו את ההורים שכל הזמן מרביצים לילדים שלהם מה קורה כאשר מקרה נופל באמצע הגרף כלומר האבא נתן לילד סתירה? אם ההורה נתן לילד סתירה לצורך הרתעה רוב הסיכויים שלא יגישו כתב אישום ולא יענישו. יש צורך בהתחשבות בנסיבות.

לדוגמא: ילדה מכניסה את היד לתוך השקע החשמלי האמא תפסה את ידה נתנה לה מכה כדי שלא תעשה זאת יותר האם זה אלימות? כן או לא? אין תשובה לכך זה נושא מאוד אפור ולכן חלק מהחוקרים יטוענים שענישה חינוכית זה אלימות וחלק אחר טוענים שזה לא.

2. **מקורות רשמיים** – פעמים רבות הדרך היחידה שלנו לדעת על אלימות שמתרחשת בתוך המשפחה היא באמצעות נתונים שיש לנו בתוך המשטרה, אממה המשטרה מה שהיא יודעת בפועל זה כמעט כלום לעומת מה שקורה באמת במיוחד כשמדובר בעבירות מין.

ההנחה היא שהמשטרה יודעת פחות מעשרה אחוזים ולמה זה קורה? פעמים רבות הקורבן במיוחד בעבירות מין בכלל לא יודע שהוא קורבן הוא לא יודע שהוא עובר עבירה. כשהוא יגדל הוא יבין אבל עכשיו כשהוא בן ארבע הוא לא יודע שמה שעושים לו זה אסור. וגם כאשר הוא יודע לא תמיד הוא מספר לא רק שהוא רואה בזה משהו רע הוא מפחד הרבה פעמים ההורה עושה מניפולציות של הפחדות סחיטות רגשיות(אף אחד לא יאמין לך, ייקחו אותך וכו). ביחס לאלימות של אמא כלפי הילדים שלה מבין כלל סוגי האלימות זה הנושא שפחות נחקר כלומר בדרך כשמדברים על אלימות של הורים כלפי ילדים מדברים בדרכ על אבות וזה לא תמיד נכון נגלה שלרוב מי שבדרכ אלים יותר זאת האמא.

הגדרות האלימות במשפחה:

1. **אלימות פיזית** - בהרבה מחקרים נראה כי הממדים של ילדים מוכים הינה תופעה מאוד נפוצה בין 75-95 אחוזים. אולם, השאלה מהי הגדרת ההכאה? לפיכך ישנה דינמיות בין הגדרתו של הילד המוכה.

לגבי זהותו של הילד הפוגע, ב-75% האם היא הפוגעת כסביר להניח מכוח הימצאותה בקרבו של הילד לזמן רב יותר. הנתונים הללו לא משתים גם כאשר מדובר **ברצח ילדים**, קרי ב-75% מהמקרים האם רוצחת את הילד, השוני הינו היחס של החברה לנושא זה. לגבי רצח ילדים בארה"ב ב-65% מהמקרים שבהם ילדים מתים, הסיבה למוות שלהם הינה רצח ע"י הוריהם.

לגבי גלאי הילדים יש לעיתים שתופעת אלימות הפיזית מתרחשת בשנה הראשונה או בגיל מאוחר מזה. מרבית המחקרים מצביעים על כך כי ילד יפגע בשנה הראשונה שלו לחייו, גם בישראל. בישראל ישנה תופעה ייחודית המתרחשת בעוד כמה מקומות מיעוטים בעולם (לבנון וירדן) הנקראת "**פגיעה בכבוד המשפחה**" על רקע חילול המהווה פגיעה. אם כי אנו מקבלים משובים מקהילה זו שתצדיק את נושא זה היותה אבן יסוד בתרבותם.

לגבי התעללות או פגיעה מינית בילדים לרוב תעשה ע"י ההורים ולעיתים ע"י משפחה רחוקה קצת (25% בארה"ב הינו בנים ו-75% בנות- הערכות דומות יש גם בישראל).

מבחינת סוג העבריינות ב-53% מהפגיעות המיניות מדובר במין אוראלי, 37% מעשים מגונים ורק 4-6%, מדובר על חדירה וגינאלית או מעשה סדום. במחקרו של גור בישראל העלה ש-90% מהנשים שעוסקות בזכות בישראל עברו פגיעה מינית.

2. **אלימות פסיכולוגית** - נושא בעייתי מכוח היכולת לעמוד אותו. הכוונה בדרי"כ על השפלה, ביזוי, העלבות, איומים, דחייה. בישראל הערכה היא כי מדובר למעלה מ-5200 ילדים שדווחו עליהם, ואין לדעת כמה ילדים סובלים אינם באים בפני הגורמים הסוציאליים. הנושא של אלימות פסיכולוגית הוא מאוד בעייתי קשה מאוד להגדיר אותו.

מה ההשלכות של פגיעה בילדים - אנחנו מדברים על שני השלכות עיקריות :

1. **מימד פיזי** - הוא נכון רק כשמדובר בהתעללות פיזית או מינית, פיזי שברים דימומים פצעים וכו'.

2. **מימד פסיכולוגי** - מדובר על ילד שמתפתח לשני אפיקים :

א. או שהוא מזדהה עם התוקפן - ילד מוכה שהופך להיות הורה מכה.

ב. ילד מבוהל וחסר ביטחון עצמי ומופנם. נניח כלב שעבר התעללות נושיט לו ילד או שהוא ינשך אותך או שהוא יוריד את הזנב ויתרחק זה בדיוק אותו דבר.

פגיעות של ילדים בהורים - הכוונה לפגיעות של הורים קשישים מדובר בהורה שהוא חסר ישע בדיוק כמו שהילד הוא חסר ישע. התופעה הזאת של פגיעה של ילדים בהורים זקנים היא תופעה שקשה להגדיר אותה בגלל שקודם כל יש לנו בעיה להגדיר מיהו זקן האם זקם זה מישהו שהוא על פי גיל כרונולוגי או על פי גיל של מה אני מרגיש כי יש הרבה אנשים בני שישים שיש להם אופי של בני עשרים ולהפך, המונח זה כמקובל זה לפי הגיל הכרונולוגי בדרכ מעל 65.

היקף התופעה - כמה הורים יש? התופעה הזאת קשה למדידה משתי סיבות: ראשית הרבה פעמים אותם הורים נמצאים במסגרות מוגנות בתי אבות וכך הלאה אז הם לא מוציאים את זה גם החוצה זה נשאר שם, שנית וזה הסיבה הדומיננטית היא שההורים לא מספרים זה הילד שלך אז אתה לא תפליל אותו למשטרה. אותם הורים נוטים לא לדווח כי הם לא רוצים לפגוע בילד שלהם ושנית הם לא רוצים להישאר לגמרי לבד כי הם יתלוננו מי יטפל בהם. מי שנוטה יותר לפגיעה בהקשר הזה לרוב זאת האמא ולמה? כי לרוב נשים חיות יותר מגברים חמש שנים אישה חיה יותר בממוצע מגבר ולכן הסבירות ששנים יפגעו מילדים היא יותר גבוה מאשר גברים.

בהקשר הזה אלימות פיזית של ילד בהורה שלו ואלימות מינית של ילד בהורה שלו הן תופעות קיימות אך חריגות שילד יפגע בהורה שלו מינית היא תופעה חריגה לעומת שההורה יפגע בילד מינית, ספרות כמעט לא מתייחסת אליהן זה כמו סוטות מין זה תופעה חריגה לעומת סוטי מין. אז נדבר על שתי האלימויות היותר נפוצות שהן פסיכולוגית וניצול כלכלי.

בפאן הכלכלי- בדיוק כמו שילד תלוי בהורה שלו והוא נתון לניצולו ופגיעה כך זה גם ההפך תמיד תלות יוצרת חשש לפגיעה ילדים לפעמים גונבים ומנצלים כלכלית את ההורים שלהם לעיתים זה לצרכים חיוניים כמו למשל מזון שכר דירה אבל לעיתים זה לצרכים לא חיוניים ואפילו מזיקים למשל סמים הימורי אלכוהול וכו'. התופעה הזאת יותר מתחדדת כשמדובר בהורה שהוא חולה למשל במחקרה של פאזזה נמצא שכאשר הורה שסובל ממחלת אלצהיימר והוא זקוק לתרופות ואין לו כסף לממן את התרופות הסבירות לפגיעה באותו מבוגר גם פיזית היא גם פסיכולוגית היא פי שניים וחצי יותר מאשר הורה שלא סובל ממחלה למה זה ככה?!

הילדים שלהם נמצאים בגיל ביניים הכוונה לגיל שהם לרוב הורים לילדים וגם הם צריכים לדאוג למשפחה שלהם תוסיפו לזה נטל כלכלי שיושב להם על הצוואר שזה ההורה החולה הדבר הזה מכניס אותם לתסביך ולתסכול בספרות זה מכונה תסביך קסנדרה זה תסביך שנובע מזה שבעצם הילד תלוי על שניים מצד אחד הוא חייב למשפחה שלו לילדים שלו הוא חייב לכלכל את המשפחה שלו ומצד שני הוא לא רוצה להזניח את ההורים שלו.

מה ההשלכות של פגיעה בקשישים? כשאנחנו מדברים על השלכות הפגיעה אנחנו מדברים על השלכות של פגיעה גם בקשישים עצמם וגם בילדים (הילד שמרביץ מכות להורים שלו עלול לקבל תסמינים)- כשמדובר בהורה מבחינה פיזית – בן אדם שמזדקן הופך להיות יותר פגיע היכולת שלו להתמודד עם פגיעה פיזית היא הרבה יותר נמוכה. היכולת של זקן להחלים מפציעה היא הרבה יותר קטנה מאדם צעיר. בפאן הפסיכולוגי הם הופכים להיות יותר ויותר מפוחדים הפחד מהמוות שעוד שנייה דופק להם בדלת זה התמודדות שאנחנו לא חושבים עליה כי אנחנו בהכחשת המוות לנו זה לא יקרה. מבחינה חברתית הם הופכים להיות מבודדים כי כל החברים שלהן מתים כבר.

אלה ההשלכות של זקנה, נוסף לכל ההשלכות הללו גם פגיעה שהוא עובר גם את העובדה שהילד שלהם פוגע בהם זה עוד יותר מעצים את ההשלכות. גם הילד עצמו מקבל איזשהו סימפטום שזה בדרכ רגשות אשם שמלווים אותו – התסביך האדיפאלי – אותו אדיפוס שגילה הזאת הייתה אמא שלו הוא ניקר לעצמו את העיניים זה מראה על רגשות האשם של הילד. בפאן החוקי יש המון חוקים שנועדו לתת הגנה לאותם קשישים.

בשנת 1959 תוקן החוק לתיקון דיני משפחה (מזונות) שהוא למעשה מטיל חובה על הילד לדאוג למזונות הוריו כמו שילד צריך לדאוג לאשתו הוא צריך לדאוג להורים שלו 3 שנים לאחר מכן ב1962 נחקק חוק הכשרות המשפטית והאופוטורופוסות שהוא בעצם נותן חובה לדאוג לקשישים כאשר לרוב מי שנוטל בנטל הזה, זה בעצם הילד זאת למרות שהמדינה מצהירה על עצמה כמדינת רווחה ובתכלס מי שאמור לדאוג לקשישים זו המדינה ולא הילדים. ב1989 תוקן חוק העונשים בס' 623\628 שהוא בעצם נותן חובת דיווח במיוחד על אנשים שעובדים עם קטינים והוא קשישים ואו חולי נפש כשמדובר בפגיעה בחסר ישע הוא חייב לדווח, קשיש הוא חסר ישע.

ב-1991 חוק למניעת אלימות במשפחה נחקק ובעצם הוא מאפשר לכל אדם שנפגע בין אם זאת אישה בין אם זה ילד בין אם זה קשיש אם הוא נפגע מאלימות של מישהו מהבית הוא יכול לפנות במעמד צד אחד לעיתים לביהמש ולבקש צו הרחקה. ישנם שני מודלים שונים שרואים את הילד המכה בהקשר הזה של החוק:

1. מודל שליטה- מודל השליטה רואה את הילד המכה כילד שיודע מה הוא עושה הוא רציונאלי ולכן צריך לנקוט כלפיו במלוא חומרת הדין.

2. מודל טיפולי- הוא רואה בילד המכה כיצור לא רציונאלי צריך להבין שהילד הזה הוא מתוסכל הוא לא במצב רגיל ולכן כל אחד יכול להגיע לתוצאה הזאת של להכות את ההורה. ולכן לא נכון לראות בו כאחראי למעשיו. ברור לנו שבישראל המודל הזה הוא כמעט לא קיים. מודל השליטה דומיננטי יותר לפחות בישראל.

אלימות של גברים כלפי נשים – זה הנושא הכי חם שקיים היום- עד שנות ה70 לא דובר על זה כמעט כי נשים היו לרוב בבית אז הם לא יצאו החוצה ולא התלוננו לא הייתה מודעות מה שנתן את נקודת המפנה שבשנות ה-70 הייתה גישה חדשה בכרימינולוגיה קוראים לה הגישה הפמיניסטית שטוענת שנשים סובלות מדיכוי גברי.

נשים צריכות להתנגד לכך ואז קמו כל מיני חוקרות שטענו נשים מכים אותכן תצאו מהבית הן טענו שהמלך הוא עירום אנחנו רק שמנו מראה ואז כפועל יוצר גם האקדמיה התחילה לדבר על זה במיוחד מחקרים פמיניסטים כאשר מדובר ברצח נשים חוקר בשם וולפנגג בדק 588 מקרים של רצח נשים בארה"ב ב-1954 ומצא ש-40% מהמקרים האלה נעשו על ידי הבעל. חוקר אחר בריאן ב-1969 עשה מחקר אחר ובדק 150 מקרים של תיקי גירושין והוא מצא שב-25% מהמקרים האלה הסיבה לגירושין זה האלימות של הבעל. האלימות הפסיכולוגית היא הרבה יותר קשה למדידה מה זה אלימות פסיכולוגית?

נשים באות לביהמ"ש לקבל צו הגנה והן אומרות את המשפט הבא – אני מרגישה מאוימת- איך אפשר למדוד איום? זה נושא מאוד בעייתי בגלל הקושי הזה משטרה נוטה שלא להתערב באלימות שכזאת.

בישראל יש 3 תתי קבוצות שעשויים אפילו לעודד במקרים מסוימים אלימות ולהסתיר את זה:

1. מיעוט ערבי- ראה להלן כבוד משפחה.

2. חרדים- הכי חשוב זה לשמור את הכל מתחת לשטיח גם אם היא מוכה והיא יודעת את זה לא נעים לה מה יגידו השכנים.

3. אתיופים- נוטה לא לדווח על אלימות במשפחה. התוצאה היא ששלושת הקבוצות הללו לא מדווחות. יש לציין שעד 1990 משטרת ישראל נהגה לא להתערב באלימות במשפחה והשוטר לקח על עצמו את תפקיד המגשר – אישה הייתה מגיעה למשטרה לתת תלונה הוא היה מתקשר לבעל מנסה לגשר ושולח אותה חזרה הביתה. מה שהביא לשינוי ב-1990 זה ועדת קרפ שקבעה שהמשטרה חייבת להנהיג יד קשה כנגד גברים אלימים ומאז אנחנו רואים שהמשטרה פחות לוקחת ריזיקה זאת המגמה. ברור שבמקרים של רצח נשים זה הכי הרבה מדווח למשטרה כי יש גופה אך עדיין המרצה מסייג את זה כי בהרבה מקרים מסתירים את הסיבה.

נדבר על אישה עגונה- בא מהמילה עוגן, גבר מונע מהאישה להתקדם בחיים הוא כמו מחסום בשבילה מדובר בגבר שמסרב לתת גט לאשתו וכך היא לא יכולה להתקדם בחיים לא מדובר על המקרים שבהם לא מוצאים את הגבר והוא נעלם וזה לא באשמתו אלא מדובר על מצב שהוא לא רוצה לתת לה גט – גבר שבכוונה מסרב לתת לאשתו גט זוהי התעללות פסיכולוגית הוא בעצם כופה עליה עקרות כי היא לא יכולה להביא ילדים ואם היא תביא ילדים הם יהיו ממזרים לכן במקרים מסוימים בית הדין הרבני נוקט בכל מיני סנקציות כדי לגרום לגבר לתת גט, זה חייב להיות מרצון הבעל עד אשר אומר רוצה אני, אם הוא מסרב הוא לא באמת מסרב יצר הרע נכנס בו ולכן יש סנקציות על כך – מכניסים אותם לכלא, שוללים להם את הרישיון.

מעגל האלימות של ווקר- מדובר על תסמונת האישה המוכה או סנדרום האישה המוכה, הרבה פעמים אומרים למה לא הלכת? למה הרגת אותו, נדבא על ניסוי בארהב לקחו צפרדע מעבדה שמו את הצפרדע במים של 90 מעלות והיא קפצה החוצה למחרת לקחו טמפרטורה של החדר הצפרדע נשארה העלו כל פעם בעשר מעלות הגיעו ל-90 מעלות והיא נשארה השאלה שנשאלה ע"י החוקרים היא- כמו אצל הצפרדעים גם אצלנו יש לנו מנגנון של תילחם או תברח. חוסר אונים נרכש- למה היא לא מסוגלת ללכת למה עדיף לרצוח אותה לשבת בבית סוהר ולא ללכת? ניסוי בפסיכולוגיה כל הניסויים בפסיכולוגיה מצביעים על חוסר אונים נרכש שעוברת אישה מוכה(הניסוי של הכלב עם השוקים החשמליים והדלת שסגרו בפניו). נמשיך לגבי מעגל האלימות של ווקר- ווקר טוען שאישה עוברת מספר שלבים במהלך של פגיעה:

1. בניית מתח הדרגתי- הוא מכנה את זה גם שלב ההליכה על הביצים, כלומר שהאישה צריכה להיזזה יותר ויותר כדי לא לעצבן את הבעל היא כל הזמן בסטרס בחרדה שהוא לא יתעצבן.

2. התפרצות אלימה- פה מגיעה האלימות הפיזית.

3. ירח דבש- פה הוא מצטער ומביא לא שוקולדים ואני ימות בלעדיך וכו וכו- מה שמעניין לגבי הלשב הזה שני דברים ראשית הוא הולך ומתקצר עם הזמן שנית זה חולני אבל זה קורה – האישה מחכה לשלב ההתפרצות האלימה כדי להגיע לירח הדבש.

פס"ד בוחבוט - מדובר על המקרה המוכר ביותר של האישה המוכה, 20 שנה נשואה התעללות פיזית נפשית, פסיכולוגית אונס אותה בועט בה וכך הלאה, כשהוא ישן הוא לא מאיים עליה ולא בועט בה ולא אונס אותה היא לקחה את הנשק של הבן שלה וירתה בו, היא העלתה טענת הגנה כי מדובר בהגנה עצמית- קודם כל משפטית לא מדובר בהגנה עצמית כי הגנה עצמית זה רק כאשר מדובר באיום ממשי, זה הפעם הראשונה שמחקרים בפסיכולוגיה נכנסו לפס"ד, בפס"ד הזה הוא מדבר על סנדרום האישה המוכה בדרכי ביהמ"ש לא מכיר בפסיכולוגיה, פסיכולוגים מוכיחים לבית המשפט כמה קשה לקום וללכת כי ברור שהתובע יגיד שכמו שהיא יכלה לרצוח אותו היא יכלה לקחת מפתח ולצאת מהבית, ביהמ"ש אמר כי מדובר בסנדרום קלאסי של האישה המוכה ביהש גזר עליה רק 7 שנות מאסר למרות שמדובר ברצח קלאסי האישה הגישה ערעור לעליון והוא הפחית את עונשה ל3 שנות מאסר.

פס"ד יעקובוב - כמו כרמלה בוחבוט אותה תסמונת, כשהוא לא היה בבית והיא הייתה לבד בביתה היא פתחה את חלון הבית וקפצה אל מותה האשימו אותו בגרימת מוות ברשלנות היסוד העובדתי של העבירה לא מתקיים כאן הוא לא דחף אותה הוא לא שם לה מכשול, האם המונח גורם מוות זה גם בפאן הפסיכולוגי? ביהמש העליון נתן את הלכת הצפיות ואמר שגבר שמתעלל 20 שנה באשתו צריך לצפות שאשתו עלולה לקפוץ מהחלון, יש המון ביקורות על פסד הזה כי אמרו מה היה קורה אם זה היה הפוך? .

אלימות של נשים בגברים

תופעה שמעלה שתי גישות שונות מדובר בעיקר באלימות פיזית ופסיכולוגית והיא מעלה שתי שאלות:

1. האם יש תופעה כזאת באמת?
  2. אם זה קיים האם זה משהו חדש? לגבי השאלה הראשונה האם זה קיים או לא? תלוי את מי שואלים, הגישה הפמיניסטית אומרת שזה לא קיים ואם זה קיים זה כפועל יוצא מהאלימות של הגבר כלפיה. אם אנחנו שואלים את התפיסה הגברית נקבל תשובה אחרת לגמרי מגלים שהתופעה הזאת היא הרבה יותר רווחת והרבה יותר נפוצה.
- גברים רבים מדווחים על אלימות של נשים כלפיהן אך הפאן החברתי משחק פה תפקיד משמעותי מאוד גדול גברים נוטים שלא להתלונן. הגבר לא תופס את זה כאלימות. מבחינה כמותית האלימות של הנשים לא שונה כמותית מזו של הגברים יתרה מכך יש מחקרים שאומרים שהם יותר אממה איכותית זה שונה כי מכה של גבר זה לא כמו מכה של אישה זה אחד, שתיים לרוב כשאישה היא אלימה זה מסתכם באירוע חד פעמי כשגבר הוא מכה זה שנים לכן אם נידבק לסעיף המשפטי נשים הן לא פחות אלימות.

לגבי השאלה השנייה האם מדובר בתופעה חדשה? מסתבר שלא ממש כי בעבר לא הייתה לזה מודעות בכלל התופעה של אלימות נשים כלפי גברים היא יותר דומיננטית כשמדובר בקשישים האישה לרוב היא יותר חזקה בגיל הקשיש מהגבר היא חיה יותר והוא יותר סיעודי מה שמשאיר פתח להתעללות. הפערים שאנחנו מגלים מה שאנחנו חושבים שקיים ומה שקיים בפועל נובע מפער מאוד גדול בין מה שמדווח למטרה לבין מחקרים אנונימיים של דיווח עצמי. באותם מחקרים אנונימיים שמעבירים שאלונים לגברים עד כמה אתה מוכה וכו' אנחנו מגלים פערים יותר גדולים מאשר אצל הנשים כלומר הרבה יותר גברים לא מדווחים על האלימות למרות שהמטרה יודעת קצת על נשים עוד הרבה פחות על גברים.

יש בעצם שלוש גישות שמנסות להסביר למה זה קורה למה אישה מכה גבר?

1. **תפיסה נלמדת** - האישה לומדת מהר מאוד שאלימות היא דרך לפיתרון היא רוצה להיות שוויונית אז היא מכה בחזרה.
2. **תסכול או לחץ** - כשהעוני דופק בחלון אז האהבה בורחת דרך הדלת בדרכי כשיש מחסור כלכלי יש הרבה קונפליקטים וריבים כתוצאה מתסכול וכתוצאה מלחץ וזה יכול להוביל למצבי אלימות אממה מה הבעיה עם הגישה הזאת שמתסבר שגם בקרב עשירים יש אלימות על רקע כלכלי למה? כי הוא יתחנן עם עשירה או שהיא עם עשיר והיא מצפה לסכום של כסף והוא לא נותן לה ולהפך וזה מוביל לאלימות.
3. **פמיניסטית** - תופעת האלימות של נשים כלפי גברים היא תופעה נדירה גם אם היא קיימת זה כפועל יוצא מהגנה עצמית ראו למשל כרמלה בוחבוט כמו כן זה סימפטום ידוע שהדרך של אדם להשיג שוויון לפעמים הוא באמצעות דרכים אלימות עד שהשוויון לא יגיע כנראה שזה מה שיהיה.

היום אנחנו נסיים את דיני משפחה לאחר מכן נדבר על בית סוהר. אלימות במשפחה סיימנו לדבר על ארבעת הנושאים הנושא האחרון שדיברנו זה אלימות נשים כלפי גברים. **אלימות במשפחה בהיבט המשפטי** - בפאן המשפטי יש כמה דברים שמייחדים את אלימות במשפחה מכלל סוגי העבריינות האחרים:

1. **ריבוי גרסאות** - בכלל העבריינות שזה לא אלימות במשפחה פעמים רבות העבירה מתבצעת במרחב הציבורי במילים אחרות יש לכך עדים הרבה פעמים, אלימות במשפחה לעומת זאת מתבצעת פעמים רבות בחדרי חדרים גרסה מול גרסה ולכן זה הרבה יותר קשה לקבוע ממצאים כשמדובר במילה נ מילה.
  2. **מורכבות העונש** - כשמדובר בעבירה רגילה אנחנו כבית המשפט אנחנו מענישים את העבריים מאוד פשוט, כאשר מדובר באלמ"ב כשאנחנו מענישים את הפוגע אנחנו הרבה פעמים באופן הזה מענישים גם את הנפגע לדוגמא אב ואם אם מכניסים את האב לבית סוהר ברור שהוא אשם אבל האם נשארת עם כל עול הפרנסה ולכן הרבה פעמים מענישים גם את הצד השני. פה אתה מעניש גם את הקורבן, פעמים רבות הקורבן מבקש שלא יענישו את בן זוגו לא משנה אם זה הגבר או האישה מה שלא רואים ביתר העבירות.
  3. **החמרה בענישה** - למרות זאת נראה כי בתחום האלמ"ב באופן שיטתי ומגמתי בתי משפט כל הזמן מחמירים בענישה בעניין הזה.
- אלימות במשפחה בהיבט המשפטי** - בפאן המשפטי קודם כל המשטרה מטפלת באלמ"ב במסגרת החוק למניעת אלימות במשפחה בהקשר הזה היא מחוייבת בחמישה דברים:
1. **חייבת להגן על הקורבן** - זוהי המטרה הראשונה ולכן הרבה פעמים אנחנו רואים או הוצאת הקורבן מהבית או הוצאת הפוגע מהבית.
  2. **חקירה** - המשטרה חייבת לחקור את האירוע בכל אלימות במשפחה ישנה חובת חקירה. בעבירות שהם לא במשפחה מסוג עוון לא תמיד חוקרים וסוגרים את התיק זה השוני.
  3. **דיווח לפקידת סעד** - זוהי עובדת סוציאלית בשירות הרווחה, דיווח לפקידת סעד במקרה והקורבנות הם קטינים.
  4. **הערכת מסוכנות** - גם כאשר המשטרה לא מבצעת בפועל את הערכת המסוכנות הרי שהיא מחויבת לוודא שהחשוד מגיע לשם לבצע את הערכת המסוכנות – זה נעשה לעיתים בבית המשפט מי שיושב בראש הוועדה זה לרוב שופט ושניים שהם כרימינולוגים.
  5. **טיפול** - ההנחה היא שבאלמ"ב הפוגע הוא לא רק עבריין אלא כזה שזקוק לטיפול אי לכך היא גם אחראית להפנותו לטיפול המתאים לדוגמא בית נועם זה מרכז לבעליחם מכים ששם הם עוברים סדנאות של שליטה בכעסים וכו'.
- "חזקה ששירות בתי הסוהר יתנו לו את הטיפול המתאים" ציטוט בית המשפט וכל הוא מכניס אותו לכלא לשנתיים וחצי.

נראה שהמשטרה מאוד מאוד חוששת לטעות מסוג מסויים - אם הטעות היא שעצרנו אותו והוא לא היה מסוכן אז לא נורא לעומת זאת הועות השנייה שלא עצרנו אותו ושחררנו אותו והוא חזר הביתה ורצח את אשתו זו טעות חמורה מאוד!! כלומר משטרה מעדיפה את רמיסת זכויות החשוד על פני נזק שיהיה לקורבן. המרצה חושב שעדיף 100 אנשים עצורים 100 אנשים חיים.

מהסיבה הזאת שהמשטרה נוטה להגן כל כך על הקורבן אז היא עוצרת את כולם מהסיבה הזאת לעיתים בני הזוג עושים שימוש ציני תוך בידוי ראיות ותלונות שווא כלפי בן הזוג וזה לא משנה אם זה גבר או אישה. במקרה הזה של בידוי ראיות או המצאה או של תלונת שווא שגורמת למעצר או הרחקה של הבן זוג זה הרבה פעמים בומרנג וזה פוגע הרבה יותר במתלונן מאשר בקורבן נניח אישה הגישה תלונת סרק והתברר שהיא שיקרה זה פוגע בכל הנשים המתלוננות כי יחשבו שהן משקרות. אחד מהסעיפים של חוק העונשין זה בידוי ראיות או מתן הודעה כוזבת זה עבירה מסוג פשע. אף אחד לא יעזוב את האישה בשקט.

בפאן של החוק האלימות במשפחה מוגדרת כנסיבות מחמירות לצורך העניין – ס' 379 לחוק העונשין הכותרת שלו זה תקיפה סתם הרבה פעמים אנשים נוטים לבלבל בין סתם תקיפה למשל דחיפה יריקה אבל עדיין הותקפתי זה תקיפה סתם, על תקיפה סתם העונש זה שנתיים מאסר לעומת זאת כמדובר באלימות במשפחה העונש הוא כפל העונש דהיינו ארבע שנים. ס' 380 לחוק העונשין תקיפה שגורמת חבלה העונש הרגיל הוא שלוש שנות מאסר לעומת זאת כשמדובר במשפחה זה כפל העונש.

האם ניתן לבטל תלונה במשטרה שבן זוג הגיש כלפי בן זוגו? בהקשר הזה דיני משפחה לא שונים מיתר העבירות האחרות דהיינו גם אם מישהו הגיש תלונה במשטרה אז המשטרה יכולה לבטל או לא זה זכותה אין שום משמעות לרצון שלי לבטל את התלונה. אם מישהו הגיש נגדי תלונה במשטרה ואני אומר לו קח 50 אלף שקל ותבטל את התלונה שווה לו לעשות את זה פעמים רבות כשהמתונן רוצה לבטל את התלונה השאלה הראשונה שהחוקר שואל זה אם מישהו הציע לו כסף, באלמ"ב קל וחומר המשטרה לא תיטה לבטל את התלונה בגלל המודעות לתסמונת האישה המוכה.

אבל אם בוודאות ישנן ראיות שתומכות בכך שהאישה כן בדתה ראיות אז ברור שיבטלו את התלונה.
דוגמא: גבר שנעצר אחרי חמישה ימים שהיה במעצר, שם מצלמה נסתרת בתוך הבית שלו והמצלמה תיעדה את האישה כשהיא שורטת את עצמה והיא הולכת למשטרה ואומרת תראו מה בעלי עשה לי. פה יבטלו את התלונה אבל אלו מקרים חריגים.

תסמונת מיכנה אוזן- לרוב הורה, לרוב האם גורמת למחלות לילד(כפי שראינו בסרט החוש השישי), אתה ממציא מחלות בד"כ האם, בכדי לקבל תשומת לב. האמא תופסת לילד את היד כאילו היא מטפלת בו, אבל בעצם היא זו שהתעללה בילד שלה. בסרט החוש השישי ראינו איך האמא שמה לילדה רעל והרגה אותה, אבל אף אחד לא ידע והיא התנהגה למופת, טיפלה בילדה זוהי מחלת נפש. מה שמאפיין את המחלה הזאת זה מספר קריטריונים :

1. המחלה נגמרת ע"י הורה או מי שמשמש דמות הורית.
2. הילד מגיע לעיתים דחופות לבדיקות בבית חולים. אם זה לאשפוזים או לבדיקות.
3. ההורה מכחיש כל קשר למעורבותו בפרש.
4. כאשר מרחיקים את הילד מההורה כל הסימפטומים נעלמים.

יש לציין שפעמים רבות לאותו הורה יש ידע רפואי, או שהוא רופא, או שהיא אחות, היא יודעת איך לא יתפסו אותה. עם זאת, הידע ברפואה זה לא תנאי לתסמונת מיכנה אוזן. במילים אחרות, בהחלט יכולה להיות תסמונת מיכנה אוזן ללא ידע ברפואה, ויכול להיות ידע ברפואה של בהכרח יוביל לתסמונת מיכנה אוזן. ישנם שתי דרכים לזהות את המחלה הזאת :
(א) תסמונת חד משמעית- שזה נעשה ע"י שתי דרכים שונות: על דרך החיוב או על דרך השלילה. על דרך החיוב הכוונה, שבאופן חד משמעי יש הוכחה לכך שהאם פגעה.

דוגמא: מה שראינו בסרט, האם נצפתה במצלמה וראו איך היא שמה לילדה את הרעל. על דרך השלילה, הכוונה שנשללו כל האופציות האפשריות מה שמוביל למסקנה שזה רק הפגיעה גרמה לכך לדוגמא מקרה מבית משפט לנוער משפחה מאור יהודה אמא רופאה אבא מהנדס הילד התאשפז בעקבות 32 שברים ילד בן שלושה שבועות האישה טענה שמדובר במחלה נדירה שהילד סובל ממנה אתה קורא על המינוח הזה של המחלה ואתה רואה שאחד התסמינים של זה זה שבר בכל מכה קטנה התינוק עבר לבדיקה של פרופסור יהודה וקבע באופן חד משמעי שלא ייתכן שהילד סובל מהמחלה והאפשרות היחידה שזה בכוונה וזה דוגמא לאבחנה חד משמעית על דרך השלילה.

(ב) זו אבחנה אפשרית כלומר לילד נגרם נזק אולם לא ניתן לשלול את האפשרות שהילד מתחזה לדוגמא כואב לי הראש איך תבדוק שהוא לא סתם ממציא או כואבת לי הבטן.

מבחינת המוטיבציה של הפוגעים יש להן שתי מוטיבציות שונות האחת זה רצון להוכיח כמה שהם הורים מסורים ואוהבים ושתיים זה להשיג את תשומת הלב של בן הזוג שלהם או לחילופין להתרחק ממנו על ידי זה שהם נמצאים כל הזמן בבית חולים אז הם לא בבית.

מבחינת הנפגעים עצמם יש להם מספר מאפיינים: ראשית מחציתם בנים מחציתם בנות כל שאי אפשר להגיד שזה בעיקר כלפי מין מסוים, שנית מרביתם לבנים, הגיל הממוצע של הפגיעה הוא ארבע שלושים אחוז מהם זה בשנה הראשונה, הפגיעה בממוצע מתגלית כעבור 22 חודשים זה מטיל קצת ביקורת על הרפואה, 6% מהקורבנות מתים 7% נשארים נכים 25% מהאחים של הקורבנות מתו בשלב מוקדם של החיים כאשר ל-60% מהם היו תסמינים דומים כלומר גם בהם התעללו. 50% מהקורבנות נפגעו בתוך כותלי בית חולים.

מבחינת הפוגעים כאמור לרוב נשים 50% מהן בעלות ידע רפואי מרביתן נשואות לכולן בעיות בזוגיות כי או שהיא רוצה תשומת לב או להתנתק מהתשומת לב, 80% מהם יש להם עבר פסיכיאטרי כי קשה לקבוע באופן חד משמעי שמדובר בתסמונת מיכנהאוזן. המשטרה לא מצליחה להוכיח קשר סיבתי בין הפגיעה לבין תסמונת מיכנהאוזן. 60% מהן ניסו בעבר להתאבד – גם דרך להשיג תשומת לב. הפוגעות נוטות להעביר את הילד מבית חולים אחד לבית חולים אחר כדי לא לעורר חשד.

מהסיבות האמורות היום כל הנושא של מוות או פגיעה של הילד שמגיע לבית חולים מעוררת חשד. ילד מגיע לבית חולים אוטומטית חוקרים את ההורים שלו כל הנושא של מוות בעריסה קודם כל צריך לשלול את התסמונת מיכנהאוזן בעבר וא פשוט מת בעריסה היום בודקים את זה. תסמונת מיכנהאוזן היא תסמונת של התעללות בילדים הכי אכזריות- זה מחלת נפש. והוא בכל זאת מבחינה משפטית מאוד קשה להוציא את הילד מחזקת הפוגע ולמה כי מדובר באחת מהזכויות החוקתיות אולי החזקות ביותר אז ברור שצריכים להיות קריטריונים מאוד נוקשים כדי להוציא ילד מאמא שלו.

נושא חדש בית סוהר:

אחד העונשים הכי פרדוקסאליים הכי לא הגיוניים זה בית הסוהר. ולמה זה עונש פרדוקסאלי משתי סיבות:

1. מרבית הציבור משוכנע שזה העונש הראוי וזאת למרות שמרבית האנשים לא יודעים מה בית הסוהר עושה לאדם אין לו מושג מה קורה בתוך בית סוהר אבל הוא משוכנע.

2. ההנחה היא שככל שעונש הוא יותר ישן כך השימוש בו הוא יותר שכיח למה כי אנחנו מנוסים לדוגמא קנס, קנס קיים מספר בראשית משחר ההיסטוריה ובאמת 50% מהעונשים אתה מקבל קנס זה הגיוני והוכיח את עצמו כל השנים, בית סוהר קיים פחות מ-200 שנה אחד העונשים הכי חדשים שיכולים להיות זה בית סוהר נכון שיש סממנים שלו עוד בעבר לדוגמא יוסף במתצרים סוקרטס ביוון אבל לא שהמטרה היא מאסר המטרה היא או לשלם חוב או לגרום לאדם לשנות חשיבה ולמרות זאת זה העונש הכי שכיח שיש. בחוק העונשין כל עבירה היא מאסר.

3. כל העבירות העונש שלהם הוא אחיד – מאסר למרות שאין קשר בין המאסר לבין מה שהוא עשה מה הקשר בין זה שגנבתי לכלא?

מבחינה היסטורית איך הוקם בית הסוהר? סה נכנסים לשתי מדינות קודם כל אנגליה שהיא המדינה הראשונה שהמציאה את בית הסוהר המודרני שאנחנו מכירים היום לבית הסוהר הזה קוראים פנאופטיקון הרבה אנשים מגיעים לשם כדי לראות מה קורה בפנים היום זה מוזיאון. כל מקומות העבודה שאנחנו מכירים כיום מבוססות על הפנאופטיקון הוא עגול באמצע יש שומר במילים אחרות הוא יכול לראות הכל. פה אפשר לראות בו זמנית את כולם ואף אחד לא יודע מתי הוא מסתכל עליו הריון שכאשר אתה לא יודע מתי צופים בך אתה תשנה את ההתנהגות שלך. האופציה שהוא יכול להסתכל עלייך זה מה שמוביל לשינוי ההתנהגות שלך. הפנאופטיקון הוא בניין עגול שבמרכזו ניצב שומר השומר יכול לראות את כל האסירים סביבו בו זמנית בעוד הם לא יודעים מתי הוא צופה בהם הרעיון הוא שכאשר אתה חושב שצופים בך אתה תשנה התנהגות כמו כן הרעיון של מבנה עגול שזה חוסל מאוד בכוח אדם כי שומר אחד יכול לראות את כל האסירים. בסופו של יום אנגליה רק בנתה את הפנאופטיקון אולם היא לא השתמשה בו לעולם מי שישתמש בו זה ארהב שהעתיקה את הרעיון. כל זה באנגליה.

כעת נעבור לארה"ב- פה אנחנו מדברים התפתחותם של שני בתי כלא במקומות שונים בארה"ב האחד זה פנסילבניה שזה שיטת הפרדה מה זאת אומרת? האסירים היו יושבים בתא נפרד כל אסיר מקבל חדר, האסירים לא באים במגע עם יתר האסירים לא רואים אותם ולא מדברים עם הסגל הם נשארים לבד ולא באים במגע עם אף אחד בטח לא יוצאים לביקורים בתוך כל תא יש ספר תנך תקרא ותלמד מוסר כי אתה כנראה לא מוסרי לכל אחד הייתה חצר קטנה פרטית שהוא יכול היה לצאת לזמן קצר במהלך היום כדי לקבל שמש. ככה למשך 30 40 שנה הבן אדם לבד מיותר לציין מה קרה? מחלות נפש אנשים איבדו את דעתם.

מצד שני בית הסוהר השני זה בית הסוהר באוּבוּרן שנקט בשיטה שקטה מה זה אומר שיטה שקטה? זה אומר שהאסירים נמצאים יחד בכלא ישנים אחד עם השני אוכלים אחד עם השני אממה אסור להם לדבר אחד עם השני לא רק זה אסור להם להסתכל בעיניים אחד של השני מי שישתכלל בעיניים של האחר זכה לעונשי גוף כי חששו מאוד ממרד אסירים אפשר ליצור מרד דרך העיניים.

כתוצאה מכך בארה"ב התפתחה מלחמת שיטות כל אחד רצה להצדיק למה הבית כלא שלו יותר טוב אז אלה שדגלו בשיטת ההפרדה טענו שכאשר אסירים ביחד הם עלולים ליצור מרד אסירים מנגד אלה שהיו בעד השיטה השקטה טענו שכאשר שמים את האסירים בנפרד הם מקבלים מחלות נפש. מי שניצח בסופו של דבר באותה מלחמה זה השיטה השקטה אבל לא בגלל הפאן ההומני לא בגלל מחלות הנפש למה זה ניצח? כי זה יותר זול לשים 8 אסירים באותו תא מאשר תא בנפרד הרעיון הוא שהפאן הכלכלי יותר חשוב מהפאן השיקומי לפעמים. כל זה היה בהיסטוריה.

כעת נדבר על בית הסוהר בעידן המודרני- בשביל לעמוד על המונח בית הסוהר נכיר מושג שנקרא מוסד כוללני זהו מושג סוציולוגי שמי שהגה אותו זה אדם בשם גופמן מובד כוללני מוסד טוטליטארי- במונח זה הוא מתכוון לשניים: בית סוהר ובית חולים לחולי נפש כמובן שאנחנו נתמקד בבית סוהר אלה המוסדות הכוללניים הכי כוללניים שיכולים להיות אממה ישנם מוסדות כוללניים שהם פחות כוללניים למשל בית ספר, בית אבות, הוסטל, צבא, בית חולים וכו'.

מה זה בעצם מוסד כוללני? זהו מוסד שיש בו הפרדה מוחלטת בין חוסים וסגל מצד שני כולם יודעים מי החוסים כולם יודעים מי הסגל בין שני אלה ישנם יחסים של מנהל מנוהל במילים אחרות גם הסגל הטירון ביותר אותו סוהר שאתמול קיבל לראשונה את המדים, הוא אפילו לא הספיק לכבס אותם הוא מנהל.

לעומתו החוסה הותיק ביותר זה ש-40 שנה בבית סוהר הוא מנוהל הוא לא יכול ללכת לשירותים בלי לבקש אישור של הסגל ולא משנה שהוא 40 שנה שם, בין החוסים לסגל ישנה מחיצה שלא ניתן לעקוף אותה במילים אחרות חוסה לא יהיה סגל לעולם וסגל עקרונית לא יכול להיות חוסה. אומנם ישנם מקרים חריגים שבהם הסגל מבצע עבירה פלילית נניח רצח את אשתו ונכנס לבית סוהר יש מקרים כאלה אממה הוא לעולם לא ישוב עם יתר החוסים הוא יהיה טעון הגנה כי ברור מה יעלה בגורלו כשהוא יהיה עם יתר החוסים.

את המוסד הכוללני מקיף גדרות שלא ניתן להיכנס ולא ניתן לצאת זאת הסיבה שבית ספר הופל להיות יותר דומה לבית סוהר יש תלבושת אחידה וכו'. בכניסה למוסד הכוללני אנחנו עוברים תהליך שגופמן מכנה "המתת האני"- מה הכוונה? השם שלכם הבגדים שלכם אפילו האישיות שלכם הכל הולך לאיבוד בכניסה מפשיטים אותכם עושים לכם תהליך חיטוי נותנים לכם מדים כוללניים של אסירים אתה מקבל מספר והמספר הזה הוא אתה אתה כבר לא משה כהן מרחובות שיש לו תחביבים איקס וכו'

אתה אסיר 5278 וזהו, זה מלווה אותך עד יום שחרורך אנחנו כאנשים חופשיים יכולים לבחור מתי לקום ומה לעשות זה מחיר החופש אין את זה במוסד הכוללני אתה לא מחליט מתי לאכול מה לאכול איפה לישון עם מי לישון כלום אתה לא בוחר זה בעצם תהליך של אינפטיליזציה מהמילה אינפנטיליות מחזירים אותך להיות תינוק שתלוי באמא שלו כי כל דבר אתה צריך רשות ולמעשה ככל שהשהות במוסד הכוללני היא ממושכת יותר כך הסיכוי שתהפוך להיות אדם עצמאי נמוך יותר וזאת הסיבה שכעבור שנים בכלא אתה כל כך מפחד מהשחרור שאתה במועד או לא במועד עלול לבצע במרכאות איזה תקלה שתשאיר אותך בבית סוהר.

לדוגמא: ברוקס בסרט 'חומות של תקווה' שיום לפני השחרור איים על חברו בסכין ורצה להישאר בכלא. זו הסיבה שלעיתים קורה שאם במקרה/ לא במקרה לקראת השחרור האסיר מבצע "תקלה" כדי להישאר שם. גם הצבא הוא מוסד כוללני, במיוחד היחידות הקרביות והטירונות אך יש הבדל כי היחס של החברה לאותם שוהים במוסד הוא אחר, אותו בחור שמגיע מהצבא יודע שהחברה מעריכה אותו על מעשיו וזה מתגבר על ההשלכות השליליות של המוסד הכוללני. לעומת זאת, אסיר שמגיע הביתה לשבת יעשה הכל כדי להתחבא מהעובדה שהוא אסיר למשל קצב, לא רוצה להגיש ערעור כי הוא מתבייש שיראו אותו במדי אסיר והחברה לא מעריכה את המוסד הכוללני הזה.

באשר להפנמת נורמות הכלא יש 2 גישות לכך :

מודל לינארי- ככל שהשהות במוסד הכוללני ארוכה יותר כך אתה יותר ויותר מפנים את נורמות הכלא.

מודל עקומת U- בהתחלה נכנס לכלא והנורמות זהות לנורמות של אדם נורמטיבי אך ככל שאתה מגיע לעיצומו של המאסר אתה יותר ויותר מפנים את נורמות הכלא אולם לקראת השחרור אתה חוזר חזרה לנורמות שבחוץ למשל אסיר שהיה 20 שנה בכלא, חודשיים לפני השחרור מתחיל ללמוד, מפסיק לריב מכות בכלא וחוזר חזרה לעבר החיים הנורמטיביים.

כאבי מאסר- מי שהגה את המושג הזה היה אדם בשם סייקס, במונח כאבי מאסר הוא התייחס רק לגברים. הכוונה במונח זה הוא כאבים נפשיים שהאסיר חווה במוסד הכוללני בשהותו. סייקס מנה 5 כאבים כאלה :

(1) שלילת החירות- המהותי ביותר שממנו נגזרים יתר כאבי המאסר. אדם שיושב בכלא לא משנה כמה מותרות ניתן לו (ללמוד, לעבוד, לראות טלוויזיה) הוא לא יהיה מאושר וזה לא יקל עליו.

(2) שלילת מצרכים ושירותים- אנו כאנשים חופשיים אם בא לנו קפה אנחנו מכינים/ קונים. אסיר תלוי בחסדיהם של שירות בתי הסוהר. יש אסירים יוצאי דופן שמקבלים קצת יותר מותרות אך מרבית האסירים לא יקבלו. זה כואב לאסיר שהוא רוצה משהו ולא יכול לקנות או לקבל מיד.

(3) שלילת יחסי מין הטרוסקסואלים- כשביהמ"ש גוזר מאסר הוא לא גוזר היעדר קיום יחסי מין אך זה פועל יוצא משלילת החירות. מרבית האסירים קיימו לפני מאסרם באופן תדיר סקס ואילו המאסר קטע את האפשרות הזו ותופעת הלוואי של דבר זה היא התפתחותם של יצרים הומוסקסואלים (זה נכון לא רק לגבי אסירים אלא לגבי כל ארגון שאין כניסה למין השני כמו צבא בחו"ל שחוזרים פעם בשנתיים הביתה) והאסירים רואים את זה כבלבול במיניות שלהם.

(4) שלילת ביטחון- יש פחד מתמיד שלא ירצחו אותך, יאנסו אותך ואתה כל הזמן דרוך בכלא.

(5) שלילת אוטונומיה- במרחב הפרטי אפשר לשבת ליד מי שרוצים, לישון ליד מי שרוצים אך בכלא הם לא בוחרים כלום.

סייקס מנה את הכאבים האלה לפני למעלה מ-58 שנה ונראה כי בכל זאת הם רלוונטיים גם להיום אך בשינויים המחייבים. בינתיים יש ניסיונות של השב"ס להקל על כאבי המאסר ואנו רואים את זה בהקלה של **2 סוגי כאבים**: הקנטינה שנועדה להקל על כאב המאסר השני של שלילת מצרכים ושירותים, זה דומה לשק"ם בצבא, הקנטינה זה מעין סופר קטן ולכל אסיר יש 1500 ש"ח בחודש שהמשפ' רשאית להפקיד לו ואסיר שאין מי שיפקיד לו רשאי לעבוד בכלא.

הקלה נוספת היא על הכאב השלישי של היעדר יחסי מין ומותרת התייחדות, לא מדובר בזכות של אסיר אלא פריבילגיה שהשב"ס נותן ויכול לקחת את זה בכל רגע נתון, מי שזכאי להתייחד הם אסירים נשואים/ אסיר שיש לו בת זוג קבועה שבאה לבקר אותו לפחות שנתיים. זה פוגע באסירים שנכנסו לכלא בלי חברה ובעצם לא זכאים כל תקופת מאסרם להתייחדות.

לאחר מס' שנים הגיע **פריסי** והציב כאבי מאסר נוספים שסייקס לא מנה אותם :

(1) יציבות- החיים של אף אחד לא יציבים אבל איכשהו אנו בונים לעצמנו, לאסיר אין יציבות ואין לו ידע מתי הוא ישתחרר בגלל שהוא יכול לריב מכות, להיות מאוים והלחימה למען ההישרדות יכולה להעמיד את חייו כל יום בסכנה והוא לא יודע מה הזכויות שלו לוועדת שליש וכד'.

(2) שעמום- ככלל סדר היום בכלא הוא שב 6 בבוקר יש להם ארוחת בוקר וספירות, לאחר מכן צופים בטלוויזיה עד הצהריים, ב 6 בערב ספירות וארוחת ערב ולאחר מכן מקלחת ושינה.

(3) וודאות לגבי העתיד- הוא לא יודע אם החברה תקבל אותו, אם ימצא עבודה, איפה יגור.

(4) פחד מאונס- אסירים רבים מפחדים מאוד מאונס.

(1) היעדר פרטיות- אתה אף פעם לא לבד, גם כשהם בשירותים רואים אותם.

(2) הטרוגניות- הכלא מקום הטרוגני כך שאין קשר בין האסירים והופכים להיות חברים בעל כורכם ללא כל קשר בניהם.

(3) בידוד- הם מרגישים בודדים, חיות בכלובים.

(4) היעדר תמיכה- כולנו כבני אדם זקוקים לתמיכה, בכלא אין תמיכה מ2 סיבות : אחת, אם זו תמיכה מאסירים זה מראה סימן לחולשה ושתיים, אי אפשר לקבל תמיכה מהסגל כי כל ניסיון כזה עלול להיראות כהלשנה או שיתוף פעולה ודווקא האסירים שהכי קשה להם לא יכולים לקבל תמיכה.

הדבר הכי נפוץ בכלא זה אלימות, השעמום לצד הצפיפות והריח הרע שיש שם, יש שם רעש בלתי פוסק מספיקה מילה כדי להביא לאלימות כבדה.

השעמום והפחד מאונס נותן להם הרבה אופציות להיות יצירתיים ומכל דבר הם מאלתרים סכין ופשיטה אחת של השב"ס במפתיע בתאים מצליחה להוציא המון נשק מסוכן וסכינים מאולתרים. הדבר יותר מובהק כשמדובר באסיר חלש שרוצה להפגין חוזק. אחד מהאויבים הכי גדולים שיש לאסיר בכלא זה הזמן, אולי הגוף שלו יכול להחלים מפציעות אך אף אחד לא יכול להחזיר לו את השנים שעוברות לו בכלא לכן כל הזמן הם נלחמים על השפיות שלהם.

צפיפות- אחת מהבעיות הכי קשות בבתי כלא, עשו ניסוי עם 6 עכברי מעבדה כאשר 3 נקבות ו1 זכרים, שמו להם מזון ומים והם חיו באושר. כאשר הם הגיעו לנק' רבייה הם החלו להרוג אחד את השני ומה שמעניין במחקר זה שכאשר הם חזרו להיות 6 עכברים הם המשיכו להרוג אחד את השני כי האלימות התעצבה להם באישיות והחלה להיות חלק מהם. האו"ם בעניין זה קבע כי כל אסיר צריך מרחב מסוים של מחיה של 8 מ'. בפועל גם בארה"ב וגם בישראל אנו עומדים על טווח של 2.7 מ' וזו הסיבה שאלימות היא כנראה גבוהה בכלא. אותה צפיפות גורמת ל-2 דברים: **האחד**, יש פחות לכל אחד כלומר פחות חינוך ופחות משאבים. **השני**, מגביר את הרעש הבלתי פוסק בכלא ויש ניסיון להתמודד עם זה בכל דרך כאשר יש **3 פתרונות אפשריים**:

(1) מדיניות אפס- לא לעשות כלום! מדיניות אפס היא לא פתרון טוב כי באופן מתמיד מס' האסירים הולך וגדל.

(2) ויסות- נניח יש 100 מיטות ונכנסו 20 אסירים חדשים, צריך לשחרר 20 ותיקים, זה ויסות כלומר איזון בין כמות המשתחררים לכמות הנכנסים. אותו איזון מביא לפתרונות יצירתיים כמו וועדת שליש, וועדת חצי.

(3) בנייה- הבנייה היא לא דבר טוב כי ראשית, ככל שיהיו יותר בתי כלא התוצאה תהיה שיהיו יותר אסירים בכלא כי החלטות השופטים יהיו יותר קלות לשלוח אנשים למאסר. שנית, הכסף הזה בעייתי כי לבנות כלא עולה בין 10-15 מיליון דולר שהציבור ישלם מהמיסים. בשנת 10' עלה העניין של הפרטת בתי הסוהר אך היה חשש כי אם זה יהיה מופרט האסירים יהפכו לעבדים.

בתי כלא שמורים :

זה רק בארה"ב, בשנות ה70 בארה"ב אסירים החלו להיות יצירתיים לגביי בריחה מהכלא ובמקביל האלימות הפכה להיות גבוהה בכלא לכן יצרו אגפים מיוחדים בתוך הכלא שנקראים אגפי H שמטרתם היא למנוע תופעת אלימות ובריחה ואלה תאים שכל אסיר יושב בבידוד והוא לא מקבל מבקרים, לא יוצא לארוחות. מסתבר כי זה לא מנע תקיפות נוספות וזה לא הפסיק את האלימות והבריחה לכן בנו כלא מיוחד שכל כולו שמור ביותר הנקרא מריון אולם גם שם זה לא נפסק. למרות הפגיעה בנפש האדם, אלימות והתפרצות מחלות נפש שזה גורם נראה כי ארה"ב לא רק שהולכת ומפסיקה את השימוש בבתי הכלא השמורים ביותר אלא מרחיבה אותם וכיום יש 55 בתי כלא כאלה בארה"ב.

יש לציין כי השליחה לבית כלא שמור ביותר זו לא החלטה שיפוטית ושירות בתי הסוהר הם שמחליטים על סמך התנהגות האסיר. יכול להיות אסיר שיושב על רצח אבל מתנהג יפה ויהיה בבית סוהר רגיל ואילו אסיר שיושב על גניבה אבל כל הזמן אלים ויהיה בבית סוהר שמור. גם השחרור מבית סוהר שמור תלוי בהחלטת שירות בתי הסוהר ויכול להיות שיש 2 אופציות לשחרור: האחת, מסיים לרצות את מלוא העונש באותו בית סוהר. השנייה, מתנהגים פתאום יפה ומקבלים הזדמנות לחזור לבית סוהר רגיל.

כמו החיים שלנו בחוף שמורכבים מחוקים, ערכים, נורמות כך גם החיים בכלא יש שם חוקים שלא כתובים אבל כולם יודעים אותם בע"פ, הם יצרו לעצמם 11 דיברות של עשה ואל תעשה ואף אחד לא יעבור על דיבר. מאסיר חדש מצופה ללמוד מהר את הנורמות וככל שילמד מהר כך הסיכוי שלו לשרוד בכלא גבוה יותר. אסירים סיגלו לעצמם שפה נסתרת שרק הם מבינים. יש צוות מיוחד בתוך הכלא שמטרתם לנסות לפענח את שפת האסירים. יש מילות גנאי ייחודיות שמתארות את סגל בית הסוהר כמו מניאקים, מרימים, שולטים.

אותם ביטויים מטרתם לגרום לדה הומניזציה כלומר חוסר אנושיות של הסגל כדי לשנוא אותם כי זה הם מולם. אם תהיה להם הזדמנות לדקור סוהר בשבילם זה כמו לזכות בלוטו. מבחינה סוציולוגית אין דבר שמקרב יותר בין 2 אנשים מאשר אויב משותף וזה האסירים מול אויב אחד שהם החברה בכלל והשב"ס בפרט. נכון שפורמלית מי ששולט בכלא זה הסוהרים והם מחליטים על החופשים, על ביקורים והתייחדות אך בפועל עיקר העבודה שלהם היא להעביר את המשמרת בשלום. מי ששולט בחיים בכלא כלומר הוצאות חוזה להרוג מישהו, הברחות סמים, מרד אסירים זה אך ורק האסירים. הנורמה הכי חזקה בקרב האסירים היא לא להלשין, ויש לכך כמה סיבות מצטברות :

(1 תחושת ביטול עצמי- האסירים נחותים ביחס לסגל, ובגלל זה אסיר שמשותף פעולה ומלשין מצטייר בעיני האסירים כמי שכתר ברית עם השטן.

(2 סודיות- כאמור השפה של האסירים היא שפה סודית וכל מילה יש לה צופן משלה, כמו בצבא, ואסיר שמלשין פוגע בכל הסודיות של האסירים. השפה והסודיות נכון לכל תת תרבות ובני נוער יש להם שפה משלהם, קיבוצניקים.

(3 המסגרת הקבוצתית- אם אני נוסע ומישהו מקלל אותי בכביש אני יכול לקלל אותו חזרה ואז זה נגמר, אך בכלא עלבון לא עובר מהר ואפשר לשמור את זה שנה בבטן ובהזדמנות הראשונה לנקום. הטינה לא נשכחת. המסגרת הזו של הקב' כוללת כמה נורמות שלא ניתן לעבור עליהן למשל בחיים אסור לשבת על מיטה של אסיר ללא רשות כי זה כביכול המקום היחידי שהוא פרטי שם, ובחיים לא ניתן להעיר הערות על תמונות משפי של אסיר, לא לצחוק עליו או לשאול שאלות למה לא באים לבקר אותו, או על העובדה שהוא פחות משכיל ממך כי בכלא כולם שווים.

האדם שמלשין מכל הפגיעות הללו זה הדבר שהכי פוגע במסגרת הקבוצתית, איך יודעים? כי יש להם שמות גנאי כ"כ רבים למלשינים כמו מזמרים, אנטנות, שטינקרים, מייקל ג'קסון.

מאפייני הכלא :

החיים בכלא בסופו של יום מתרכזים ב-4 דברים : סמים, מין, אלימות והיחס לסגל.

סמים- הדבר הכי נפוץ ומשגשג בכלא, אחד מתופעות הלוואי של כאבי מאסר זה שלילת מצרכים ושירותים של סייקס, כדי להתגבר על כך מתפתח שוק סחורות בכלא והמצרך הכי נפוץ בכלא למסחר הוא סמים מכמה סיבות: ראשית, הרווח הכלכלי מכל הדברים שאתה מרוויח אז מסמים הוא הכי גבוה וככל שהסיכון שייתפס גבוה יותר כך הרווח יותר גבוה.

סיבה שניה - 70-80% מהאסירים הם נרקומנים או מטבע הדברים ההיזקקות שלהם לסמים היא גדולה יותר.

סיבה שלישית - גם אלה שלא השתמשו מלפני בסמים מוצאים את עצמם בפעם הראשונה משתמשים בסמים בכלא מה לעשות: משעמם להם, הם בדיכאון אז הם לוקחים סמים מה הבעיה? שלרוב הם מתחילים להשתמש בסמים בגלל דיכאון בדרכ זה הרואין לפחות יש לך שמונה שעות של שקט מהכלא כי אתה לא שם כאשר אתה בהשפעה. זה הדרך שלהם לברוח מחומות הכלא אז לא פלא שהסמים הם המצרך הכי מבוקש.

כפועל יוצא מכך שזה המצרך הכי מבוקש גם מספר המילים שניתנות לסמים הכוונה לכינויים הוא הגדול ביותר. הם לא יכולים להגיד לסוהר תגיד לו שיביאי לי הרואין אז הם ממציאים כינויים למשל: קססה, ירוק, כקנאביס וכו' כל המילים הללו הומצאו בכלא. הרואין היה לבן היום כבר יודעים מה זה אז החליפו לגינשקין כי הוא אשכנזי כל פעם משנים עד שמגלים. שמות לגבי הברחה למשל: זעתר, מסתבר שאם מפזרים זעתר על סמים כלבי גישוש לא מגלים את זה. זרג זה עוד דרך שבאמצעותו אפשר להבריח סם. הכלא הוא מלא סמים וזה ברור והאסירים כל זמן עסוקים בלהבריח סמים אז מה לא מחפשים? הסוהרים יעשו הכל כדי למצוא את הסמים יש יחידה בשם דרור בתוך השבס שעוסקת בזה אבל האסירים יגידו שהסוהרים מאוד אוהבים את העובדה שהאסירים עושים סמים.

אלימות – בית הכלא רבוי לפחות הגברים שבאים רבויים באלימות יש לכך מספר סיבות מצטברות:

1. כבוד – "אגו" - אצלנו בחברה המודרנית אנחנו מעריכים בדרכ שלושה דברים: א. כסף ב. אינטלקט ג. יופי. בחברה הלא מתקדמת או במעמד הנמוך הם מעריכים יותר כוח פיזי שם הבסיס שלך נבנה על סמך כוח פיזי ככל שאתה יותר חזק אתה יותר מוערך. בכלא כסף יופי ואינטלקט שלושתם לא נחשבים. להפך ככל שאתה יותר יפה אתה יותר בסכנה אז הדברים האלה לא מוערכים בכלא. בכלא מרבית האסירים משתייכים למעמד הנמוך שכאמור מעודדים כוח פיזי ולכן מטבע הדברים המעמד של האסירים נקבע על בסיס אותו כוח פיזי.

מי שחזק סבבה לגמרי הבעיה מתחילה עם אסירים חלשים כי בעצם הם הכי פגיעים מה שפעמים רבות גם הופך אותך להכי מסוכנים כי כל הזמן הם צריכים להוכיח כמה שהם לא פראירים. הרבה פעמים הדבר הזה מוביל לתסביך המצוואים של אסירים רבים אותו תסביך כולל שני סממנים: א. היכולת והמוכנות להילחם בכל תנאי כלומר אין מצב שמישהו אומר לך "בוא החוצה" ואתה אומר לו לא מתאים היום אתה חייב תמיד ללכת מכות. ב. היכולת להסתדר לבד בלי לקבל עזרה.

2. צפיפות - אמרנו שיש קשר הדוק בין צפיפות לבין אלימות.

3. שעמום

4. מצרכים ושירותים - בדרכ שלא חסר כלום בכלא האלימות יורדת הבעיה מתרחשת כשיש מחסור במיוחד של סמים, סיגריות וטלכרד אלה שלושת המוצרים הכי נמכרים בכלא. בתקופות של יובש מחסור מי שנמצא בסכנה לאלימות זה אלה שיש להם את אותם דברים+ הם חלקים פיזית, יש לי ואני חלש, אם אין לך אי אפשר לקחת לך שום דבר אבל אם יש לך ואתה לא יודע להגן על זה אז אפשר.***שלושת הדברים 3,2-4 דיברנו בהקשר של כאבי מאסר.

5. סוג עבירה - ישנן עבירות שלא מוערכות בכלא, העבירה שלא מוערכות זה פגיעה מינית בקטינים וכן עבירת אלימות כלפי חסרי ישע הכוונה לזקנים. בגלל שהניסיון הוכיח שמי שביצע את אותן עבירות זוכה לסנקציות מאסירים אז תפקיד בית הסוהר הוא לשמור על האסירים לכן הוא לא מכניס אותם עם יתר האסירים. הבעיה היא שלפעמים מה שאתה עושה לא נובע מצורך עברייני פדופיל לא רוצה להיות פדופיל- ולכן האמרה שיש להכניס אותם בכוונה עם אותם אסירים שיפגעו בו לצורך נקמה לא נכון. אותם האסירים הם מוגדרים כטעוני הגנה, סוהר שביצע עבירה פלילית הוא גם טעון הגנה ככל שוטר וכו'. הם נכנסים לאגף מיוחד שרק כמוהם יש שם כי אחרת הם בסכנת פגיעה. פוליטיקאים נכנסים למעשיהו.

מין - אחד הדברים שכל הזמן מעסיק את האסירים זה המעניק כשדיברנו על כאבי מאסר מרבית האסירים קיים כמעט באופן תדיר יחסי מין הטרסקסואליים מרביתם סטרייטים וכשבית המשפט גזר עונש מאסר הוא לא התייחס ליחסי מין אבל זה פועל יוצא משלילת החירות. והיעדר הזה של יחסי מין הטרסקסואליים לטווח ארוך הרבה פעמים מובילים

להתעוררותם של יצרים הומוסקסואליים, זה נכון לא רק בכלא בכל קבוצה שבה יש נשים או גברים סגורים יש התעוררות הומוסקסואלית.

בבתי סוהר אנחנו מכירים שתי צורות של יחסי מין הומוסקסואליים האחד זה **בהסכמה** - פה אני עושה הבחנה בין שתי קבוצות שונות:

א. אלה שנכנסו לכלא כהומוסקסואליים מבחינתו רווח נטו למה? הוא לא צריך להילחם עם אף אחד יש לו את כולם בלי מלחמה. אותם הומוסקסואליים בעצם יש להם יתרון על פני האסירים האחרים שכן הנגישות שלהם לגברים היא בלתי מוגבלת ואכן המחקרים מראים כי אותם הומוסקסואליים מקיימים באופן תדיר יותר יחסי מין בכלא.

ב. הקבוצה האחרת זה אלה שנכנסו כהטרסקסואליים ורק בכלא הם הופכים להיות הומוסקסואליים, זה לא הומוסקסואליים זה הומוסקסואליות מצבית כיוון שבגלל המצב הוא הופך להיות כזה כשהוא משתחרר מהכלא ישנה חזרה להתנהגות הטרסקסואלית.

כלפי שתי הקבוצות הללו זו התנהגות שמאוד מקובלת ונפוצה בעולם יש יוצא דופן בעולם המודרני וזה ישראל - נראה שלמרות זאת בארץ ההתנהגות הזאת לא מוערכת על ידי האסירים, ההנחה הגברית הישראלית היא שאסיר צריך להישאר חסון גם מהבחינה המינית אסיר שמקיים יחסי מין הומוסקסואליים נחשב כאסיר שנשבר ולכן הוא זוכה גם לשמות גנאי שמתארים את המעמד שלו בכלא כגון: "אגזוזן", "סנדויץ'" וכו'.

כנראה שיש מספר סיבות מצטברות לכך שיחסי מין בכלא הישראלי הם דבר חריג: ראשית 50% מהאסירים מרצים עונש מאסר של עד שלוש שנים אז אתה יכול להתאפק. שנית כעבור רבע מתקופת המאסר אתה כבר זכאי לצאת לחופשות ובחופשות הם משיגים את זה. שלישית 97% מהאסירים משתייכים לאחת מהדתות שאוסרות יחסי מין הומוסקסואליים בהלכה היהודית זה עונש מוות וכו'. ודבר אחרון זה שלאסירים ישראלים רבים יש בורות בכל הקשור למחלות מין הם חושבים שנדבקים מאיידס מאפציי אז הם מפחדים מאוד.

כעת נעבור למצב השני של **מין בכפייה** - כשדיברנו על אונס אמרנו שאין שום קשר בין מין לבין אונס. בכלא הדרך הכי קיצונית להשפיל אסיר זה האינוס שלו. מסתבר שהאסירים שנאנסים חווים בדיוק מה שנשים מתארות כלומר אין הבדל בין נאנסים לנאנסות זה אותם סימפטומים, הסימפטומים שעליהם מדווחים האסירים שנאנסו מדווחים על שתי תופעות:

א. חרדה שמלווה אותם לפעמים אחרי השחרור כמו נשים.

ב. כעס כאשר הכעס הוא כפול גם על מי שאנס אותם וגם על עצמם שהם אפשרו את האונס.

החריג זה ישראל - למרות שאסירים בישראל נוטים שלא להתערב בחייהם של האסירים האחרים נראה כי בכל זאת הם לא מעריכים את האונס, האונס מכונה זונדה או האכלה. זה לא כמו בארה"ב ששם אנס נחשב אדם שיש לו כוח.

יחס לסגל - בין הסגל לבין האסירים יש יחס חשדני כל הזמן מצד אחד הסוהרים כל הזמן חושבים שהאסירים מנסים לתחמן אותם ולגנוב אותם מצד שני האסירים כל הזמן חושבים שהם מנסים (הסגל) לפגוע בהם. הסגל בחיים לא ינסו לחשוף משהו מהחיים הפרטיים שלהם אין מצב שמישהו יבוא עם טבעת נישואין למשמרת כדי שלא ידעו עליהם דברים. בית הסוהר עצמו נקרא מלון והתאים נקראים לולים מנהל הכלא נקרא פפא. בית כלא שיש בו סמים נקרא קולומביה כמו כלא עתלית שידוע שהוא רבוי בסמים.

נעבור לכלא נשים - אסירות:

כל כאבי המאסר שמנינו לגברים שזה אובדן חירות, שעמום וכו' נכונים גם לגבי נשים כלומר לאישה אין יתרון בנושא הזה על פני גבר. כמעט בכל התפקידים הציבוריים מאז ומתמיד נוהלו על ידי גברים במיוחד התקפידים הכוחניים צבא משטרה בתי סוהר, כולם היו גברים נכון שלאחרונה זה משתנה אבל בכל העולם מי ששלט בכיפה הציבורית היו גברים ולכן כל הענישה וכל תפיסתה הייתה מתוך עיניים גבריות. אישה לא נתפסה כעבריינית ועדיין היא לא נתפסת למרות השינוי החברתי. למרות שיש נשים בתפקידי כוח. בארה"ב 94% מהאסירים הם גברים בישראל 99%. אם אנחנו מדברים מספרית 21,000 אסירים גברים לעומת 170 אסירות. בגלל המספר הכל כך קטן הזה הכלא של הנשים מתנהל אחרת.

מבחינה היסטורית הקמת בתי הסוהר במאה ה-19 כשבנו את הכלא הראשון לא חשבו על נשים ובטח לא חשבו על לבנות להם בית סוהר ולכן אם אישה כבר נכנסה לבית סוהר זה היה יחד עם הגברים באותו תא. והעובדה הזאת הביאה כמובן

לאינוסן של אותן אסירות. לאחר מכן הפרידו את האסירות מהאסירים אבל זה עדיין לא מנע את אינוסן רק שהפעם על ידי הסגל. מי שהביאה לשינוי זאת בחורה בשם אליזבט פריי מבריטניה שטענה שצריך להיות כלא מיוחד לנשים כאשר גם הסגל תהיינה נשים. בכך יהיו שני יתרונות: **א.** הן לא יאנסו. **ב.** הסוהרות ישמשו מודל נשי לחיקוי. לכן התפיסה הזאת בעצם אומצה גם בארץ גם בעולם. גם הצורה הויזואלית של הכלא הנשי הוא שונה הוא הרבה יותר רך יש שם וילונות הן מגדלות ירקות הכלא הגברי הוא הרבה יותר אפור.

העולם החברתי של האסירות- אנחנו מגלים הבדל גדול מאוד בין הכלא הגברי לכלא הנשי שמתבטא בכמה שינויים:

- 1. אלימות-** בבסיס הגנטי ולא בפאן החברתי הנקבות הן פחות אלימות זכרים בטבע כל הזמן צריכים להוכיח אלימות. בעוד שהגן הגברי ניהן באלימות בכלא הנשי האלימות היא יותר נדירה אם היא קיימת זה רק כפועל יוצא מהלשנה או גניבה וגם כאשר היא קיימת זה לא בעוצמה כמו של הגברים. כשנשים הולכות מכות זה בדרכ משיכות בשיער אבל כמעט אין שיזוף גרון או דקירה זה מאוד נדיר לעומת בתי כלא של גברים דקירה של אסיר זה כל יום קורה.
- 2. מעורבות-** בעוד שאצל הגברים הם נוטים שלא להתערב עם האסירים האחרים אצל האסירות כל הזמן אנחנו רואים את הערבוב הזה עושות צמות אחת לשנייה.
- 3. הפרדה אתנית-** בעוד שאצל הגברים אנחנו רואים היררכיה יש את השחורים את האיטלקים הלבנים הסינים לכל אחד יש קבוצה משלו בכלא הנשי כולן מעורבות. יש לזה גם הסבר ביולוגי זכרים בטבע תמיד יוצרים היררכיה של כוח שחורים הם יותר חזקים וכן הלאה. אצל נשים הן נוטות לקיים את חייהם בקהילתיות ושותפות – היעדר הפרדה אתנית.
- 4. היחס לסגל-** בעוד שאצל הגברים הם לא מקיימים שום שיתוף פעולה עם הסגל אצל הנשים הן יותר משתפות את הסגל. היחס לנשים הוא לא כזה נוקשה.

הספרות מדברת על המישה סוגים שונים של אסירות:

- 1. המרובעת -** זאת אותה אסירה שלא רואה את עצמה כעבריינית היא משוללת כל אוריינטציה עבריינית היא רואה את עצמה כדומה לסגל ולא לאסירות. לדוגמא קצב רואה את עצמו יותר קרוב לסגל מאשר לאסירים לדוגמא.
- 2. הקרה-** זו האסירה שנוטה שלא להתערב היא רוצה להעביר את המאסר בהנאה מרבית היא באה לנופש שום דבר לא נוגע בה.
- 3. הפוליטיקאית-** היא המישטנקרית של הכלא, אם מרביצים למישהי זה לה.
- 4. אסירת העולם-** זו זו שנוטה להפר את הכללים של הכלא כל הזמן, היא רק מכונה אסירת עולם ולא בהכרח מרצה מאסר עולם.

5. הפושעת- היא זו שלוקחת הכל בכוח היא העבריינית אין לה סכסוך עם הסגל היא לא מפרה את הנורמות מול הסוהרות אלא מול האסירות להבדיל מהאסירת עולם.

מבנה זמיו משפחה- הרבה פעמים אנחנו מכירים את התופעה של יצירת משפחה בתוך הכלא הנשי, נשים עדינות בדרכ רכות יותר מתחתנת לא באמת ברבנות היא מתחתנת עם אסירה אחרת שהיא זכרית בעלת שיער קצוץ שמכותנית גברית, האישה מביניהם מקיימת את תפקיד האמא והזכרית את תפקיד האבא המשפחה הזאת מאמצות מספר אסירות שהן הבנות שלה לפעמים היא מוכרת גם כמשפחה מורחבת דודים וסבים וסבתות.

המשפחה הזאת מתקיימת בכלא עד השחרור סגל בית הסוהר מודע לכך ואפילו מטפח את זה ולמה? כי זה נותן שקט, כי כשיש משפחה שמנהלת סדר הסוהרים לא צריכים לפתח. התהליך הזה עוד יותר מובהק כשלאישה אין משפחה בחוץ או שיש לה אבל משפחה שלילית נניח משפחה שפגעה בה ולכן היא רוצה איזשהו תהליך של חויה מתקנת והכלא מספק את זה. זהו תהליך שקורה בהרבה מבתי הכלא הנשי אצל הגברים אין את זה. מצד אחד זה טוב לסגל ולאסירות הבעיה היא שהאסירות רוצות להשתחרר והרבה פעמים הן לא רוצות להשתחרר כי המשפחה שלה בכלא היא מוכנה לבצע עבירה נוספת כדי לחזור לכלא ופה בטוח היא חוזרת לאותו כלא כי יש רק כלא אחד לנשים ולכן הכלא ניסה להתמודד עם התופעה הזאת והוא מנסה לשמר את הכלא של אותה אישה עם המשפחה מבחוץ כדי שהם יוכלו להשתחרר.

קשר לסבי מורכב - זכר יכול ללכת עם זכר אחר לעשר חמש דק נטו חוויה מינית , אצל אישה לא יש קשר לסבי אבל המטרה זה לא המין אלא קשר רגשי החום והאהבה. בקשר הלסבי המורכב אנחנו רואים שאותן אסירות זכריות אלא שנראחות כמו בנים "בוצ'ות" הן מאוד מחוזרות בכלא המעמד שלהן בכלא הוא גבוהה כי הן הכי קרובות לגברים ויש גם קשרים לסביים אבל אותם קשרים נועדו לספק את הצורך בחום ובאהבה. אצל נשים אנחנו רואים תופעה של אישה שרוצה להתחבק ען האחרת שזה פחות נפוץ אצל הגברים.

אמהות - כאמור נשים לא חסינות מפני כאבי מאסר אבל בנוסף יש להם כאב מאסר נוסף שאין לגברים וזה האמהות שלהן. אבולוציונית אישה היא זאת שנושאת את הילד ברחם שלה ובדרכ הצורך שלה להגן עליו גדול יותר משל הזכר בטבע. מה עוד יותר קשה לאשה? שהיא רואה את עצמה כאשמה לכך שהיא רחוקה מהבן שלה. לגבי האמהות אנחנו מדברים על שתי תופעות שונות של אימהות :

1. היא נכנסה למאסר ויש לה ילדים בחוץ- במקרה הזה אם מדובר בילדים קטינים אז או שהם עוברים לחזקת האב או לחזרת הסבתא או דודים ואם אין משפחה כזאת זה משפחת אומנה או אימוץ. האמא תמיד תעדיף שהילד יישר אצל הסבתא כי כשהוא אצל אמא שלה היכולת שלה לשמר את הקשר הוא גדול יותר.

2. היא נכנסה למאסר כשהיא בהיריו או כשהיא יוצאת לחופשה היא חוזרת בהיריון כלומר הילד נולד תוך כדי שהאישה במאסר. ישראל בדומה ליתר המדינות הדמוקרטיות אנחנו מאוד מתקדמים בנושא של אמהות בכלא הילד נשאר שנתיים ראשונות בכלא. ילד עד גיל שנתיים לא זוכר כלום החוייה הרגשי שלו עם האמא זה לא ילווה אותו ואתה לכל החיים אם יקחו לה את הילד מהיום הראשון זה יפגע בהם קשה מאוד. הילד נותן לה את התקווה להשתחרר.

האופציה השנייה זה מדינות הלא דמוקרטיות כמו ערב הסעודית איראן וכו הם לא מאפשרים את הגידול של הילד עם האמא ולכן כאשר אישה נכנסת להיריון במהלך המאסר הם מנסים לעשות הכל כדי לגרום לה להפיל – באיומים הפרדה ואן זה לא עושה אז מכנסים לה רעלים למזון שיגרום להפלה טבעית של העובר. בישראל יש גיימובי לילדים וכו.

צינוק X - החצר האחורית של בתי הסוהר. X זה תאים מאוד קטנים עם פתח קטן יש שעה ביופם שאתה יכול לצאת להסתובב במסדרון בלבד האסירים משתגעים היו מספר פעמים שבהם אנשים היו ב-X והם פשוט השתגעו. ה-X הם אסורים עפי חוק 65 , צינוק לעומת זאת זה אותם תאים רק שהוא חייב להיות מוגבל בזמן צינוק זה הפרה של התנהגות משמעתית בכלא ברור שגם לצינוק יש השפעה הרסנית על האדם. אסיר דוקר אסיר אחר אז הוא מסוכן אז לוקחים אותו לצינוק.

מכיוון שלמאסר יש הרהב תופעות לוואי, גם לאסיר וגם לחברה. למשל לאסיר: כאבי מאסר, צפיפות, שיעורי מועדות גבוהים. אי לכך בשנים האחרונות מרבית המערכות מחפשות תחליפים. נדבר כעת על החלופות השונות:

1. מאסר על תנאי- התחילו להשתמש בו לפני כמאה שנה, בבלגיה ובצרפת וזאת מתוך ניסיון לצמצם את אוכלוסיית בתי הסוהר. מאסר על תנאי, זה אומר שבמסגרת גזר הדין בהמשך נותן עונש מאסר, אולם עונש המאסר לא מרוצה בפועל אלא אם כן תוך תקופה מסוימת שקובע ביהמש בישראל לכל היותר שלוש שנים, האדם חוזר ומבצע את אותה עבירה, היה והאדם במהלך אותה התקופה שב וביצע את אותה העבירה, ביהמ"ש חייב להפעיל את המאסר על תנאי, יש מקרים חריגים בלבד - ס' 55 וס' 56 לחוק העונשין, שבהם ביהמ"ש מוסמך, להאריך מאסר על תנאי אולם מדובר במקרים כאמור חריגים כאשר הסמכות הזאת קנויה רק פעם אחת! כלומר אפשר להאריך מאסר על תנאי רק פעם אחת.

כדי לא להיצמד לעבירה הספציפית במסגרת התנאי ביהמש כולל משפחה של עבירות לדוגמא אם פרצתי לרכב ביהמש לא קובע אני מטיל על הנאשם מאסר על תנאי במשך שלוש שנים התפרצות לרכב אלא הוא אומר כל עבירות רכוש כך שגם אם גנבתי יופעל מאסר על תנאי וכך גם אם ביצעתי מעשה מגונה אז התנאי יהיה על כל עבירות המין זה אומר שאם ביצעתי מעשה מגונה ואז ביצעתי מעשה אלימות אי אפשר להפעיל את התנאי יש הרבה עבריינים שיש להם 6 מאסר על תנאי בעבירות שונות.

למאסר על תנאי יש לא מעט בעיות כשביהמש גוזר מאסר על תנאי מבחינתו זה WIN WIN SITUATION מבחינתו הוא יכול להחמיר בעונש או לשחרר את האדם לחופשי אז לרוב השופטים נותנים עונש הרבה יותר חמור ממה שמגיע בפועל נניח גניבת מסטיק בזוקה אם ביהמש היה שולח אותי למאסר הוא היה שולח לשבוע שבועיים אבל אם זה מאסר על תנאי הוא יתן 4 חודשים על תנאי שזה חמור יותר מה הבעיה? שהסטיסטיקה מוכיחה ש30% מאלה שנענשים במאסר על תנאי שבים ומפרים את התנאי והתוצאה היא שלביהמש השני אין לו ברירה הוא חייב להפעיל.

התוצאה היא שבמקום שאוכלוסית בית הסוהר תלך ותפחת היא הלכה וגדלה בעקבות המאסר איזה אבסורד אבל אתה לא מבין שה30% האלה גונבים עונש של פי חמישה ממה שאמור להיות. אם מדובר בעבירה ראשונה בדרכ מטילים מאסר על תנאי לשלושה חודשים ביהמש של הבגירים לא ידע את הטווח ענישה של הקטינים וגזר עליו שנתיים על תנאי הוא שב וחזר על העבירה ולכן גזרו עליו שנתיים על תנאי וזהו עונש לא סביר!

בסופו של דבר השופטת ניסתה לא להפעיל את התנאי וביטלה הרשעה המדינה ערערה והמחוזי קבע כי ביטול הרשעה לא נועד למקרים האלה וגזר עליו שנתיים!!! עד כמה יעיל מאסר על תנאי? עונש המאסר על תנאי הוא העונש המרתיע הטהור ביותר, מאסר בפועל משנה את התנאים בפיזיים שלך מחירות לעבדות, עונש קנס משנה את המצב הכלכלי שלך עונש מאסר על תנאי לא משנה שום דבר בחיך כמו שאתה נכנס ככה אתה יוצא מתי היעילות שלו מתבטאת?

אם אתה תבצע או לא תבצע עבירה נוספת הוא לא משנה לך משהו בתנאים הפיזיים שלך אתה כאילו מסתובב עם חרב מעל הראש ובוזה זה מתבטא. למרות המורכבות של המאסר על תנאי מעולם לא בוצע אף מחקר בעניין הזה המחקר היחידי שנעשה זה היה דווקא בישראל עוד לפני הרבה זמן בשנת 1963 אצל פרופ' שוהם ומאז לא בוצע שום מחקר, פרופ' שוהם מצא שמאסר על תנאי הוא מרתיע כאשר מדובר בעבירות אינסטרומנטאליות, כלומר עבירות רכושיות אולם המאסר על תנאי לא מרתיע בעבירות אקספרסיביות רגשיות.

כלומר כשדיברנו על יעילות העונש אממה כאשר מדובר בעבריינים מדופלמים הם לא מורתעים לא בעבירות אקספרסיביות ולא מאינסטרומנטאליות כלומר מאסר על תנאי לא מאיים עליהם. שני המשתנים שנמצאו הכי קשורים להרתעה ממאסר על תנאי הם גיל ועבר פלילי כלומר ככל שגילך צעיר יותר אתה פחות מורתע זה סימפטום של בני נוער לכל דבר. עבר פלילי- ככל שהעבר הפלילי שלך יותר עשיר אז אתה פחות מורתע.

2. מאסר סירוגי- אין את זה בארץ, מאסר סירוגי לא שולל לחלוטין את החופש של האדם אלא הוא רק מגביל אותו הוא מתבצע בשלוש צורות שונות של מאסר:

א. הולנד - זה נקרא מאסר סוף שבוע מה זאת אומרת ? זה כמו חמשוש רק הפוך כלומר כל השבוע האסיר ממשיך לעבוד ישן בבית שלו ובמהלך סוף שבוע מערב שישי ועד יום שני הוא במאסר כל לילה שהוא ישן נחשב לו פזם כלומר כל לילה זה יום הדבר הזה נכון רק לעבירות קצרות. הרציונאל הוא שהמאסר הוא אנטימשקם כי הוא הורס לך את החיים שנת מאסר בפועל הורסת את החיים המשפחה מתפרקת אתה לא חוזר למקום העבודה שלך פה אתה ממשיך לעבוד אין סיבה שיפטור אותך ואתה ממשיך לתפקד כאיש משפחה ובמהלך סופש אתה מרצה מאסר זה יכול להתפרס על שלוש שנים אבל אתה ממשיך את החיים שלך כרגיל.

ב. באנגליה - זה קצת שונה במהלך יום שבת האסיר צריך להגיע לכלא ולבצע שם עבודות ולהשתתף בשיחות בצהרי היום, באנגליה יש משחקי כדורגל ביום שבת ואין משהו יותר כואב לבן אדם שביצע עבירה במגרש כדורגל ומרחיקים אותו משם במשך שנה! וזאת המטרה.

ג. בלגיה - בבלגיה זה נעשה קמת שונה זה סוג של מאסר לילה זה אומר שהנאשם הולך לעבודה חוזר למשפחה הוא יכול אפילו להשכיב את הילדים לישון ובלילה הוא הולך לבית סוהר סוג של מקום לינה כל לילה נחשב כיום למאסר.

3. עבודות שירות/ש"צ - נתחיל מעבודות שירות – עבודות שירות זה בעצם מאסר שאדם מאסר בדרל של עבודות שירות זה אומר שאדם מתייצב לעבודה משמונה בבוקר עד ארבע אחר הצהריים ימים א –ה ומבצע עבודות שההכנסה שלהם הולכת לקופת המדינה היה והאדם לא התייצב בגלל סיבה מוצדקת ואו הפר את תנאי העבודה נגיד הלך מכות איים על הבעל הבית לא משנה מה אוטומטית הוא נשלח למאסר לריצוי יתרת הזמן. בישראל ניתן להטיל עבודות שירות לכל היותר למשך שישה חודשים.

ש"צ – זה משהו אחר לגמרי הוא בכלל לא עונש זהו הליך טיפולי שאדם מקבל במסגרת גזר הדין שעות לתועלת הציבור (פלי"צ-שם נוסף) אדם יכול להחליט עם קצינת המבחן איך לחלק את הזמן יכול להחליט שזה פעם בשבוע שזה שלוש שעות וכו' זה לא נוקשה כמו עבודות שירות הוא עושה את זה בדרכי במתנסים וכו. היה והאדם הפר את התנאים נניח סירב להגיע השעות שנשאר לו מומרות בקנס כלומר אי אפשר להכניס אותו לבית סוהר אפשר רק להמיר את זה בקנס. איזה מקרים נותנים ש"צ – בדרכ אנשים נורמטיביים שביצעו עבודה לא פשוטה אבל מצד אחד אתה לא תכניס אותו למאסר ועבודות שירות זה קשה מידי אז נותנים ש"צ.

4. קנס - זה העונש הכי שכיח מבין כלל הענישה בעולם, הקנס כולל בתוכו גם את הגמול גם את השיקום וגם את ההרתעה. הקנס יש לו הרבה יתרונות:

א. ניתן להתאים אותו לחומרת העבירה ככל שהעבירה יותר חמורה הקנס יותר גבוהה.

ב. ניתן להתאים אותו ליכולת כלכלית דהיינו ככל שאדם עשיר יותר אפשר להטיל עליו קנס יותר גבוהה.

ג. האדם נשאר בקהילה.

ד. לא רק שהוא זול מבחינה תפעולית הוא מכניס כסף למדינה.

ה. הוא מרתיע.

לא בכדי כלומר בגלל היתרונות הנ"ל באירופה כעונש יחיד הכוונה כשביהמש מטיל רק עונש קנס הוא מוטל על 75% מהנאשמים, בארהב כעונש יחיד הוא מוטל על 36% מהעבריינים וכעונש נלווה הוא מוטל על 86%.*** ככל שמצבה הכלכלי של המדינה הוא נמוך יותר מקבלים יותר קנסות!! זה המתאם!!!

אכיפת קנסות - אחת הבעיות בגזירת עונש קנס זה מה קורה אם בן אדם לא משלם? עד מתן גזר הדין בית המשפט הוא נמצא בתמונה כל עוד לא ניתן גזר דין כשביהמש גוזר דין מי אחראי על יישום גזר הדין ? לא היה הוצאלפ עד 95, אם בן אדם לא משלם את גובה הקנס שביהמש מטיל עליו **3 דברים יכולים לקרות:**

א. הנאשמים מרגישים שהם ניצחו את המערכת.

ב. ביהמש יכול להטיל סכומים בלי לחשוב עליהם (סטייל כתובה).

ג. היוקרה של ביהמש בעיני הציבור תיפגע.

עקב כך מרבית המדינות משתמשות בסמכות של אכיפת קנסות כאשר אנחנו מדברים על שלוש שיטות שונות לאכיפת קנסות:

א. **מאסר** - במסגרת גזר הדין ביהמש נותן אופציה לשלם קנס או לרצות מאסר. בדרכ מאה שקל ליום כדי שלא תגיד שעדיך לך לשבת במאסר מאשר לשלם קנס כלומר הקנס לא גבוהה ליום הוא לא 1000 שקל ויש אנשים שבכוונה יושבים במאסר כי אומרים שלא מגיע למדינה כסף.

ב. **עבודה** - ביהמש מאפשר לאנשים לעבוד במקום לשלם כסף מגלמים את זה לכסף לשעה עד שמשלים את הקנס(בישראל אופציה זו לא קיימת א' כן-מאסר).

ג. **חילוט ועיקול** - אין לך כסף נבוא אלייך הביתה ניקח לך דברים אם זאת יש דברים או חפצים שאסור לחלט למשל מקרר מזון בגדים. אי אפשר לעקל תשמישי קדושה ספר קדושה עולה מאות אלפי שקלים. אי אפשר לחלט כלים ששייכים לעבודה למשל לפטופ ואייפד וגם חיות מחמד אסור לחלט. למרות האמור לעיל המחקרים גם בארהב וגם בקנדה מראים שאחוז המשתמטים מתשלום הקנס עומד על בין 25%-70% **הסיבות לאי התשלום** יכולות להיות שונות כגון:

א. **חוסר יכולת**: מדובר על חוסר יכולת מהותית במקרה הזה צריך לעשות הבחנה בין חוסר יכולת לחוסר רצון אם זה חוסר רצון ביהמש ישלח למאסר הרבה פעמים אבל אם זה חוסר יכולת אובייקטיבית ביהמש נוטה לחלק את זה ליותר תשלומים הוא אפילו מקזז.

ב. **חוסר הבנה**: הרבה פעמים נאשמים לא רק שהם לא מבינים את השפה הם לא יודעים קרוא וכתוב זוהי שפה משפטית.

ג. **סירוב** (דווקא) - לא רוצה לשלם מה תעשה לי.?

5. **אי נעימות** (של המדינה – לא קיים בארץ) לאחר שאדם לא משלם את הקנס הוא מקבל התראה (בארץ), תזכורת(בחול) ואם הוא לא משלם אז לא נעים להם אז הם מפסיקים לשלוח לו.

הקנס בישראל - אצלנו עפ"י חוק הקנס לא יכול להיות מותנה כלומר הוא לא יכול להיות על תנאי אתה צריך לשלם את הקנס באופן מידי וכולל אלא אם כן ביהמש פרס לך את זה לתשלומים. אם הוא אכן עושה זאת הוא חייב לציין ספציפית מתי יתבצע כל תשלום וכמה, אם האדם לא משלם את הכסף בזמנו ואו במועדו יש תוספת פיגורים של 50% לכל פעם.

יש לציין בעניין הזה שלביהמש יש סמכות לבטל את אותה תוספת פיגורים אם הוא שוכנע שהיו לכך סיבות מוצדקות. למשל או שאדם באמת בתום לב לא שם לב ולא מתוך מטרה להתחרט. את הקנס אפשר להטיל בישראל על כלל סוגי העבירות דהיינו חטאים עבירות ופשעים.

אכיפת קנסות בישראל - עד 1995 לא היה לנו מרכז גבייה בישראל לא היה הוצאה לפועל התפקיד של גביית קנסות היה מוטל על משטרת ישראל, זה גם לא בוצע כהלכה כי למטרה לא היה משאבים לעשות את זה ואז יצא שכל אלה שלא משלמים קנס לא קורה להם כלום וכתוצאה מכך הוקם ב-1995 המרכז לגביית קנסות כאשר מאז הוא המרכז היחיד שרשאי לגבות את הכספים הללו ואכן מאז הקמתו נראה שהם באמת מצליחים לגבות יותר ממה שהיה קודם אולם מספר המסרבים לשלם נשאר זהה כשהיה כלומר מבחינה מוסרית נשארנו אותו דבר.

6. מבחן- הכוונה לשירות המבחן או קצין מבחן, בארהב עד סוף המאה ה-19 לא היה דבר כזה מבחן אדם בשם ג'ון אוגוסלוס סנדלר עני היה לו תחביב להגיע לבתי משפט ולשמוע דיונים והוא שם לב שבהרבה מקרים אנשים נכנסים לבית סוהר בגלל חוסר מזל או אבטלה כי בתקופה ההיא המובטלים היו נכנסים לבית סוהר ובאחד המשפטים הוא נעמד על רגלו וביקש מבית המשפט לדחות את המתן גזר הדין, כאשר בינתיים הוא יפקח על הנאשם בית המשפט, נשמע ונתן דחייה קצרה בת שלושה חודשים וכאשר הדיון התחדש האדם מצא עבודה הפסיק לשתות ולמעשה חזר למוטב ביהמ"ש הסתפק בעניינו בעונש סמלי, בלבד ג'ון אוגוסלוס ראה בזה הצלחה והחליץ לאמץ עוד ועוד נאשמים ועשה זאת במשך 19 שנה והוא טיפח 2000 עבריינים ומבין כל ה-2000 רק עשרה ברחו כלומר 99.5% הצלחה.

לאחר מותו של אוגוסלוס המבחן קיבל בארהב מעמד חוקי ולאחר מכן בבריטניה ואנחנו ישראל בעקבותיה היום המבחן הוא חלק בלתי נפרד מכל מערכת ענישה מודרנית. בישראל שירות המבחן הוא שייך למשרד הרווחה מי שנמצא שם הם עובדים סוציאליים הם היחידים בארץ שיש להם מונופול הם מצטיירים כקציני מבחן, כי הם ידם הארוכה של בתי המשפט בית המשפט מבין במשפטים אבל לא תמיד הוא מבין בטיפול ובגלל זה יש את קצין המבחן.

כאשר ביהמ"ש לפעמים מתלבט בעניין ענישה הוא מבקש תסקיר אשר בא מהמילה סקר ולמה? כי הוא סוקר את חייו של הנאשם מי שאמון על התסקיר הם קציני המבחן. התסקיר הוא בעצם חוות דעת פסיכוסוציאלית אודות חייו של הנאשם במילים אחרות כשביהמש קורא את התסקיר הוא צריך לדעת הכל על הנאשם! יש משמעות עצומה לתסקיר בעניין ענישה!!! לפעמים התסקיר נותן כאפה לכל כיוון !! ** לא ניתן לערער על התסקיר עצמו אפשר לערער על פסד שניתן או ניתח לא נכון תסקיר.

היום נסיים את הנושא של חלופות מאסר. דיבנרו על מאסר על תנאי על שלצ וכו' סיימנו בשיח על התזכיר.

יש לציין שהתזכיר מהווה המלצה בלבד במילים אחרות, ביהמ"ש יכול לקבל אותו ואו לדחות אותו לצורך העניין כל דבר שמוגש לביהמ"ש הוא בגדר המלצה הוא לא מחייב את בית המשפט, למשל טענת אי שפיות כדי להוכיח את הטענה הזאת ביהמש מקבל חו"ד פסיכיאטרית והוא יכול לקבל אותה ויכול שלא. הכל בגדר המלצה בפניו. למרות שזה בגדר המלצה נראה שיש מתאם (קשר) מאוד גבוהה בין ההמלצה לבין החלטת ביהמ"ש, קשר שמגיע ל-84% בביהמ"ש המחוזי ו-90% לביהמש השלום. המסקנה היא שלמרות שמדובר בהמלצה ביהמש נותן לו משקל רב. אצלנו בארץ החוק מתייחס לשלוש קטגוריות גיל שונות ביחס לתזכיר:

1. קטינים - 12-18 - גיל האחריות הפלילית של קטינים זה מ12 ויום עד 18 ויום (זה משמעותי מאוד עניין הגיל דוגמת הפס"ד של קטין שרצח בהיותו חצי שעה לפני גיל 18 ובכל זאת לא פסקו לו עונש מוות- פס"ד אמריקאי)- כשמדובר בקטינים כלפיהם ישנה חובת תזכיר בכל מקרה חייבים בכל מקרה לא ניתן להרשיע קטין בלי תזכיר. יחד עם זאת ביהמ"ש לא יחשף לתוכנו של התזכיר עד לאחר קביעת אשמה ודין ולמה? כי אם הוא ידע שהוא ביצע עבירות עוד לפני שהוא קבע את אשמתו בדין, בתוך התזכיר מופיעים פרטים על העבר הפלילי שלו.

2. צעירים - 18-21 - כלפיהם ישנה חובת תזכיר, רק אם ביהמ"ש שוקל להטיל עליהם מאסר בפועל, במילים אחרות אם הוא לא שוקל להטיל מאסר בפועל אין חובת תזכיר. הסגור תמיד יבקש תזכיר כי קצינת המבחן היא תמיד לטובת הנאשם הפרקליטות יכולה להתנגד. אם ביהמ"ש רוצה בכל זאת תזכיר הוא יכול לקבל זאת זכותו, אולם גם כאן החשיפה לתזכיר היא רק לאחר קביעת האשמה בדין בשלב הטיעונים לעונש אחרי הכרעת דין כשהוא נחשף לעבר שלו רק במידה והוא אשם הוא יכול להיחשף.

3. בגירים - 21+ - כלפיהם בכל מקרה אין חובת תזכיר, אממה אם ביהמ"ש רוצה הוא יקבל. אם ביהמ"ש נעול על עונש הוא לא צריך כאשר הוא מתלבט הוא יבקש את זה. גם כאן בנוגע לשתי הקטגוריות הנל החשיפה לתזכיר היא רק לאחר קביעת אשמה.

נושא חדש ואחרון: ההליך הפלילי:

כשאנחנו מדברים על ההליך הפלילי אנחנו מדברים על שלוש קטגוריות שונות:

- 1. סד"פ** - סדר הדין הפלילי זה כל הכללים שנוהגים בבית משפט למשל מי מעיד ראשון האם לשופט מותר להתערב כמה זמן משפט יכול להתארך וכו'.
- 2. ראיות** - זה בעצם כל הדרכים שיש לנו להוכיח את אשמתו או חפותו של אדם. על ראיות קמים ונופלים משפטים אין דבר כזה צדק, אין דבר כזה אמת יש ראיות אדם מורשע, אין ראיות הוא הולך הביתה. למשל בשעה 12 בלילה נצפה אדם עם מצלמת רחוב שמתעדת אותי נפגש עם אותו אדם אני מוסר לאותו אדם חבילה והוא בתמורה נותן לי כסף, אותו אדם מרחק עם החבילה למשטרה שהייתה עדה לאירוע, עוצרת אותי בחשד לעבירות סמים, טענה לא טובה משפטית, היא טענה רחבה ולמה? כי היא מאוד קלה להוכחה- אין לי מושג זה לא אני- זה טענה שרוב הנאשמים טוענים אותה הטענה האחרת היותר מתוחכמת היא הטענה המצומצמת- נכון זה אני נכון מסרתי חבילה ונכון קיבלתי כסף אבל מי אמר שיש שם סמים- זו טענה הרבה יותר קשה משפטית אם לא תופסים אותו אני הולך הביתה מה שמשנה זה ראיות.

דוגמא נוספת זה עבירות מין: גבר נפגש עם אישה היא מתלוננת על אונס יש טענה רחבה, אין לי מושג מי זאת ולמה היא לא טובה? די בכך ששערה מראשך נמצא בבית שלה יאשימו אותך באונס, הטענה המצומצמת ביותר, זה היה בהסכמה, זו טענה הרבה יותר מתוחכמת וטובה, לכו תוכיחו את זה!!!

3. עונשין- זה כל מה שמותר ואסור במדינת ישראל ובנוסף אם הוא אסור אז מה העונש הקבוע בצידו. גם על העונשין אנחנו רבים בבית משפט גם על זה תיקים קמים ונופלים כי אני טוען למשל שלא בוצעה עבירה למשל **סעיף הגניבה 384** – זה גניבה הנוטל חפץ לצמיתות במטרה שלא להחזיר, אז אם אני לוקח למישהו בפנים את הלפטופ אז ברור שזה גניבה אבל נניח שלקחתי למישהו את הטלפון הנייד של מישהו ומאשימים אותי בגניבה והטלפון שלי נראה באמת אותו דבר אז זה טעות במצב דברים אני הולך הביתה.

דוגמא נוספת- איומים אנשים שלא עבריינים בדרכ אומרים חכה אחרי השיעור אני יפוצץ אותך עברייני אמיתי בחיים לא מאיים ככה הוא אומר לך "עליי" ! האם זה איום או לא? הסנגור יטען שזה לא איום. יש איומים שהם בגדר של התנהגות.

סד"פ:

תמיד כל הסדר הדין הפלילי אנחנו מדברים על מה התהליך שמתרחש בפועל אז קודם כל זה תמיד מתחיל **בתלונה- שלב ראשון**, לפעמים נדמה לנו שהמשטרה מסתובבת ברחוב עם אקדחים שלופים ומחפשת עבריינים 95% מעבודת המשטרה זה בזכות הציבור כלומר בזכות התלונות, עקרונית על פי חוק כל תלונה שמתקבלת המשטרה מחויבת לטפל בה. מדוע עקרונית? כשמדובר בעבירות מסוג חטא \ עוון יש סמכות למשטרה שלא לחקור לא משנה למה, היא יכולה לא לחקור כלומר אם מדובר בעבירה מסוג פשע היא חייבת לחקור. הסטטיסטיקה מצביעה על כך ש14% מכלל התלונות שמוגשות בכלל לא מטופלות. כמובן שזה בקטגוריות של חטא או עוון, אממה גם כשמדובר בעבירה מסוג פשע והגם שהמשטרה מחויבת לטפל הרי שמדובר בסדרי עדיפויות.

בשלב השני מתקיימת חקירה כאן המשטרה חוקרת בהנחה והיא בחרה לעשות את זה, בתום החקירה החוקר **מעביר את התיק לתביעות ופרקליטות- שלב שלישי**, החוקר הוא לא עורך דין הוא לא יודע אם יש מספיק בשר בתיק. התביעות זה משטרה הפרקליטות זה משרד המשפטים המשטרה מטפלת ככלל בתיקים ברף החומרה הנמוך יותר למשל סמים אז זה יהיה שימוש בסמים לצריכה עצמית אם זה תקיפה אז זה יהיה תקיפה סתם.

פרקליטות מטפלת בעבירות היותר קשות למשל סמים אז זה יהיה סחר אם מדברים על אלימות זה זה יהיה רצח. ברור שמבחינה כמותית מספרית כמות התיקים הגדולה יותר היא אצל התביעות אבל מבחינתנו זה אותו דבר כי שניהם מייצגים את מדינת ישראל. רק לתובע או לפרקליט יש סמכות לסגור את התיק:

1. חוסר אשמה- זה אומר שהבן אדם לא אשם כלומר טעינו בזיהוי זה לא אתה, לחשודים זה הדבר הכי טוב שיכול להיות כי במילים אחרות אין שום רישום פלילי.

2. חוסר ראיות- אנחנו חושדים בך אבל אם אנחנו ננהל נגדך משפט יש מצב שתהיה זכאי ובגלל זה אנחנו לא לוקחים את הריזיקה ואנחנו סוגרים את התיק. אם אני ישווה את זה להליך משפטי זה מאוד דומה לזיכוי מחמת הספק. למה הכוונה? יש שופט מחוזי בתל אביב שבכל פעם שהוא מזכה מישהו מחמת הספק הוא אומר "זיכיתי אותך אבל אל תעשה את זה עוד פעם" זה אומר שההיגיון מצביע שזה הוא אבל מזכים אותו.

דוגמא לחוסר ראיות- סכסוכי שכנים זה יכול להידרדר מאוד זה מתחיל מזה שהוא מעליב אותך אתה מקלל אותו ואז הוא לוקח את הכלב שיעשה אצלך בגינה קקי וכ"ו וכ"ו, אתה יודע שאם אתה הולך למשטרה הם לא יכולים לעשות כלום אז אתה שם מצלמות ואתה רואה שהגלגלים שלך מפונצרים ואתה רואה איך בן אדם מגיע פותח את הכניסה דוקר את ארבעת הגלגלים ואתה יודע שזה הוא, זה תיק שייסגר מחוסר ראיות- שעה שלוש בבוקר חושך רואים רק את הסנטר כי הכובע קסקט מסתיר מבנה הגוף שלו יכול להיות דומה לכל מישהו אחר בבניין זה הספק שיכול להיות שזה לא הוא. לא משנה מה יודעים משנה מה אפשר להוכיח למרות שההיגיון אומר שזה בטוח הוא.

לגבי תיק שנסגר מחוסר ראיות יש רישום פלילי כלומר כשאותו בן אדם יוציא תעודת יושר יופיע לו ברישו שתיק נסגר מחוסר ראיות למה זה משמעותי? כי אם מישהו שרוצה להיות עו"ד ויש לו תיק שנסגר מחוסר ראיות הוא לא יוכל להיות עו"ד.

לכן צריך לפנות למשטרה בבקשה לפני משורת הדין (באמצעות עו"ד) או שתמירו לו את זה או שתגישו כתב אישום כי אם יגישו כתב אישום והוא יצא זכאי אז ימחקו לו את זה. האינטרס השיקומי הוא חלק מהאינטרס הציבורי שלנו ובדרכים לא מערימים קשיים כשמדובר בעבירה ראשונה. לגבי זה שיש התיישנות יש את פסד סאסי בחור שביצע עבירות כשהוא היה קטין הוא הגיע לבחינות לשכת עורכי הדין מסר כי הוא עשה עבירות כשהיה קטין עשר שנים הוא לא קיבל אישור להיות עו"ד.

3. חוסר עניין לציבור - יש ראיות אפשר להוכיח אבל משיקולים של הציבור אנחנו מחליטים – המשטרה - לסגור את התיק. חוסר עניין לציבור נשמע שזה לא מעניין את הציבור - לא נכון!! מעניין מאוד לפעמים אבל זה שיקולים מאחורי הקלעים, בחוסר עניין לציבור בפרקטיקה אנחנו מדברים על שני סוגים של תיקים :

האחד זה התיקים שלא מעניינים את הציבור זה העבירות שהאו שהן מינוריות או כאלה שנעשות בהיקף מאוד רחב למשל גניבה של מסטיק בזוקה, אם מדובר בעבירה ראשונה של סמים לשימוש עצמי ותפסו אותו ואין עבר פלילי וזו עבירה ראשונה סביר להניח שיסגרו את התיק מחוסר עניין לציבור. מבחינת רישום ברור שיש רישום כי יש פה ראיות!!! ואם מחוסר ראיות יש רישום אז קל וחומר שפה יהיה.

הסוג השני זה עבירות חמורות מאוד אפילו רצח למשל חייל של רוזנשטיין, רוזנשטיין הולך לבר בתל אביב מזמין עיתונאים ושלח את החייל שלו בזמן הזה לרצוח משהו ויש לו אליבי מצויין. החוקר אומר אנחנו יודעים שרצחת אתה החייל של רוזנשטיין באופציה השניה אנחנו סוגרים לך את התיק מחוסר עניין לציבור אנחנו רוכשים עבורך בית ומשנים את השם שלך אל תבוא לישראל לעולם כל מה שאנחנו רוצים שתגיד זה הוא שלח אותי ולמה?

כי אני כלום אני חייל היא רוצה את הלויטן אני רק זה שיכול לעזור להם זה שווה לסגור את התיק מחוסר עניין לציבור - זה מאוד מעניין את הציבור אבל זה שיקולים שאנחנו לא יכולים להבין אותם. יש לציין שעד לשלב הזה (של סגירת התיק) האדם מוגדר כחשוד הוא לא נאשם במילים אחרות ביהמש הוא לא בתמונה בכלל הכל זה מה שקורה מאחורי הקלעים.

שלב רביעי - משפט - פה הוא כבר חשוד בדימוס זה אומר שכאן המשטרה בחרה להגיש כתב אישום ברגע שהחליטו להגיש כתב אישום למשטרה אין סמכות לעשות כלום בידי ביהמש. למשפט יש מספר שלבים :

1. הקראה : ביהמ"ש מקריא לנאשם את כתב האישום ברור לנו שאם מדובר בכתב אישום של שתי שורות אז קל לקרוא את כתב האישום, אבל מה קורה כשמדובר בכתב אישום של 70 עמודים הנוהג זה שהוא פונה לסנגור ושואל אותו אם הוא קרא את כתב האישום או לא. כשביהמ"ש מקריא לך את כתב האישום הוא שואל אותך מה תשובתך ? זה כן או לא אתה צריך להגיד כן או לא.

יש לך אופציה להגיד או כן או לא אם אתה אומר כן אוטומטית אתה מורשע אבל יש לך אופציה להגיד לא, אתה לא צריך להוכיח שאתה חף מפשע הם צריכים להוכיח שאתה אשם ולא רק זה הם צריכים להוכיח שאתה אשם מעבר לכל ספק סביר. אז נגיד לא, ואם יש לא אז מתקיים הליך הוכחות מביאים את עדי התביעה וכו' אם יש ראיות ואני יודע שהבן אדם יהיה אשם הוא יחטוף על הראש הוא הטריח את העדים הוא גרם למשפט ארוך וסרב את המערכה לא כמו זה שמודה שמביע אחריות מביע חרטה.

סד"פ המשך:

דיברנו על השלבים הראשונים שבהם האדם היה חשוד דהיינו תלונה לאחר מכן חקירה העברת התיק לתביעות או לפרקליטות רק לתובע בהעברת התיק לתביעות או לפרקליטות יש סמכות לסגור את התיק. חוסר אשמה חוסר עניין לציבור וחוסר ראיות רק לגבי חוסר אשמה אין רישום פלילי לאחר מכן עברנו לשלב המשפט שכבר מדובר בנאשם ולא בחשוד, תחילתו של המשפט הוא מהקראה לאחר מכן יש השבה – כן או לא.

א. בשלב ההקראה זה השלב שבו ביהמש מקריא לנאשם את כתב האישום.

ב. השבה זה אומר שהנאשם צריך להשיב כן או לא אם הוא אומר כן אוטומטית הכרעת דין וזה הרשעה במידה והשיב כן מתחילים לנהל הוכחות.

בין ההקראה לבין ההשבה יש זכות לנאשם להעלות טענות מקדמיות ס' 149 לחסדפ כולל עשר חלופות שונות שבהן טענה מקדמית שמתקבלת סוגרת את התיק ושולחת אותו הביתה לפעמים זה טענה טכנית בלבד הוא הולך הביתה ולא צריך להשיב בכלל למשל התיישנות – היא טענה טכנית וזו טענה שסוגרת את התיק וזה אל שמנה אם הוא עשה את זה או לא עשה את זה.

דוגמא נוספת: חסינות – חסינות סוגרת תיק, חבר כנסת חנה באדום לבן הוא מגיע לביהמש יש לו חיסנות אי אפשר לתת לו דוח. חוסר סמכות מקומית \ עניינית – גם טענה מקדמית התיק נסגר וצריך להתחיל מחדש את התהליך.

דוגמא נוספת: כתב האישום לא מגלה עבירה זה אומר שהתביעה למשל או שהיא שגתה בזה שהיא שמה את העבירה שאין בכלל עבירה לדוגמא ב2010 היה סם חדש שנקרא מבסוטון שנבוקדה הזאת הוא עוד היה חוקי הייתה הנחיית מפכל לעצור את כל סוחרי המבסוטונים והנייס גיי זה היה חוקי המשטרה עצרה את כל הסוחרים למחרת הביאו אותם להארכת מעצר בבית משפט שלום בתל אביב הסנגורית המחוזית ביקשה לשחרר את כל החשודים כיוון שלא מדובר בכלל בעבירה השופט שאל למה את מתכוונת? היא אמרה שזה צריך להיות כתוב בפקודה כדי שזה יהווה עבירה השופט מדפדף בפקודה וראה שיאן את זה, כולם השתחררו 3 חודשים אחרי זה נכנס לפקודה זה דוגמא שזה לא עבירה. זה דוגמא קלה, דוגמא קשה יותר זה כשאנחנו מתווכחים אם בכלל זה עבירה מה זאת אומרת?

נניח לקחתי לעדן את הלפטופ זה גניבה אבל אם אני לוקח לו את הטלפון ואמרתי שחשבתי שזה שלי אז זה כבר טעות אז אפשר להתווכח על זה. בין לבין בין ההקראה לבין ההשבה נכנס גם **עסקאות טיעון \ הסדרי טיעון** – 90% מהתיקים מסתיימים בהסדרי טיעון בלי הסדרי טיעון היינו נופלים אין מצב שהיינו מצליחים לנהל מערכת משפט עם 550 שופטים 21 מיליון תיקים אין מצב כזה!! זה מצויין לכולם, לשופט יש יומן שעמוס לעוד שנתיים הוא לא יכול להכניס כלום. לתיקי הוכחות הוא נותן יום או יומיים בשבוע אם יש תיקי הוכחות מורכבים מאוד הוא צריך לכתוב הכרעת דין של 60 עמודים כל הפגרה הולכת לו. זה נפלא שהצדדים אומרים להם שהגיעו להסדר.

זה טוב לעו"ד, זה טוב לציבור, היחיד ש"נדפק" זה הקורבן כי על חשבוננו עושים את ההסדר הדוגמא הכי טובה זה קורבן אונס שמחכה שיהיה צדק ופתאום ממירים את כתב האישום מאונס למעשה מגונה מאסר על תנאי 3 חודשים ולקורבן זה לא טוב. ההסדר יכול לבוא לידי ביצוע בתנאי שאתה מודה. ההודיה לפעמים אתה לא מודה במשהו שעשית לפעמים ממירים לך את האישום באישוף הרבה יותר קל בשביל שתודה הסיכוי של התביעה זה שתצא זכאי אז מקסימום אתה תורשע. יש לנו בסטטיטיקה 99% הרשעות. לתביעה זה מצויין כי אתה צריך להודות. אף אחד לא יודע מה השיקולים של התביעה כלפי מי היא מוכנה לעשות הסדרים וכלפי מי לא. אתה לא יכול לדעת מה עומד שם מאחור. אין שום סטטיסטיקה בישראל על הסדרי טיעון.

ג. **הכרעת דין** : בהנחה והנאשם הודה או כפר וניהל הוכחות ונמצא אשם ביהמש מרשיע אותו במסגרת הכרעת הדין.

ד. **טיעונים לעונש** : זה השלב שבו אפשר לחשוף גם את העבר הפלילי עד כה השופט היה אובייקטיבי כלומר רק אחרי הכרעת דין אפשר להיחשף לעבר הפלילי. בשלב הזה כל צד רוצה לשכנע לכיוון שלו , התביעה רוצה עונש מוות בייסורים הסנגור רוצה לשים לך כתר על הראש ברור שיש קיצון לכאן ולכאן המילים אחרות התביעה תטען לחומרא וההגנה לקולא, הרישום הפלילי שלך זה הקלף המנצח מבין כל הקריטריונים שמשפיעים על הענישה זה הקריטריון הכי מובהק השאלה הראשונה שביהמש שואל זה האם יש עבר פלילי!! הרקע המשפחתי שלו מעניין אבל לא כמו עברו הפלילי.

כלומר יש קריטריונים נוספים אבל העבר הפלילי הכי חשוב. עד 2012 הייתה תחושה שיש פערים מאוד גדולים בין שופטי בינם לבין עצמם וגם השופט עצמו כאשר מדובר בשני נאשמים שונים היו פערים. אז הייתה תחושה שהיו פערים מאוד מאוד גדולים אי לכך ועדת גלודנברג קבע שצריך להיות הבניית שיקול דעת שיפוטי כלומר היום יש מתחמי ענישה השופט לא יכול לזוז מהתחמים יש מינימום ומקסימום אממה שגם בתוך המתחם הזה יש שקד ואז אנחנו מוצאים פערים אבל הם לא אמורים להיות גדולים כמו פעם. בשלב של הטיעונים לעונש מביאים את כל העדים לעניין העונש : עדי אופי , תעסוקה , סטודנט וכי הכל מובא בשלב הטיעונים לעונש.

ה. **גזר דין** – השלב האחרון , דהיינו על בסיס הטיעונים השונים ביהמש גוזר את הדין .

ו. **ערעור**- כל צד שמרגיש שנעשה לו עוול יכול להגיש ערעור , ניתן גזר דין לא משנה אם זה המדינה או אם זה הנאשם רוצים לערער על גזר הדין אם זה היה בשלום פונים למחוזי **ערעור ראשון הוא בזכות** משמע שלביהמש הוא לא יכול להגיד אני לא רוצה לדון בערעור הוא חייב לדון בזה הזמן להגשת זכות ערעור זה 45 יום, לכל צד יש כאמור זכות , צד שלא ניצל את זכותו איבד אותה. יש פה 3 אופציות :

1. הנאשם מגיש ערעור על חומרת העונש בעוד התביעה לא הגישה ערעור במקרה הזה לביהמש יש שתי אופציות של התמודדות או לדחות את הערעור כלומר להשאיר אותו כמו שהוא לא להתערב או להקל כי הנאשם הגיש ערעור והתביעה לא ועל כן ביהמש לא יכול להחמיר. לפעמים ביהמש בעניין הזה רוצה להכניס לתביעה אז מה שהוא עושה השופט כותב אני דוחה את הערעור אבל יצויין שאם התביעה הייתה מגישה ערעור על קולת העונש הייתי מחמיר עם הנאשם!!! הוא בעצם רוצה להגיד שהתביעה הייתה צריכה להגיש ערעור.

2. המדינה מגישה ערעור על קולת העונש בעוד שהנאשם לא במקרה זה גם יש שתי אופציות או לדחות את הערעור או להחמיר הוא לא יכול להקל.

3. אם שני הצדדים בו זמנית הגישו ערעור דהיינו הנאשם על חומרת העונש והתביעה על קולת העונש במקרה הזה יש שלוש אופציות אפשרויות להחמיר להקל או להשאיר את גזר הדין אותו הדבר. אותו דבר גם במחוזי – 45 יום מערערים לעליון עד לפה ערעור בזכות אם אני רוצה לערער על החלטה במחוזי והתחלתי בשלום אז זה כבר **רשות ערעור** כלומר ערעור ברשות והזמן הוא עד 30 יום – 98% ביהמש הוא לא מרשה רשות ערעור זה הכלל הוא ירשה כשמדובר בחדשנות משפטית או שזה משהו שצריך לשנות את כלל ההתנהלות באוכלוסיה.

משפט חוזר- נניח סיטואציה שאני מואשם ברצח אני נמצא אדם מגיש ערעור לעליון בזכות הפסד נהיה חלוט אחרי 45 יום אי אפשר לערער עליו אממה אחרי שנה מוצאים את הרוצח האמיתי מדובר בפסד חלוט מה עושים? אם יש ראיות חדשות תמיד אפשר לפתוח את התיק מחדש , זה אומר שאם יש ראיות חדשות שיש בהם כדי לשנות את התוצאה תמיד אפשר לפתוח את התיק מחדש.

התנאי כאמור הוא שלא סתם פותחים את התיק מחדש אלא יש ראיות חדשות בישראל אולי המקרה הכי מפורסם בעניין של משפט חוזר זה עמוס ברנס- חיילת בשם רחל הלר תפסה טרמם מאזור הדרום באזור ראשון הנהג סוטה לכיוון החולות אונס אותה ורוצח אותה כל המדינה רעשה המשטר חייבת לפענח תיק כזה התיק הונח על כתפיו של רפק מרקוס שלקח על עצמו אני פותר את התיק בוודאות הוא מתקדם כל המדינה, כל התקשורת עליו בן אדם עובר במקום הלא נכון עמוס ברנס ונתפס כחשוד בסופה של 3 ימים של חקירה כאשר השחזור לא תאם בכלל את המציאות והחקירה הייתה כולה לא כבילה מבחינת החוק הוא הורשע והשופט חיים כהן דחה את הערעור, כעבור שמונה שנים השפט חיים כהן פורש לגמלאות ובא לבקר את עמוס ברנס בבית סוהר ואמר לו שמונה שנים אני לא ישן בלילה בגללך אני חושב שטעיתי.

אם הוא טעה אין מה לעשות מותר לו הוא בשר ודם, אחד מהסעיפים של חוק העונשין זה הגנה על הרשות השופטת כלומר שופט שטעה אי אפשר לתבוע אותו בניזקין. הוא הגיש בשמו של עמוס ברנס מכתב למשפט חוזר כדי לפתוח את התיק ולהביא את הראיות המדינה הייתה צריכה להביא את כל העדים מחדש ולמדינה לא היה כוח לזה והיא חזרה מכתב האישום היא לא ניהלה את המשפט יכול להיות שזה הוא ויכול להיות שלא, לא נשמעו ראיות מחדש לאחר מכן הוא ביקש פיצויים והמדינה סירבה לתת לו ואז חיים כהן הגיש בשמו את המכתב וקיבל 5 מיליון. את כל הכסף הוא העביר למשפחה שלו ולחברים שלו.

נושא חדש ואחרון- מניעת פשיעה:

מניעת פשיעה עוסקת בשני מצבים או צמצום עבריינות שהתחילה או מניעת התנהגות שעוד לא התחילה, אין מצב שאפשר למנוע עבריינות, עבריינות היא מנת חלקנו מאז ומתמיד מאז שיש חברה מאז שיש חוקים יש עבריינות יש הטוענים עוד שיצר האדם רע מבטן עימו האם החברה היא זו שהופכת אותו להיות רע או שמע זה הגנטיקה וזו שאלת המיליון. כל ניסיון של המשטרה למגר פשיעה לא הצליחה כלומר זה נשאר קבוע יש לנו מצב של שפיעה שתמיד יהיה. אין אינטרס כזה למנוע פשיעה.

מניעת פשיעה בעבר עד לפני עשור דובר עליו באלמנטים שליליים כלומר אני מנסה למנוע התנהגות שלילית. יש לזה קונוטציה לא כל כך טובה ולכן שינו את הסמנטיקה היום אנחנו לא מונעים עבריינות אנחנו מקדמים התנהגות בריאה וחיונית, פעם היה בית חולים לחולי נפש היום יש מרכז רפואי לבריאות נפשית וכו'.

מניעת פשיעה מתייחסת לשלושה שלבים שונים של מניעה: ההשאלה של השלבים הללו של מניעת פשיעה נלקחו מעולם הרפואה.

1. ראשונית: בעולם הרפואי מניעה ראשונית הכוונה מניעת מחלה עוד לפני שזו בכלל מתרחשת למשל חיסון למשל צחצוח שיניים במטרה למנוע עששת, בעולם של פשיעה הכוונה בדרכ למסע הסברה אנחנו מנסים לחנך להתנהגות לא עבריינית. הרחבה: מניעה ראשונית היא בדרכ מניעה מאוד פשוטה היא זולה לא מצריכה הרבה שכל היא פונה לקהל יעד מאוד מאוד גדול גם לנורמטיבים וגם לעבריינים לכולם בעצם. התפיסה הזאת של מניעה ראשונית מבוססת כשיצר לב האדם הוא חלש ולא צריך להעמיד אנשים בפיתוי איך אמר הרמב"ם "אל תעמידהו בניסיון ואל תעמידהו בביזיון".

כלומר מניעה ראשונית קוראת לבטל את אותן הזדמנויות למשל סורגים מונעים פריצה לדירה יכול להיות שבלי הסורגין יפרצו לך את הדירה, זהירות כלב בחצר יכול להיות שיש לך פודל בחצר אבל זה יכול למנוע פריצה במילים אחרות המבנה הסביבתי יכול להשפיע על פשיעה.

המבנה הסביבתי משנה פשיעה למשל אם אין אבנה קניון מרוחק מבית ספר הורדתי לפחות מ%50 את עבירות הגניבה בקניון ולמה? תיכוניסטים מבריזים משיעור הולכים לקניון מכאן ועד הגניבה המרחק הוא קצר כשהקניון הוא רחוק אין לך מה לקנות. אם אני בונה בניין מחוספס לא חלק מנעתי גרפיטי אי אפשר לעשות גרפיטי על קיר כזה, זה זול ולא אלים ובכל מנעתי את העבירה.

אם כן אפשר לראות שמדובר אומנם לא בעבירות הכי חמורות שיש בספר העונשין זה אל רצח אבל מדובר בעבירות היומיומיות שלנו על כל 500 גנבות יש רצח אחד, כלומר יש לנו פי 500 גניבות על כל 500 פריצות לאוטו יש רצח אחד כלומר זה העבירות שקורות בדרכ, אלה שטוענים כנגד הגישה הזאת טוענים כי יש בכך כדי להעמיק את האפליה בין עשירים לבין עניין ולמה? כי עשירים יכולים להרשות לעצמם מצלמות חומות משטרה פרטית אבל אלה מסביב אין להם את היכולות הכלכליות ומה שקורה הפשיעה לא נעלמת היא פשוט נודדת והיא נודדת למקומות יותר עניים. האנשים העניים נשדדים יותר מהעשירים למרות שהם עניים.

אדריכלים שבנו מבנים תמיד לקחו בחשבון נזקי טבעגון רעידות אדמה גשם וכו'. בשנים האחרונות הם מתחילים לשים לב לפאן האנושי והם בונים את הבניין בהתאם לפשיעה. **לדוגמא:** בשנות ה-70 בנו את הבניינים על הקרקע והגיעו להציף לשכונות כי זה מבנים נמוכים ולכן החלו לבנות את הבניינים על עמודים.

2. שניונית- הכוונה בעולם הרפואה זה טיפול במחלה שרק החלה למשל אם אנחנו מדברים על השיניים אז סתימה כלומר יש לנו חור בשן עושים סתימה יש לנו קצת חום לוקחים אקמול המחלה זה עתה החלה, בפשיעה אנחנו מדברים על תחילתו של עולם עברייני כאילו עכשיו יש עבירה ראשונה ואנחנו מנסים לעצור את זה עכשיו. אם יש אזורים נוספים שהם מועדים לפרוענות נכניס שם יותר שוטרים.

בהרחבה: המניעה השניונית כבר נוגעת לאוכלוסיה הרבה יותר מצומצמת אם במניעה הראשונית זה היה מופנה כלפי כל האוכלוסיה השניונית כלפי אוכלוסיה הרבה יותר מצומצמת.

3. שלישונית- בעולם הרפואה המחלה היא כבר בעיצומה ואנחנו מנסים לעקור אותה מהשורש למשל כאן זה יהיה טיפול שורש או נניח חולה סוכרתי אז כריתת רגל. בעולם הפשיעה אנחנו מדברים על עבריין ואנחנו מנסים למנוע ממנו לבצע עבירות כאשר המניעה אולי הסופית והמוחלטת היא עונש מוות. יש גם בעצם דרכים יותר מתונות כמו מאסר או גירוש.

המשך מניעת פשיעה:

מניעה שניונית עוסקת בהתערבות שרק החלה העבריינות כאשר המטרה היא כמובן לצמצם. נדבר על קטגוריות שונות שמתייחסות למניעה ראשונית ושניונית גם יחד:

1. שיטור וסיור- לרוב מתייחס למניעה ראשונית ושניונית בדגש על מניעה שניונית למה? כי בדרכ שוטרים נוטים להסתובב במקומות שהם כבר מועדים לפשיעה שאנחנו יודעים שיש שם פשיעה. שיטור נועד למנוע עבירות במקומות שעוד לא ביצעו עבירה ובדרכ אנחנו רואים א זה במקומות שכבר בוצעו עבירה נראה פער בין הניידות שיש בדרום תל אביב לבין סביון.

לגבי השאלה האם נוכחות של סיירות שוטרים מצמצמת פשיעה? זה שאלה טובה, זה תלוי, ככלל קיומן של סיירות משטרה אכן מפחיתות פשיעה זה הכלל אממה אם ניכנס לפירוט יותר יש חשיבות רבה להתנהגות של השוטרים כלומר אם השוטרים מתייחסים בזלזול או בחוסר כבוד למקומיים דבר שנתפס על ידי המקומיים כהתרסה או כהתגרות מצידם של השוטרים אז לרוב זה יעשה את ההפך ההגיון ברור.

אם הסיפור של האתיופים אנחנו רואים את במיוחד שהם טענו שהמשטרה מתגרה בהם בכוונה זה יוצר יותר מהומות במקרה הזה לעומת זאת אם ההתנהגות של השוטרים היא כזו שנעימה או מתייחסת בכבוד לאזרחים אז אנחנו מגלים תוצאות הפוכות כלומר שזה יותר מצמצם פשיעה כלומר יש חשיבות יתרה להתנהגות השוטרים.

2. לימודי קרימינולוגיה- עוסקים בדר"כ במניעה ראשונית, בבתי ספר תיכון יש מגמת מדעי החברה במסגרת זו בדר"כ עושים לימודי פסיכולוגיה וסוציולוגיה. בשנים האחרונות הכניסו גם את לימודי הקרימינולוגיה במסגרת 2 יחידות במטרה לחשוף את הנערים לפשיעה וכו בכיתה יא הם מתגייסים למשמר האזרחי, מה הרציונאל? תחשבו נער שסביר להניח שיכול היה לההיות בשפיעה ופתאום מכניסים אותו לניידות והוא אחראי על מניעת פשיעה.

3. שיוני מבנה סביבתי- שייך יותר למניעה הראשונית מה הכוונה? בדרכ מבנים יכולים להשפיע באופו ישיר על פשיעה האזרחים התיאשו מהמשטרה והם מבינים שהם חסרי אונים כנגד הפשיעה אין עזרה, אני מכיר הרבה אנשים שפרצו להם הביתה כי הם יודעים שהמשטרה תבוא תעשה לי בלאגן וגם ככה לא יתפסו אותם וזה די התיאשות מהמשטרה וזה די חבל מרבית הציבור תופסים את המשטרה באופן די שלילי, לצורך הענין באנגליה אם אתה נוסע באוטו ומאחוריק ניידת את מרגיש בטוח ובישראל אתה מרגיש מישהו מנסה לדפוק אותך וזה גרוע מאוד שאתה חושב שהמשטרה רוצה להזיק איתך ולא להגן עליך.

הדרך שבה אנחנו תופסים את המשטרה בא לידי ביטוי גם פה כלומר אמחנו התיאשו מהמשטרה והדרך היחידה למנוע את הפשיעה זה לקחת אחריות עצמית הכוונה היא אנחנו נשים סורגים וכו'. בתל אביב יש את רחוב לה גרדיה כל הבניינים של לה גרדיה הם על הקרקע כלומר כל מי שעובר רואה מה קורה בתוך הבית וזה גורם למציצנות אנשים מגיעים לשם במטרה להצית לנשים וכו'. קל מאוד לפרוץ לבית שהוא ממוקם על הקרקע.

אדריכלים כיום לוקחים בחשבון את הפן האנושי בתכנון בתים ואנחנו רואים בניה גבוה יותר רחובות מוארים אנחנו רואים סורגים, מצלמות וכו', יחד עם זאת הטענה שעולה כנגד זה שזה מגדיל את האפליה בין העשירים לעניים כי מי שיכול להרשות לעצמו את אותם סורגים תאורות זה העשירים ועיקר הפריצות הם לבתים עניים.

מניעה שלישונית- עוסקת בשלבים שבהן הפשיעה כבר גבוה כשהמטרה היא לעקור אותה מהשורש הטכניקה היעילה ביותר היא עונש מוות אבל יש גם אלמנטים פחות קיצוניים כמו מאסר או כמו גירוש, בשנות החמישים בישראל שוטרים ממרחב ירקון בתל אביב נקטו במשהו שלא היה חוקי או שיעצרו אותו כל כמה ימים או שיגלו אותו לאילת בשנות ה50 אם היית מגיע לאילת לא היית יכול לחזור לתל אביב כי לא היו אוטובוסים ומכוניות ואילת הפכה להיות עיר מקלט לעבריינים ואז רצו להפסיק את זה כי בן גוריון חשש שזה יפריע לחזון שלו ליישב את הנגב שתדבק באילת סטיגמה של עיר של עבריינים.

שאלות לדוגמא למבחן :

1. ניתן לומר כי ההבדל בין מניעה ראשונית שניונית לשלישונית הוא:

א. בעוד שמניעה ראשונית ושניונית עוסקות במניעת פשיעה או טרם התרחשותה מניעה שלישונית עוסקת במניעת פשיעה לאחר התרחשותה

ב. בעוד שמניעת ראשונית עוסקת במניעת פשיעה טרם התרחשותה מניעה שלישונית ושניונית עוסקות במניעת פשיעה לאחר התרחשותה

ג. בעוד מניעה ראשונית ושלישונית עוסקות במניעת פשיעה לפני התרחשותה מניעה שניונית עוסקת במניעת פשיעה לאחר התרחשותה

ד. אף תשובה אינה נכונה

2. ניתן לומר לגבי רצח:

א. הוא אסור בכל החברות לאור חומרת העבירה – זה לא נכון שזה אסור בכל החברות יש מקרים שבהם זה מותר למשל צידוק מאפשר רצח (במלחמה לדוגמא)

ב. הוא יחסי ולכן יש מקרים שבהם הוא מותר

ג. שימוש בעונש מוות מפחית את שיעורי הרצח – אמרנו שלא רק שזה לא מצמצם רצח אלא זה מגביר.

ד. א+ג נכונות